

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Božič

Vprašanje odgovornosti v mednarodnem režimu varstva človekovih pravic

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tjaša Božič

Mentorica: izr. prof. dr. Petra Roter

Vprašanje odgovornosti v mednarodnem režimu varstva človekovih pravic

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Najlepša hvala mentorici za ves trud in strokovne usmeritve pri pisanju.

Iskrena hvala Ani in Domnu za inspiracijo in motivacijo.

Največja zahvala pa gre staršem, ki mi ves čas stojijo ob strani in me brezpogojno podpirajo. Brez vaju ne bi bila kdor sem in kjer sem.

Vprašanje odgovornosti v mednarodnem režimu varstva človekovih pravic

Magistrsko delo obravnava (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic v primerih množičnih grozodejstev. Ugotavlja, kako je mogoče pojasniti (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti - bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij, pri varstvu človekovih pravic v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države. Mednarodna skupnost ima namreč odgovornost zaščititi prebivalstvo neke države pred množičnimi grozodejstvi, v kolikor posamezna država tega ne zmore ali ne želi, v praksi pa še vedno prihaja do selektivnosti in nedoslednosti pri izvajanju te odgovornosti in ukrepanju s strani mednarodne skupnosti. Naloga na podlagi teorij mednarodnih odnosov izpelje relevantne dejavnike, ki pojasnjujejo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti pri varstvu temeljnih človekovih pravic, nato pa te dejavnike analizira še na podlagi študij primerov konflikta na Kosovu ter v Siriji. Ugotovitve pokažejo, da med ključne dejavnike, ki vplivajo na (ne)odgovorno odzivanje mednarodne skupnosti na množična grozodejstva spadajo suverenost kot temeljno načelo obstoječe mednarodne skupnosti in problem različnega razumevanja koncepta suverenosti držav, nasprotujoče si mednarodnopravne norme in odsotnost pravno zavezujočih norm, pomanjkanje učinkovitih nadzornih mehanizmov in sankcij, interesi držav, politična volja in politizacija človekovih pravic, privilegiran status nekaterih držav članic ZN ter državocentričnost mednarodne skupnosti.

Ključne besede: človekove pravice, odgovornost, učinkovitost, suverenost, mednarodno pravo, Kosovo, Sirija.

The question of responsibility in the international human rights regime

Master thesis deals with the (in)effectiveness of human rights protection in cases of mass atrocities. It aims to identify and analyze factors that allow and explain (ir)responsible behavior of the international community - either individual countries, groups of countries or international governmental organizations. It focuses on those cases, where a certain country is unable, unwilling or not ready to protect its citizens from severe human rights violations and where protecting these fundamental rights consequently demands an intervention in internal affairs of a country, in order to prevent or halt mass atrocities. In such cases, the international community has the responsibility to protect, but it has been selective and inconsistent in implementing this responsibility. The thesis establishes a set of relevant factors explaining the (ir)responsible behavior of the international community in protecting fundamental human rights based on the theories of international relations, and then applies these factors to case studies of conflicts in Kosovo and Syria. The thesis shows that the (in)effectiveness of the international community in responding to mass atrocities is a result of a complex and interconnected set of factors that include: sovereignty as the fundamental principle of the existing international community and the problem of a different understanding of the concept of sovereignty of states; the conflicting international legal norms and the absence of legally binding norms; the lack of effective supervisory and enforcement mechanisms and sanctions; the interests of states, political will and politicization of human rights; a privileged status of certain UN member states and the state-centredness of the international community.

Key words: human rights, responsibility, effectiveness, sovereignty, international law, Kosovo, Syria.

KAZALO

1 UVOD	8
2 KONCEPTUALNI IN ANALITIČNI OKVIR ODGOVORNOSTI V MEDNARODNEM REŽIMU VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC	12
2.1 ODGOVORNOST ZA VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC.....	12
2.2 (NE)SPOŠTOVANJE MEDNARODNEGA PRAVA V OKVIRU TEORIJ MEDNARODNIH ODNOSOV	19
3 (NE)ODGOVORNO RAVNANJE DRŽAV	24
3.1 NAČELO SUVERENOSTI IN ČLOVEKOVE PRAVICE.....	24
3.2 POMANJKLJIVOSTI MEDNARODNEGA PRAVA	32
3.2.1 Nasprotujoče si norme mednarodnega prava	32
3.2.2 Odsotnost pravno zavezujočih mednarodnopravnih določil	35
3.3 ODSOTNOST UČINKOVITIH NADZORNIH IN IZVRŠILNIH MEHANIZMOV TER SANKCIJ	38
3.4 POLITIČNA VOLJA IN POLITIZACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC	45
3.5 DRŽAVOCENTRIČNOST MEDNARODNE SKUPNOSTI	54
4 ZAGOTAVLJANJE VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC V PRAKSI.....	57
4.1 ŠTUDIJA PRIMERA: HUMANITARNA INTERVENCIJA NA KOSOVU	57
4.1.1 Reševanje kosovskega vprašanja in poskusi zaščite človekovih pravic	59
4.1.2 Učinkovitost varstva človekovih pravic na Kosovu	66
4.2 ŠTUDIJA PRIMERA: ODGOVORNOST ZAŠČITITI V SIRIJI	69
4.2.1 Reševanje sirskega vprašanja in poskusi zaščite človekovih pravic.....	71
4.2.2 Učinkovitost varstva človekovih pravic v Siriji.....	80
5 ZAKLJUČKI	86
6 LITERATURA	92
PRILOGA A: OPREDELITEV MNOŽIČNIH GROZODEJSTEV	124
PRILOGA B: KLJUČNI ELEMENTI REGIONALNEGA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC	127

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CESCR	–	<i>Committee on Economic, Social and Cultural Rights</i> – Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice
CERD	–	<i>Committee on the Elimination of Racial Discrimination</i> – Odbor za odpravo rasne diskriminacije
CEDAW	–	<i>Committee on the Elimination of Discrimination Against Women</i> – Odbor za odpravo diskriminacije žensk
CAT	–	<i>Committee Against Torture</i> – Odbor proti mučenju
CRC	–	<i>Committee on the Rights of the Child</i> – Odbor za pravice otrok
CMW	–	<i>Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families</i> – Odbor za pravice delavcev migrantov in članov njihovih družin
CED	–	<i>Committee on Enforced Disappearances</i> – Odbor za prisilna izginotja
CRPD	–	<i>Committee on the Rights of Persons with Disabilities</i> – Odbor za pravice invalidov
ECOSOC	–	<i>Economic and Social Council</i> – Ekonomski in socialni svet
EU	–	Evropska unija
GS ZN	–	Generalna skupščina Združenih narodov
HNC	–	<i>High Negotiations Committee</i> – Visoki pogajalski odbor
HRC	–	<i>Human Rights Committee</i> – Odbor za človekove pravice
ICISS	–	<i>International Commission on Intervention and State Sovereignty</i> – Mednarodna komisija za intervencijo in državno suverenost
ICJ	–	<i>International Court of Justice</i> – Meddržavno sodišče
ICRC	–	<i>International Committee of the Red Cross</i> – Mednarodni odbor rdečega križa
ICTY	–	<i>International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia</i> – Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije
ICTR	–	<i>International Criminal Tribunal for Rwanda</i> – Mednarodno kazensko sodišče za Ruando
ILC	–	<i>International Law Commission</i> – Komisija za mednarodno pravo
KČP	–	Komisija za človekove pravice
KFOR	–	<i>Kosovo Force</i> – Kosovska sila

KLA	–	<i>Kosovo Liberation Army</i> – Kosovska osvobodilna vojska
MPDPP	–	Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
MPESKP	–	Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah
NATO	–	<i>The North Atlantic Treaty Organization</i> – Organizacija severnoatlantskega sporazuma
OHCHR	–	<i>Office of the High Commissioner for Human Rights</i> – Urad Visokega komisarja za človekove pravice
OPCW	–	<i>Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons</i> – Organizacija za prepoved kemičnega orožja
OIC	–	<i>Organisation of Islamic Cooperation</i> – Organizacija islamskega sodelovanja
OVSE	–	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
RtoP	–	<i>Responsibility to Protect</i> – odgovornost zaščititi
SČP	–	Svet za človekove pravice
SDČP	–	Splošna deklaracija človekovih pravic
SFRJ	–	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SPP	–	Splošni periodični pregled
(O)ZN	–	Organizacija združenih narodov, Združeni narodi
UL ZN	–	Ustanovna listina Združenih narodov
UNMIK	–	<i>United Nations Interim Administration Mission in Kosovo</i> – Misija ZN za Kosovo
UNSMIS	–	<i>United Nations Supervision Mission in Syria</i> – Opazovalna misija ZN v Siriji
VS ZN	–	Varnostni svet Združenih narodov
ZDA	–	Združene države Amerike
ZRJ	–	Zvezna republika Jugoslavija

1 UVOD

Po drugi svetovni vojni in holokavstu je v mednarodni skupnosti odzvanjalo 'Nikoli več.' Vendar holokavst ni bil ne prvi ne zadnji primer sistematičnega nasilja in pobijanja v 20. stoletju. Hude kršitve človekovih pravic in vojni zločini, kot so t. i. armenski genocid, genocid v Ruandi, sistematično nasilje v Sudanu, genocid v Srebrenici ter žrtve vojn v Libiji in Siriji, so zaznamovali tako 20. kot tudi 21. stoletje.

Po hladni vojni se je število vojn in oboroženih konfliktov med državami zmanjševalo, povečevati pa se je začelo število notranjih konfliktov (Cohen in Deng 1998, 3). V mnogih takšnih konfliktih znotraj držav – npr. v Bosni in Hercegovini (BiH), na Kosovu, v Ruandi in Sudanu – državam ni uspelo zaščititi posameznikov in jim zagotoviti osnovnih človekovih pravic, prav nasprotno, milijoni ljudi so bili podvrženi hudim kršitvam temeljnih človekovih pravic in množičnim grozodejstvom, kot so genocid, vojna hudodelstva, hudodelstva zoper človečnost, etnično čiščenje in podobno (Byers in Chesterman 2008, 407–411; Falk 2008, 314–316; Falk, Elver in Hajjar 2008, 2; Straus 2008, 303–308). Zahvaljujoč skupnim prizadevanjem Združenih narodov (ZN), regionalnih organizacij, nevladnih organizacij in mnogih držav se mednarodna skupnost sicer sooča z manj konflikti, predvsem meddržavnimi, kot pred desetletji, a te tragedije žal niso ostale stvar preteklosti (Human Security Report Project 2011, 21–34 in 61–79; 2013, 1–3 in 17–25; Uppsala Conflict Data Program 2016). Zmožljivosti človeštva za nečloveška dejanja šokantnih razsežnosti ne pojenjajo. Türk (2002, 11) celo pravi, da postajajo oblike ogrožanja človekovih pravic vse bolj raznovrstne in trdovratnejše od tistih, ki so bile v ospredju prva desetletja po sprejetju Splošne deklaracije človekovih pravic (SDČP)¹ leta 1948.

Po podpisu Ustanovne listine Združenih narodov (UL ZN)² so države razvile obsežen mednarodni režim za varstvo človekovih pravic (Keith 1999, 112), a kljub temu da vlade brezsramno priznavajo varovanje človekovih pravic kot ključno za ohranjanje varnosti, reda in miru, ter kljub zavezi držav in mednarodne skupnosti k varstvu človekovih pravic in preprečevanju njihovih kršitev, mučenje, politično zatiranje in diskriminacija ostajajo kruta realnost, milijoni ljudi pa neznansko trpijo zaradi namernih dejanj držav in nedržavnih oboroženih skupin. Države so doslej že mnogokrat pokazale nezmožnost ali morda bolje

¹ Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 217 A (III), 10. decembra.

² Ustanovna listina Združenih narodov – *Charter of the United Nations*, podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945.

nepripravljenost, da bi preprečile hude kršitve človekovih pravic, vojne zločine, etnično čiščenje in genocid (DeLaet 2006, 220–222).

V še vedno državocentrični mednarodni skupnosti mednarodni red temelji na sistemu suverenih držav, kar države postavlja v vlogo glavnega poroka za spoštovanje človekovih pravic na svojem ozemlju kakor tudi za ključnega gradnika v kolektivnem zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti (Donnelly 2000, 7; DeLaet 2006, 42; Badescu 2009, 89). Vendar posamezne države včasih ne zmorejo ali ne želijo zaščititi svojih prebivalcev pred hudimi in sistematičnimi kršitvami človekovih pravic, ali pa v njih celo sodelujejo. V takšnih primerih se pričakuje ukrepanje mednarodne skupnosti, tj. različnih subjektov mednarodnih odnosov, problem pa se pojavi, ker do tega zaradi različnih razlogov velikokrat ne pride. Mednarodna skupnost se sicer ukvarja z možnimi odzivi in načini pomoči, a so, kljub soglasni zavezi držav v okviru ZN k odgovornosti zaščititi prebivalstvo pred množičnimi grozodejstvi (*responsibility to protect* – RtoP), odzivi prepogosto prepočasni, medli, neenotni ali celo odsotni.

Države članice ZN namreč različno razumejo odgovornost mednarodne skupnosti za varstvo človekovih pravic, kadar neka država ne zmore ali ne želi zaščititi svojih prebivalcev pred hudimi in sistematičnimi kršitvami temeljnih človekovih pravic, poleg tega si države niso enotne, kaj storiti v situacijah, ko spoštovanje suverenosti neke države in celovito varstvo človekovih pravic nista sočasno uresničljiva (Falk 2006, 185; 2008, 315). Amnesty International (2016, 14) poleg tega izpostavlja, da se je v preteklih letih na preizkušnji znašla sposobnost mednarodne skupnosti, da se odzove na krize, in izkazalo se je, da te sposobnosti nima. To mnogokrat preprečuje posameznikom, ki so podvrženi hudim kršitvam človekovih pravic v njihovih lastnih državah, da bi bili deležni primerne obravnave in pomoči s strani ostalih mednarodnih (medvladnih) akterjev – držav in mednarodnih institucij. Tako kljub obsežnemu številu dokumentov in mehanizmov za varstvo človekovih pravic, ki so bili sprejeti po drugi svetovni vojni, hude in sistematične kršitve človekovih pravic ostajajo politična realnost.

Najboljša rešitev je sicer preprečitev nastanka krize, vendar lahko glede na zgodovino mednarodne skupnosti upravičeno pričakujemo nadaljnje konflikte, bodisi znotraj držav ali med njimi, kar pomeni, da je izboljšanje varstva človekovih pravic v praksi nujno. Ker neučinkovito varstvo človekovih pravic predstavlja tudi resno grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (Mertus and Helsing 2006, 4), je relevanten in nujen ponoven premislek o varstvu človekovih pravic s strani držav in mednarodnih organizacij ter o dilemah, praktičnih problemih in

dejavnikov, ki preprečujejo celovito in učinkovito varstvo človekovih pravic posameznikov, ki jih nek konflikt prizadene. V središču tega premisleka leži koncept dejanske odgovornosti držav in mednarodnih organizacij za varstvo človekovih pravic v praksi, in sicer v primerih, ko je določena država nezmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi temeljnih človekovih pravic svojih prebivalcev.

V magistrskem delu se tako osredotočam na primere, ko posamezne države ne zmorejo ali ne želijo zaščititi svojih prebivalcev pred hudimi kršitvami človekovih pravic ali pa v njih celo sodelujejo, zaradi česar ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja mednarodne skupnosti v notranje zadeve te države z namenom preprečitve ali zaustavitve množičnih grozodejstev. Med množična grozodejstva spadajo genocid, hudodelstva zoper človečnost, vojna hudodelstva in etnično čiščenje (Nanda 2007, 354; Združeni narodi 2014, 1; Weiss in dr. 2017, 172).³ Gre za najhujše zločine, ki prizadenejo samo bistvo človekovega dostojanstva (Združeni narodi 2014, 1).

Izhajajoč iz tega je namen magistrske naloge raziskati, zakaj kljub zavezi držav k varstvu človekovih pravic v praksi prihaja do sistematičnih nezaslišanih kršitev človekovih pravic ob vednosti držav ali celo z njihovim sodelovanjem, zakaj so poskusi zaustavitve teh kršitev s strani mednarodne skupnosti nesistematični, nedosledni in mnogokrat neučinkoviti, zakaj varstvo človekovih pravic naleti na niz ovir in katere so te ovire, ki preprečujejo učinkovito varstvo človekovih pravic, v kakšnih okoliščinah države fleksibilno razumejo človekove pravice ter v katerih primerih so države pripravljene dati človekove pravice in odgovornost za zaščito človekovih pravic na stran. Ta vprašanja bodo vodila nalogo pri iskanju odgovora na raziskovalno vprašanje: *kako je mogoče pojasniti (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti – bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij – pri varstvu človekovih pravic v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države?* Pri iskanju odgovorov se bom osredotočila na pomen dejavnikov, ki vplivajo na takšno (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti.⁴

Magistrsko delo je sestavljeno iz treh vsebinskih delov. V prvem delu je v dveh podpoglavjih postavljen temeljni konceptualni in analitični okvir, ki služi za nadaljnjo analizo dejavnikov, ki

³ Za natančnejše opredelitve množičnih grozodejstev glej Prilogo A.

⁴ V magistrskem delu s pojmom mednarodna skupnost označujem akterje mednarodne skupnosti, sicer pa izhajam iz razumevanja mednarodne skupnosti, kot jo je opredelil Benko (1997, 18; 2000, 127–309).

vplivajo na (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti. V prvem podpoglavju z uporabo konceptualne metode ter metode analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov definiram in analiziram odgovornost mednarodne skupnosti, bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij, za zaščito človekovih pravic. Cilj prvega podpoglavja je nasloviti in prikazati odgovornost mednarodne skupnosti za zaščito temeljnih človekovih pravic v mednarodnopravnem režimu varstva človekovih pravic. Drugo podpoglavje pa je namenjeno teoretski analizi zaveze držav k mednarodnim normam in njihove (ne)skladnosti z njimi, s ciljem identificirati možne dejavnike, ki pojasnjujejo (ne)upoštevanje mednarodnopravnih norm s področja človekovih pravic s strani držav.

V drugem delu magistrske naloge nato na podlagi teorij mednarodnih odnosov in mednarodnega prava izpeljem relevantne dejavnike, ki pojasnjujejo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti pri varstvu temeljnih človekovih pravic. Cilj tega poglavja je raziskati in pojasniti, kako lahko posamezni dejavniki vplivajo na neodgovorno ravnanje mednarodne skupnosti pri varstvu človekovih pravic v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic. Dejavnike analiziram tako v kontekstu zgodovinskega razvoja mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic kot tudi v kontekstu obstoječega stanja varstva človekovih pravic. Namen poglavja je prikazati tudi, kako so ti dejavniki zaznamovali trenutni mednarodni režim za varstvo človekovih pravic, kje se danes odražajo in kako zaznamujejo izvrševanje odgovornosti mednarodne skupnosti za zaščito temeljnih človekovih pravic. V tem poglavju uporabljam zgodovinsko-razvojno metodo, ki jo dopolnjujem z metodo analize in interpretacije primarnih virov, predvsem temeljnih dokumentov s področja mednarodnega varstva človekovih pravic ter z metodo analize in interpretacije sekundarnih virov.

V tretjem delu pa je raziskovanje usmerjeno k preverjanju vzpostavljenega sklopa dejavnikov v praksi, in sicer na podlagi dveh študij primerov – študije primera humanitarne intervencije na Kosovu in študije primera odgovornosti zaščititi v Siriji. Primera Kosova in Sirije predstavljata dva sodobna kontroverzna primera (ne)uspešnega varstva temeljnih človekovih pravic, ki sta zaradi vpletenosti države v kršenje pravic lastnega prebivalstva in nepripravljenosti zaustavitve teh kršitev zahtevala posredovanje mednarodne skupnosti, a je bila ta v odzivanju neenotna in selektivna. Z analizo obeh primerov je v analizo magistrske naloge vključena tudi časovna komponenta. Reševanje kosovskega konflikta je namreč potekalo pred globalno zavezo držav k odgovornosti zaščititi prebivalstvo pred množičnimi grozodejstvi (RtoP), a kljub temu v času zavedanja pomena preprečevanja in zaustavljanja

hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, reševanje sirske krize pa poteka že več kot desetletje po tej zavezi (Resolucija GS ZN 60/1 2005). Cilj tega poglavja je tako ugotoviti, kateri dejavniki lahko pojasnijo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti in ali je v drugem delu magistrskega dela vzpostavljen okvir dejavnikov ustrezen za pojasnjevanje neučinkovitega varstva človekovih pravic v praksi. Vsaka študija primera bo temeljila na analizi poskusov varstva človekovih pravic in (ne)učinkovitosti varstva človekovih pravic. Celotno poglavje temelji na metodi študije primerov. Raziskovanje dopolnjujem z metodo analize in interpretacije sekundarnih virov, predvsem akademskih analiz primerov, ter z metodo analize in interpretacije primarnih virov, kot so resolucije ZN, poročila generalnega sekretarja ZN ter izjave relevantnih državnih uradnikov.

2 KONCEPTUALNI IN ANALITIČNI OKVIR ODGOVORNOSTI V MEDNARODNEM REŽIMU VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Cilj poglavja je analizirati in definirati odgovornost mednarodne skupnosti – bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij – za zaščito človekovih pravic ter razumeti (ne)izvrševanje oz. (ne)skladnost držav z mednarodnopravnimi normami. V prvem delu poglavja analiziram odgovornost za zaščito temeljnih človekovih pravic, z namenom prikazati ne samo moralno temveč tudi pravno zavezo držav in mednarodne skupnosti k varstvu človekovih pravic. V drugem delu pa s pomočjo teorij mednarodnih odnosov identificiram možne razloge in dejavnike za (ne)upoštevanje mednarodnopravnih norm s strani držav, ki bodo služili kot izhodišče za vzpostavitev okvira ključnih dejavnikov, ki pojasnjujejo, zakaj kljub odgovornosti držav in mednarodne skupnosti v praksi prihaja do hudih sistematičnih kršitev človekovih pravic, ter za njihovo nadaljnjo analizo.

2.1 ODGOVORNOST ZA VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC

Človekove pravice so pravno priznana neodtujljiva jamstva, ki določajo minimalne fizične, politične, državljanske, kulturne, družbeno-ekonomske in druge pogoje, ki so potrebni za dostojno, svobodno in enakopravno življenje vseh posameznikov, ne glede na narodnost, spol, nacionalno ali etnično pripadnost, raso, vero, jezik ali katere koli druge osebne okoliščine (Dersso 2011, 79; OHCHR 2017a). V teoriji so splošne, neodtujljive in nedeljive, medsebojno

povezane in medsebojno odvisne (Dunajska deklaracija in akcijski načrt 1993, 5. čl.;⁵ Thoms in Ron 2007, 683; Whelan 2011, 1). Te mednarodno dogovorjene vrednote, standardi in pravila varujejo posameznike pred državnimi in nedržavnimi akterji (Andreopoulos, Arat in Juviler 2006; Howard-Hassmann 2011, 24) ter urejajo ravnanje držav, posameznikov ali skupin posameznikov do državljanov ali nedržavljanov (Thoms in Ron 2007, 683).

V mednarodni skupnosti obstaja naraščajoči konsenz, da je potrebno končati kršitve človekovih pravic in ustvariti okolje, v katerem bodo človekove pravice spoštovane (Anderson-Gold 2001, 56; Maiese 2004). Do konca druge svetovne vojne je varstvo človekovih pravic sicer potekalo predvsem na ravni države, nato se je z ustanovitvijo ZN začelo sistematično in namerno razvijati tudi na mednarodni ravni (Keith 1999, 96; Joseph in Kyriakakis 2010, 1). Države članice ZN so v prepričanju, da so človekove pravice, varnost in mir neločljivo prepleteni (Dersso 2001, 79–80; Nanda 2007, 355) ter da je varstvo človekovih pravic temelj za ohranjanje miru in varnosti v mednarodni skupnosti, tako osnovala, sprejele in razvile številne dokumente in mehanizme za zagotavljanje varstva človekovih pravic (Anderson-Gold 2001, 56; Maiese 2004). Države so se tako zavezale, da varujejo te človekove pravice, da jih posameznikom zagotavljajo in da jih ne kršijo. Države so za posamično in kolektivno zaščito prebivalstva pred kršitvami temeljnih človekovih pravic zavezane moralno in tudi pravno. K temu jih zavezujejo široko uveljavljene pravne obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnega prava človekovih pravic, mednarodnega humanitarnega prava in mednarodnega običajnega prava (Združeni narodi 2014, 3).

Države so se k spoštovanju človekovih pravic zavezale že v UL ZN, t. i. ustavi sodobne mednarodne skupnosti, kjer so pokazale, kako pomembno mesto bo imelo varstvo človekovih pravic v povojnem obdobju (UL ZN 1945, 1. čl.; Joseph in Kyriakakis 2010, 1). Zapisale so »MI, LJUDSTVA ZDRUŽENIH NARODOV, KI SMO ODLOČENI, /.../ da znova potrdimo vero v temeljne človekove pravice, v dostojanstvo in vrednost človeške osebnosti, v enakopravnost moških in žensk, kakor tudi v enakopravnost narodov, velikih in malih /.../ in da pripomoremo k socialnemu napredku in k boljšim življenjskim pogojem v večji svobodi.« (UL ZN 1945, preambula). Kljub temu da v UL ZN niso zapisale t. i. seznama človekovih pravic (Forsythe 1989, 10), so spoštovanje človekovih pravic uvrstile med temeljne cilje ZN, in sicer so zapisale, da je cilj »uresničevati mednarodno sodelovanje s tem, da se rešujejo mednarodni problemi ekonomske, socialne, kulturne in človekoljubne narave, kakor tudi s tem, da se razvija

⁵ Dunajska deklaracija in akcijski načrt – *Vienna Declaration and Programme of Action*, sprejeta 25. junija 1993 na Svetovni konferenci o človekovih pravicah.

in spodbuja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (UL ZN 1945, 1. čl.). Poleg tega so se države zavezale, da se bodo posamično, skupaj in v sodelovanju z ZN (UL ZN 1945, 56. čl.) zavzemale za »splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero«, z namenom ustvarjanja pogojev za stabilnost in blaginjo (UL ZN 1945, 55. čl.). Gre za pomemben mejnik v sodobni zgodovini, saj nikoli prej človekove pravice niso bile eksplicitno omenjene v mednarodnih pogodbah, z izjemo posrednih povezav, tu pa so države varstvo človekovih pravic prenesle še na mednarodno raven in ga celo vezale neposredno na vprašanje mednarodnega miru in varnosti (Šabič in Roter 2002, 38; Lauren 2003, 187–193). Hkrati pa 1(3), 55. in 56. člen UL ZN predstavljajo brezpogojne mednarodne norme, ki veljajo za vse države (Joseph in Kyriakakis 2010, 2).

Sodobni mednarodni režim za varstvo človekovih pravic je začel nastajati leta 1948 s sprejemom SDČP. SDČP predstavlja prvo mednarodno priznanje, da so človekove pravice splošne, neodtujljive in nedeljive (1948, preambula, 1. in 2. čl.). Kljub njeni nezavezujoči pravni naravi ob samem sprejetju je SDČP medtem postala del običajnega mednarodnega prava (Joseph in Kyriakakis 2010, 2). V okviru ZN sta bila nato sprejeta še Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) (1966/1976)⁶ in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP) (1966/1976).⁷ Ti trije dokumenti skupaj so prinesli danes nepogrešljive in temeljne človekove pravice, med katere spadajo pravica do življenja, enakost med spoloma, prepoved mučenja, nehumanega ravnanja in suženjstva, svoboda gibanja, enakost pred zakonom, svoboda mišljenja in veroizpovedi ter številne druge (SDČP 1948; MPDPP 1966/1976; MPESKP 1966/1976), ter danes tvorijo Listino človekovih pravic, ki predstavlja temelj varstva človekovih pravic v sodobni mednarodni skupnosti (Cerar 2002, 19; Thoms in Ron 2007, 684).

Države so pod okriljem ZN sprejele tudi eno ključnih načel sodobne mednarodne skupnosti, da mora v kateri koli situaciji, v kateri se znajdeti narod in država, obstajati vsaj nek minimum varstva človekovih pravic – država nikoli ne sme derogirati nekaterih temeljnih človekovih pravic, kot so pravica do življenja, svoboda misli, vesti in veroizpovedi, priznanje pravne osebnosti, prepoved mučenja, prepoved suženjstva in podobno, predvsem pa nobeno dejanje države ne sme imeti za posledico diskriminacije, ki bi temeljila med drugim na rasi, barvi,

⁶ Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah – *International Covenant on Civil and Political Rights*, sprejet 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976.

⁷ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah – *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, sprejet 16. decembra 1966, v veljavi od 3. januarja 1976.

spolu, jeziku, veri ali socialnem poreklu (MPDPP 1966/1976, 4. čl.). Z uvedbo temeljnih človekovih pravic, ki jih v nobeni situaciji ne smejo derogirati (Badescu 2009, 87; ICISS 2001b, 145), so se države zavezale, da bodo te pravice zagotavljale neprenehoma.

Od leta 1976 se je mednarodno pravo človekovih pravic začelo razvijati pospešeno, številni mednarodni sporazumi so ustvarili široko paleto mednarodnih norm s področja človekovih pravic, vzpostavljenih pa je bilo mnogo novih organov in postopkov, namenjenih spremljanju izvajanja pogodbenih obveznosti s strani držav članic (Nanda 2007, 356). Države so cilj in odgovornost zaščititi človekove pravice vseh ljudi izrazile in podrobneje definirale še preko mnogih deklaracij in konvencij, ki danes tvorijo mednarodni režim za varstvo človekovih pravic⁸ (Oberleitner 2012, 249). Vzporedno z globalnim se je razvijalo tudi regionalno varstvo človekovih pravic,⁹ ki je dopolnjevalo sistem ZN za varstvo človekovih pravic (Nanda 2007, 356). Države so se torej zavezale k varstvu temeljnih človekovih pravic in so za njihovo uresničevanje odgovorne ter imajo primarno odgovornost za implementacijo mednarodnega prava človekovih pravic (Donnelly 2006, 72).

Posebej in bolj specifično so države definirale tudi njihovo odgovornost za zaščito prebivalstva pred množičnimi grozodejstvi. V 1. členu Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (1948) so države pogodbenice potrdile, da je genocid, storjen v času miru ali vojne, zločin po mednarodnem pravu, za katerega se zavezujejo, da ga bodo preprečevale in kaznovale. Poleg tega ima katera koli država pogodbenica pravico, da pozove organe ZN, da sprejmejo takšne ukrepe, v skladu z UL ZN, ki se jim zdijo primerni za preprečevanje in zatiranje dejanj genocida ali katerih koli drugih dejanj, ki so zapisana v 3. členu konvencije (prav tam, 8. čl.). Doslej je konvencijo ratificiralo ali k njej pristopilo 147 držav (UN Treaty Collection 2016), vendar pa njena določila zavezujejo vse države. Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida je namreč prerasla v normo običajnega prava, kar pomeni, da zavezuje vse države, ne glede na to, ali so konvencijo ratificirale (Združeni narodi 2014, 3).

⁸ Poleg Listine človekovih pravic so bile v obdobju po vojni sprejete tudi norme za urejevanje posameznih področij, posameznih kategorij človekovih pravic in posameznikov, ki so temeljile predvsem na načelu nediskriminacije in ki danes predstavljajo jedro mednarodnega prava človekovih pravic (Šabič in Roter 2002, 42–45). Takoj po vojni sta bili tako sprejeti Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (1948/1951) in Konvencija o statusu beguncev (1951/1954), nato pa v prihodnjih desetletjih še Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (1965/1969), Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979/1981), Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (1984/1987), Konvencija o otrokovih pravicah (1989/1990) in mnoge druge (Cerar, Jamnikar in Smrkolj 2002).

⁹ Za ključne elemente regionalnega varstva človekovih pravic glej Prilogo B.

Ženevske konvencije (1949)¹⁰ s tremi pripadajočimi protokoli,¹¹ ki tvorijo temelj mednarodnega humanitarnega prava, so vzpostavile standarde ravnanja v vojnem stanju, z namenom med vojno ali oboroženim spopadom zaščititi osebe, ki niso udeleženci v spopadu, ter omejiti uporabo nehumanih metod in sredstev vojskovanja (Ratner 2007, 420–422). Za najhujše kršitve humanitarnega prava vzpostavljajo pojem hude oz. grobe kršitve (*grave breaches*),¹² te kršitve pa predstavljajo vojna hudodelstva, ki so prepovedana. Konvencijo je do danes ratificiralo 196 držav, ki so torej zavezane k spoštovanju njenih določil (ICRC 2016a). Poleg tega obveznost »spoštovanja in zagotavljanja spoštovanja konvencije,« torej mednarodnega humanitarnega prava, ki je zapisana v skupnem 1. členu Ženevskih konvencij (I., II., III, IV. 1949, 1. čl.), danes velja za normo običajnega prava. To določilo je mogoče razlagati tako, da vključuje obveznost preprečevati in zaustaviti kršitve mednarodnega prava, tudi vojna hudodelstva, ki jih konvencija prepoveduje, kar pomeni, da so k spoštovanju teh določil zavezane vse države (Združeni narodi 2014, 3).

Hudodelstva zoper človečnost so opredeljena kot hudodelstva v 7. členu Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (1998, 7. čl.).¹³ V običajnem mednarodnem pravu sicer obstajajo že preko petdeset let, poleg tega so razumljena kot del *jus cogens* norm, tj. najvišjih standardov v mednarodnih pravnih normah. To pomeni, da predstavljajo norme mednarodnega

¹⁰ Prva ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev in bolnikov oboroženih sil v vojni (1949); Druga ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev, bolnikov in brodolomcev oboroženih sil na morju (1949); Tretja ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki (1949); Četrta ženevska konvencija za zaščito civilnih oseb med vojno (1949).

¹¹ Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (protokol I); Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev nemednarodnih oboroženih spopadov (protokol II); Tretji dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam z 12. avgusta 1949 o dodatnem razlikovalnem simbolu (protokol III).

¹² Med grobe kršitve v skladu s I. (50. čl.), II. (51. čl.) III. (130. čl.) in IV. (147. čl.) Ženevsko konvencijo (1949) na primer spadajo naslednja dejanja, če so zagrešena napram osebi, ki jo konvencija ščiti:

- namerno ubijanje, mučenje ali nečloveško ravnanje, vključno z biološkimi poskusi;
- namerno povzročanje hudega trpljenja ali resnih telesnih ali zdravstvenih poškodb;
- jemanje talcev;
- nezakonita deportacija, transfer ali pridržanje;
- obsežno uničevanje ali prilaščanje premoženja, ki ni upravičeno z vojaškimi potrebami in je izvedeno nezakonito in samovoljno;
- izsiljevanje zaščitene osebe, da služi v oboroženih silah sovražne strani;
- namerni odvzem pravice do poštenega sojenja zaščiteni osebi, če je obtožena vojnega zločina.

¹³ Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča ima 124 držav članic in 31 držav podpisnic (ICRC 2016b). Med državami članicami sicer ni nekaterih velikih svetovnih sil, kot so Kitajska, Rusija in Združene države Amerike (ZDA), kar pomeni, da njihovi državljani v večini primerov niso podvrženi jurisdikciji sodišča brez odobritve VS ZN. Vse tri države imajo v VS ZN tudi pravico veta, torej sebe in svoje zaveznice lahko ščitijo pred obtožbo vojnih zločinov (Human Rights Watch 2016; Sengupta 2016a). Sodišče pa se že od leta 2009 sooča z očitki s strani nekaterih afriških voditeljev, da se neupravičeno osredotoča na Afriko (Dersso 2017). V preteklem letu so nato izstop iz sodišča napovedale tri afriške države – Burundi, Gambija in Južnoafriška republika. Prvi dve zaradi domnevenega pristranskega delovanja sodišča napram Afriki, slednja pa, saj naj bi bilo njeno članstvo nezdržljivo z vlogo regionalnega mirovnega posrednika (Sengupta 2016a; Al Jazeera 2016). Gambija in Južnoafriška republika sta odločitev o izstopu že prekalili (Dersso 2017).

prava, ki jih ni mogoče derogirati v nobeni situaciji, ki so jim podvržene vse države in so jih dolžne spoštovati. Nadalje imajo vse države dolžnost preganjati ali izročiti storilce, dolžnost pomagati druga drugi pri zagotavljanju dokazov, potrebnih za pregon, ter dolžnost zagotavljati, da se pri izročitvi nihče ne sklicuje na t. i. izjemo političnega dejanja. Pred hudodelstvi zoper človečnost namreč ne obstaja možnost sklicevanja na imuniteto (Bassiouni 2007, 136). V ključnih mednarodnopravnih dokumentih sicer ne najdemo izrecne definicije in prepovedi etničnega čiščenja, so pa države članice ZN v Sklepem dokumentu svetovnega vrha ZN (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.)¹⁴ navedle, da je potrebno prebivalstvo zaščititi pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost.

Odgovornost varovati temeljne človekove pravice in zaščititi svoje prebivalce pred množičnimi grozodejstvi – pred genocidom, etničnim čiščenjem, hudodelstvi zoper človečnost in vojnimi hudodelstvi – s strani držav je torej globoko vgrajena v obstoječem mednarodnem pravu, tako v številnih globalnih in regionalnih konvencijah kot tudi soglasno potrjena na svetovnem vrhu Generalne skupščine ZN (GS ZN) leta 2005 (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.). Nobena država danes ne zanika te odgovornosti¹⁵ (Glanville 2012, 3). Če države ne izvršijo svoje odgovornosti in zaščitijo prebivalstva pred množičnimi grozodejstvi, pa odgovornost preide na mednarodno skupnost.

Ko je po drugi svetovni vojni, predvsem pa po koncu hladne vojne, ponovno prišlo do nezaslišanih kršitev človekovih pravic in ko tiste države, na ozemlju katerih so se te dogajale, niso bile sposobne ali niso želele teh kršitev zaustaviti, je mednarodna skupnost iskala rešitev, kako ustaviti takšne kršitve in preprečiti ogrožanje mednarodnega miru in varnosti. Vse bolj je v ospredje prihajalo razmišljanje, da če država svojih prebivalcev ne more zaščititi pred množičnimi kršitvami človekovih pravic ali sama ravna v nasprotju z njihovimi temeljnimi pravicami, izgubi pravico, da je obravnavana kot legitimen suveren in preda mednarodni skupnosti pravico, da posreduje v njene notranje zadeve z namenom zaustavitve teh kršitev. Države so po hladni vojni sprejele politično zavezujočo Dunajsko deklaracijo (1993), kjer so človekove pravice formalno prepoznale kot legitimno skrb mednarodne skupnosti. Izrazile so pričakovanje, da si bo celotna mednarodna skupnost prizadevala za nadaljnji normativni razvoj človekovih pravic, za zagotavljanje uresničevanja človekovih pravic ter za boljši nadzor nad

¹⁴ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov A/60/1, sprejeta 24. oktobra 2005.

¹⁵ Glede na njihove izjave v razpravah o odgovornosti zaščititi v GS ZN leta 2009, so tudi tiste države, ki so bile najbolj zadržane do koncepta 'odgovornost zaščititi', med njimi Kuba, Nikaragva, Venezuela, Sudan in Mjanmar, pripravljene prevzeti to odgovornost (Glanville 2012, 3). Glanville (prav tam) kot primere izjav v razpravah navaja A/63/PV.99 (3–6, 21–23), A/63/PV.100 (7–8, 12–13) in A/63/PV.101 (10–11).

uresničevanjem človekovih pravic. Vzpostavilo se je prepričanje, da je mednarodna skupnost ultimativni varuh človekovih pravic ter da mora, če neka država ne more zagotoviti varstva temeljnih človekovih pravic, mednarodna skupnost posredovati in poskrbeti za to varstvo (Anderson-Gold 2001, 56).

GS ZN je leta 2005 tudi soglasno sprejela doktrino odgovornost zaščititi (RtoP), s katero je možnost humanitarne intervencije spremenila v dolžnost posredovati z namenom zaščititi civiliste pred množičnimi zlorabami (Mrdaković 2009, 1; Glanville 2012, 7). V sklepnem dokumentu Svetovnega vrha ZN (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. odst.) je navedena odgovornost držav za »zaščito prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost.« Nadalje je zapisano, da naj mednarodna skupnost države pri tem spodbuja ter jim pomaga razviti zmogljivosti za zaščito prebivalstva, še preden izbruhnejo krize ali spopadi. Države so se dogovorile tudi o odgovornosti mednarodne skupnosti, in sicer da ima ta, preko ZN, tudi »odgovornost, da uporabi primerna diplomatska, humanitarna in ostala miroljubna sredstva v skladu s VI. in VII. poglavjem UL ZN, da bi pomagala zaščititi prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost« (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 139. odst.). Mednarodna skupnost je, kadar države prebivalstva očitno ne zaščitijo pred grozodejstvi ter kadar miroljubna sredstva niso ustrezna, preko Varnostnega sveta ZN (VS ZN) pripravljena sprejeti pravočasne in odločne kolektivne ukrepe v ta namen, z uporabo vseh razpoložljivih sredstev ter ob upoštevanju načel UL ZN in mednarodnega prava. Odločitve o takšnih ukrepih potekajo od primera do primera ter v sodelovanju z regionalnimi organizacijami (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.; Združeni narodi 2014, 3–4).

Sprejetje tega dokumenta je pomenilo, da je koncept RtoP postal mednarodno načelo, potrjeno s strani celotnega članstva ZN (Bellamy 2009, 95). Koncept RtoP je spremenil konceptualni jezik iz 'humanitarne intervencije' v 'odgovornost zaščititi', da bi države presegle razpravo o pravici posredovati v sicer notranje zadev posamezne države. Poudarek se je s pravice do posredovanja preusmeril na dolžnost zaščititi prebivalce, izpostavljena pa je tudi dolžnost drugih držav, da zaščitijo tiste, ki potrebujejo pomoč in trpijo za hudimi kršitvami človekovih pravic (ICISS 2001a, 17; Badescu 2009, 83–84).

Države so leta 2006 ponovno soglasno izrazile strinjanje (ICRtoP 2016), da »napadanje civilistov in ostalih zaščenih oseb ter izvrševanje sistematičnih, očitnih in široko razširjenih kršitev mednarodnega humanitarnega prava in prava človekovih pravic v oboroženih konfliktih lahko predstavlja grožnjo mednarodnemu miru in varnosti« (Resolucija VS ZN 1674 2006, 26.

odst.).¹⁶ Poleg tega so podprle pripravljenost VS ZN, da »obravna takšne situacije in, kjer je potrebno, sprejme primerne ukrepe« (prav tam). Pomembno je k razumevanju odgovornosti mednarodne skupnosti prispevala tudi sodba Meddržavnega sodišča (*International Court of Justice* – ICJ) (Primer o uporabi Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori 2007, 425.–432. odst.), ki je priznala odgovornost drugih držav, da uporabijo vsa razumno dostopna sredstva, da bi preprečila genocid, kolikor je to le mogoče. ICJ je v sodbi navedel, da iz Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida izhaja obveznost, ki ni ozemeljsko omejena. To obveznost ima vsaka država, ki »bi lahko dejansko vplivala na ravnanje oseb, ki bi utegnile storiti genocid ali ga že izvajajo« (Združeni narodi 2014, 3). Tako so države večkrat izrazile in potrdile svojo odgovornost in odgovornost mednarodne skupnosti, da preprečuje in zaustavlja hude in sistematčne kršitve človekovih pravic ter množična grozodejstva, kadar neka država, v kateri do takšnih kršitev prihaja, tega ne zmore ali ne želi. V mednarodnem pravu torej ni dvoma glede odgovornosti zaščititi, vendar v praksi še zmeraj prihaja do množičnih grozodejstev, mednarodna skupnost pa je v izvrševanju svoje odgovornosti zaščititi mnogokrat neenotna in prepočasna.

2.2 (NE)SPOŠTOVANJE MEDNARODNEGA PRAVA V OKVIRU TEORIJE MEDNARODNIH ODNOSOV

Človekove pravice so se razvile do takšne mere, da ni več mogoče legitimno trditi, da spadajo izključno v notranjo pristojnost držav. Vendar pa so zmožnosti mednarodne skupnosti, da bi se odzvala na hude zlorabe človekovih pravic, močno omejene (Joseph in Kyriakakis 2010, 2). Koncept RtoP, kljub temu da je uspel preoblikovati diskurz o posredovanju, ni bistveno spremenil prakse v mednarodni skupnosti (Luensmann 2014), odzivi na obsežne kršitve človekovih pravic, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, ob tem ostajajo skromni in selektivni. Pri iskanju razlogov in dejavnikov, ki pojasnjujejo, zakaj kljub odgovornosti držav in mednarodne skupnosti v praksi prihaja do hudih sistematičnih kršitev človekovih pravic, nam kot izhodišče lahko služijo teoretski premisleki o razlogih, ki pojasnjujejo (ne)upoštevanje mednarodnopravnih norm s strani držav. Teorije mednarodnih odnosov in teorije (mednarodnega) prava namreč nudijo nekatere razlage za zavezo držav k mednarodnim normam s področja človekovih pravic in (ne)skladnost držav s temi normami.

¹⁶ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1674. 2006. Sprejeta 28. junija.

(Neo)realisti, med njimi Hans Morgenthau (1948),¹⁷ Kenneth Waltz (1979),¹⁸ Robert Gilpin (2001)¹⁹ in Joseph M. Grieco (1988),²⁰ kot ključnega akterja v mednarodnem sistemu izpostavljajo suverene nacionalne države (Mingst in Arreguin-Toft 2017, 77), ki primarno zasledujejo preživetje, varnost in moč, kot glavni cilj mednarodne politike pa boj za moč in prevlado (Morgenthau 1948, 102; Abbott 1999, 364–365; Miller 2006, 2). Mednarodno pravo ima po mnenju (neo)realistov malo učinka na obnašanje držav, skladnost obnašanja držav z mednarodnim pravom – katerega vsebina je v veliki meri določena in nadzorovana s strani močnejših držav – pa je najpogostejše posledica prekrivanja prava z nacionalnimi interesi držav (Abbott 1999, 364–365; Guzman 2002, 1837). Posledično so prepričani, da mednarodno sodelovanje lahko obstaja le, kadar je v interesu sodelujočih držav in imajo države od tega relativne koristi (Grieco 1988). Ko govorimo o mednarodnem pravu človekovih pravic in (ne)varovanju človekovih pravic, kadar pride do hudih in sistematičnih kršitev le-teh, (neo)realisti med primarne razloge za nekonsistentno (ne)izvajanje humanitarnih intervencij s strani mednarodne skupnosti uvrščajo pomanjkanje politične volje držav ter politično realnost ('*Realpolitik*'). Trdijo, da je v končni fazi bolj kot suverenost odločilna politična realnost, saj so primarni cilji držav preživetje, varnost in moč, ne pa sledenje univerzalnim moralnim načelom ali celo odrekanje nacionalnim prioritetam zaradi etičnih pomislekov (Donnelly 2000, 7–8; Dunne in Schmidt 2007, 207; Mrdaković 2009, 5). Poudarjajo, da mednarodne odnose še vedno obvladujejo moč, nacionalni interesi in ravnotežje moči (Bellamy 2009, 11; Mrdaković 2009, 5; Jütersonke 2010, 5). Kadar jih v to nihče ne prisili ali kadar v tem ne vidijo svojega lastnega interesa, tako države ne ravnajo vedno v skladu z mednarodnopravnimi normami, kar se odraža v nekoherentnih, selektivnih ali celo manjkajočih odzivih na hude kršitve človekovih pravic. Odziv bo namreč upravičen takrat, ko ima država, ki posreduje, od tega določeno korist.

Zagovorniki teorije racionalne izbire in institucionalne teorije, npr. Goldsmith in Posner (2005) ter Abbott (2007), podobno kot realisti, kot razlog za (ne)upoštevanje določil mednarodnega prava vidijo lastne interese držav. Države, ki so primarni akter v anarhični mednarodni skupnosti, se namreč na podlagi lastnih interesov racionalno odločijo, ali bodo sledile nekaterim pravilom ali ne (Guzman 2002, 1839). Za razliko od (neo)realistov pa

¹⁷ Morgenthau, Hans. 1948. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: McGraw-Hill.

¹⁸ Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of International Politics*. USA: Waveland Press, Inc.

¹⁹ Gilpin, Robert. 2001. *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton: Princeton University Press.

²⁰ Grieco, M. Joseph. 1988. Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International Organization* 42 (3): 485–507.

racionalisti in institucionalisti verjamejo, da je mednarodno sodelovanje mogoče in da lahko mednarodne institucije igrajo pomembno vlogo pri spodbujanju tega sodelovanja (prav tam). Da bi se izognile t. i. zapornikovi dilemi, se na podlagi interesa namreč odločijo za sodelovanje okoli nekaterih pravil, kar jih vodi v vzpostavljanje mednarodnih režimov (Koh 1999, 1402; Raustiala in Slaughter 2002, 540). V okviru teh režimov mednarodno pravo stabilizira pričakovanja glede ravnanja držav in z zmanjševanjem transakcijskih stroškov spodbuja skladnost ravnanja držav z njihovimi mednarodnopravnimi obveznostmi, zagotavlja postopke za reševanje sporov itd. (Keohane 1984; Guzman 2002, 1839). Na dolgi rok državam namreč vzpostavitev in upoštevanje takšnih pravil prinaša več prednosti. Vendar mednarodno pravo oz. norme ne spreminjajo interesov in identitet držav ter imajo majhne učinke na državno politiko. Racionalisti vidijo mednarodno pravo kot mehanizem, ki omogoča medsebojno sodelovanje avtonomnih držav, ne pa kot skupno odločevalsko strukturo, ki bi vplivala na oblikovanje mnenj, spreminjala preference in vzpostavljala skupnost. Mednarodno pravo (človekovih pravic) ter (ne)upoštevanje določil le-tega tako temelji na interesih deležnikov²¹ (Petracca 1991; Koh 1999, 1402–1403).

Na drugi strani liberalisti (Franck 1988, 706; 1992, 51; 1995) zagovarjajo, da države čutijo notranji pritisk, da sledijo določenim pravilom, ki jih razumejo kot legitimna (npr. prepoved genocida). Ko države zaznavajo določena pravila kot legitimna, jih tudi upoštevajo, saj se čutijo normativno zavezane k tem pravilom.²² Po mnenju Koha (1999, 1403–1404) je to sicer le reformulacija za dejstvo, da države upoštevajo norme ne samo zato, ker so jih ponotranjile, ampak tudi zaradi skupinskega pritiska s strani drugih držav. Nekateri liberalisti, predvsem zagovorniki teorije demokratičnega miru, kot so npr. Doyle (1996), Russett (1993) in tudi Slaughter (1995) ter Moravcsik (1997; 2000), pa (ne)upoštevanje mednarodnega prava pripisujejo nacionalni politični identiteti. Če ta temelji na liberalni demokraciji, je manj verjetno, da bo država mednarodno pravo kršila. Demokracije se med seboj namreč ne bojujejo in so bolj nagnjene k vzpostavitvi skupnih pravnih sistemov (Maoz in Russett 1993; Hugher 2004, 6). Kot primera zagovorniki izpostavljajo iz demokratičnih držav sestavljeno Evropsko unijo (EU), pravo EU in delujoč sistem EU za varstvo človekovih pravic ter slabše delujoč afriški sistem za varstvo človekovih pravic, ki ga sestavljajo tako demokratični kot avtoritarni sistemi (Koh 1999, 1404).

²¹ Takšen pogled na mednarodno pravo med drugim zagovarjajo teoretiki, pravniki in raziskovalci, kot so Robert Keohane, Duncan Snidal, Oran Young, Kenneth Abbott, Alan Sykes in John Setear (Koh 1999, 1402).

²² Legitimnost norme sestoji iz njene a) jasnosti; b) koherentnosti z nacionalnimi načeli in s pravili; c) povezanosti z ostalimi normami v sistemu ter č) njeno potrditvijo s strani držav (Guzman 2002, 1834).

Ob takšnem pojmovanju vpliva nacionalne politične identitete na mednarodno pravo se pojavi konstruktivistično vprašanje o nacionalni identiteti kot družbenem konstrukt. Kdo vpliva na koga in v kolikšni meri spoštovanje mednarodnega prava prispeva h konstituiranju nacionalne identitete držav? Namreč oznaka, da je neka država 'liberalna', izhaja tudi iz njenega ravnanja v skladu z (mednarodnim) pravom (Koh 1999, 1405), konstruktivisti pa zato menijo, da mednarodne norme vplivajo na obnašanje držav in lahko tudi spreminjajo njihove interese, s čimer konstituirajo državo in njeno identiteto (Finnemore 1996, 129). Tako konstruktivisti, kot so Keohane (1988), Kratochwill (1989) in Wendt (1992) poudarjajo normativno moč pravil pri oblikovanju identitete in interesov držav, skladnosti z mednarodnim pravom pa ne pripisujejo racionalnim izračunom ali vnaprej določenim omejitvam, temveč internacionaliziranju identitete in norm primerne obnašanja (Raustiala in Slaughter 2002, 540).

Zagovorniki angleške šole, kot sta npr. Wight in Bull, spoštovanje mednarodnega prava pripisujejo pripadnosti k mednarodni družbi, katere del so države, ter skupnim interesom in vrednotam, ki iz te družbe izhajajo in tvorijo skupni sistem pravil (Bull 1977/2002, 13; Koh 1999 1406). Države čutijo zavezo k mednarodnemu pravu zaradi skupnostnih vezi, članstvo v neki družbi pa jih usmerja pri tem, kako vidijo svoje obveznosti v družbi in do nje. Članice NATA se tako na primer zaradi pripadnosti tej organizaciji čutijo dolžne upoštevati nekatera pravila mednarodnega prava, ki jih organizacija zagovarja, države pogodbenice Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin pa upoštevati njena določila zaradi članstva v Svetu Evrope (Koh 1999, 1406).

Premisleke o (ne)skladnosti z mednarodnim pravom in njegovem (ne)sposlovanju s strani držav najdemo tudi v teorijah mednarodnega prava, ki sicer ne ponujajo enotnega odgovora. Legalisti izpostavljajo, da države upoštevajo mednarodno pravo, saj se same podvržejo tem obveznostim in določilom, njihov pristanek na mednarodnopravne norme pa ustvari pravno obveznost spoštovanja le-teh (Guzman 2002, 1833). To v praksi pomeni, da države spoštujejo le tiste norme, ki so jih sprejele oz. so na njih pristale. Spoštovanje mednarodnega prava nekateri nadalje pripisujejo tudi predvidljivosti delovanja in zmanjševanja transakcijskih stroškov, po mnenju Chayes in Chayesa (1995) pa države upoštevajo mednarodnopravne dogovore, kadar so ti odraz njihovih interesov.

Koh (1999, 1408) legalističen pristop za razlago spoštovanja določil mednarodnega prava opredeljuje s kombinacijo vertikalnih in horizontalnih pravnih procesov, pri čemer horizontalni procesi potekajo na ravni držav (država – država), vertikalni pa med različnimi nivoji

(mednarodna skupnost/mednarodno pravo – država/nacionalno pravo). Zagovorniki tega transnacionalnega pravnega procesa menijo, da se mednarodna pravila, ki se razvijajo na horizontalni, meddržavni ravni (država – država) v interakciji med državami, preko vertikalne dinamike nato prenašajo navzdol, in sicer postanejo ponotranjena in vnešena v nacionalne pravne strukture ter so posledično upoštevana (Koh 1999, 1408; Guzman 2002, 1835; Raustiala in Slaughter 2002, 544). Tako so države na podlagi svojih prepričanj o varstvu človekovih pravic osnovale skupna določila s področja človekovih pravic (mednarodno pravo človekovih pravic), ki so jih nato prenesle še v svoje nacionalne dokumente in jih pričele izvajati v svojih nacionalnih sistemih (Guzman 2002, 1835). To pomeni, da so bile glavni in ključni snovalci in izvršitelji mednarodnega prava človekovih pravic zmeraj nacionalne države, ki so med seboj sodelovale na meddržavni ravni. Prav tako so države tiste, ki se spodbujajo k spoštovanju človekovih pravic in ustvarjajo pritisk na države, ki jih kršijo, bodisi individualno ali v okviru mednarodnih institucij (Koh 1999, 1408).

Oberleitner (2012, 253–254) nadalje izpostavlja, da mnogi teoretiki menijo, da države v splošnem vstopajo v mednarodne obveznosti z namenom izpolnjevanja le-teh, neskladnost pa izhaja ne iz izrecne politične želje, da bi te obveznosti in pravila kršile, temveč se pojavlja kot posledica ščitenja nacionalne suverenosti, nejasnosti relevantnih norm, odsotnosti osrednje izvršne avtoritete, neskladnosti z ostalimi političnimi prioritetami ali mednarodnimi obveznostmi ter omejenih zmogljivosti za uresničevanje teh obveznosti. Shelton (2010, 14) pa pravi, da je spoštovanje mednarodnega prava odvisno tudi od vsebine norm. Bolj kot so norme specifične, bolj jih bodo države spoštovale. Nejasnost, fleksibilnost in nedorečenost mednarodnih standardov lahko zmanjša skladnost z njimi, saj države velikokrat ne implementirajo norm preko minimalnih standardov. Takšni minimalni standardi so mnogokrat tudi odraz pomanjkanja strinjanja med državami, zaradi česar se posledično tudi spoštovanje norm s strani držav med njimi razlikuje. Nadalje pa je pomembna vsebina norm z vidika njihovega vpliva na državno suverenost. Bolj kot posegajo v suverenost držav, težje je doseči spoštovanje s strani držav (prav tam).

Iz obravnavanih teorij mednarodnih odnosov lahko izluščimo več razlag, zakaj države spoštujejo mednarodno pravo, kot so na primer razmerja moči med državami, lastni interesi in racionalna izbira držav, percepcija o legitimnosti pravil, nacionalna politična identiteta in vrednostni sistem držav, spodbujanje med državami in pritisk mednarodne skupnosti k uresničevanju določil mednarodnega prava ter ponotranjenje mednarodnopravnih pravil (Koh 1999, 1401–1406). Te razlage se seveda dopolnjujejo in delujejo kot komplementarne

konceptualne leče, ki nam ponujajo boljši vpogled v spoštovanje mednarodnega prava. Hkrati pa nam pomagajo razumeti tudi, zakaj države v nekaterih primerih ne spoštujejo mednarodnega prava in zakaj se obnašajo neskladno z mednarodnopravnimi normami.

Izhajajoč iz teh teoretskih razmislekov o razlogih, ki pojasnjujejo (ne)upoštevanje mednarodnopravnih norm s strani držav, izpeljujem sklop mogočih razlogov, ki posamično in v interakciji z drugimi preprečujejo učinkovito varstvo človekovih pravic in pojasnjujejo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti. Mednje uvrščam (1) suverenost držav kot temeljno načelo obstoječe mednarodne skupnosti in problem različnega razumevanja koncepta suverenosti držav; (2) pomanjkljivost določil mednarodnega prava; (3) pomanjkanje učinkovitih nadzornih in izvršnih mehanizmov; (4) zasledovanje lastnih interesov držav ter (5) državocentričnost mednarodne skupnosti in mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic.

3 (NE)ODGOVORNO RAVNANJE DRŽAV

Cilj tretjega poglavja je analiza in utemeljitev iz teorij mednarodnih odnosov in mednarodnega prava izpeljanih relevantnih dejavnikov, ki posamično in v interakciji z drugimi vplivajo na (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic in pojasnjujejo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti – bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij. Pri tem me zanima predvsem, ali ti dejavniki vplivajo na (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic v primerih množičnih grozodejstev, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko varstvo ljudi, ki trpijo te hude kršitve, pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države.

3.1 NAČELO SUVERENOSTI IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Nekaj stoletij prevladujoče razumevanje suverenosti kot pravice držav do ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti se je dolgo časa odražalo v prepovedi vmešavanja subjektov mednarodnega prava v notranje zadeve držav (Jentleson 2000, 18). Ohranjanje vere v človekove pravice pa mnogokrat pomeni nujnost posredovanja mednarodne skupnosti v notranje zadeve neke države z namenom preprečitve ali zaustavitve množičnih grozodejstev. Akterji v mednarodni skupnosti, tudi države članice ZN, danes različno razumejo in interpretirajo odnos med suverenostjo in varstvom človekovih pravic, domnevni konflikt med njima tako mnogokrat preprečuje učinkovito varstvo človekovih pravic. Na eni strani namreč

velja, da morajo države in drugi subjekti mednarodnih odnosov varovati temeljne človekove pravice in reagirati na njihovo množično in sistematično kršenje, na drugi strani pa suverenost zavira poseg v notranje zadeve držav (Badescu 2009, 81).

Posredovanje mednarodne skupnosti v notranje zadeve neke države z namenom preprečitve ali zaustavitve množičnih grozodejstev države namreč razumejo kot vdor v njihovo suverenost. Človekove pravice naj bi namreč predstavljale izziv suverenosti, saj pod vprašaj postavljajo osnovno premiso o državi kot vrhovni pravni in politični avtoriteti v svetovni politiki (Clunan 2009, 7). Gre za tradicionalno oz. klasično razumevanje suverenosti, ki naj bi jo vzpostavil Vestfalski mir in ki je vse od takrat predstavljala temelj modernega svetovnega reda in bistveno načelo mednarodnega prava (Mingst in Arreguin-Toft 2017, 23). Kot pravi McGrew (2007, 36), sta »mirovna sporazuma v Münstru in Osnabrücku (1648) vzpostavila pravno podlago za moderno državnost in posledično temeljna pravila ali ureditev moderne svetovne politike.«²³ Vestfalski mir je določal, da je za zagotovitev miru potrebna skupnost suverenih držav. Anarhična mednarodna skupnost, v kateri nad državami ni nobene avtoritete, in sistem ravnotežja moči naj bi predstavljala osnovo za mednarodni red in mir. Kot pojasnjujejo Bull (1977, 74), McGrew (2007, 36–37) in Clunan (2009, 7), je klasična državna suverenost v svoji osnovi skupek pravil o političnih in ozemeljskih ločnicah v mednarodnem prostoru, ki določajo, kaj lahko nekdo stori in s kakšnim razlogom.

Klasična suverenost državi pripisuje ekskluzivne jurisdikcijske pravice na njenem ozemlju in dopušča zelo malo legitimnih možnosti za posredovanje drugih akterjev – držav ali mednarodnih organizacij – v njene notranje zadeve (Jentleson 2000, 18). V skladu s to doktrino državno suverenost sestavljata dve komponenti – notranja in zunanja suverenost. Notranja suverenost predstavlja absolutno, vrhovno in brezpogojno oblast države znotraj svojih meja. To pomeni, da država sama določa svojo strukturo ter notranjo politično, ekonomsko in družbeno ureditev, zunanje vmešavanje in posredovanje v te notranje zadeve držav pa ni dovoljeno (Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami (Deklaracija sedmih načel) 1970, 3. načelo;²⁴ Sklepna listina Konference o varnosti

²³ O Vestfalskem miru kot začetku modernega mednarodnega reda pa se sicer odvija napeta akademska razprava. Na drugi strani namreč kritiki Vestfalije kot začetka modernosti, med njimi Osiander (2001), Teschke (2002; 2003) in Kayaoglu (2010), trdijo, da je tradicionalna percepcija Vestfalije mit, ki je pripeljal do superiornosti Zahoda. Poudarjajo, da se je moderni svetovni red razvijal postopoma in nikakor ni nastal s sprejetjem Vestfalske pogodbe. Po mnenju Osiandra (2001, 264–265) večina zavajajočih trditev o dogodkih iz leta 1648 v literaturi o mednarodnih odnosih izhaja – neposredno in posredno – iz pogosto citiranega članka Lea Grossa, v katerem Gross (1948, 28) navaja, da Vestfalski mir predstavlja pomemben preobrat in mejnik v zgodovini mednarodnih odnosov, ki je vodil k novemu svetovnemu redu.

²⁴ Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami - *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance*

in sodelovanju v Evropi (Sklepna listina) 1976, 6. načelo;²⁵ Al-Haj 2013, 118–119). Temeljni moralni argument za notranjo suverenost je pravica narodov do samoodločbe. Suverenost naj bi skupaj z načelom neposredovanja ščitila to pravico naroda, saj je potemtakem vmešavanje v notranje zadeve prepovedano (Mrdaković 2009, 6).

Zunanja suverenost pa predstavlja neodvisnost države v odnosu z drugimi državami ter formalno enakost vseh držav (Deklaracija sedmih načel 1970, 6. načelo; Sklepna listina 1975, 1. načelo). Suverenost državo definira tudi kot pravnega in političnega mednarodnega akterja. Brez zunanje suverenosti država torej ne more legalno vstopati v mednarodne odnose, njena politična moč pa je omejena (Holsti 2004, 115).²⁶ Suverene države imajo tako izključno oblast na svojem ozemlju, ne smejo se vmešavati v notranje zadeve drugih držav, v mednarodnih odnosih pa so enakopravne in lahko vstopajo v odnose z drugimi subjekti (Deklaracija sedmih načel 1970, 3. in 6. načelo; Sklepna listina 1975, 1., 3. in 6. načelo; Clunan 2009, 7–8; Rădulețu 2012, 108–109). Mora pa suverena država kljub svobodi delovanja znotraj svojega ozemlja upoštevati tudi mednarodno pravo (Deklaracija sedmih načel 1970, 7. načelo; Sklepna listina 1975, 10. načelo).

Vendar pa se je pomen suverenosti skozi čas, kot rezultat ključnih razvojnih sprememb v mednarodnih odnosih, razvijal in spreminjal, zaradi česar ni mogoče zapisati njene enoznačne definicije (Araujo 2000, 1481). Tako so se na primer »države odpovedale suvereni pravici, da gredo v vojno, agresivne vojne so postale nezakonite, kolonializem je postal kršitev načela samoodločbe, suverene države so začele sodelovati v množici mednarodnih institucij in se strinjale, da so omejene z načeli človekovih pravic« (Badescu 2009, 90). Države so se pričele soočati z različnimi interpretacijami suverenosti in eden izmed ključnih problemov za učinkovito varstvo človekovih pravic je postala normativna dilema 'suverenost kot pravica' ali 'suverenost kot odgovornost' (Jentleson 2000, 18). Če je vse od Vestfalijske v mednarodni skupnosti prevladovalo t. i. tradicionalno razumevanje suverenosti, je po drugi svetovni vojni prišlo do ključnega premika v razumevanju suverenosti. S podpisom UL ZN se je namreč ponovno postavilo vprašanje o razmerju nacionalne države in mednarodne skupnosti (Skalerič 2008, 14), hkrati pa je s spremembo načina delovanja mednarodne skupnosti in pojavom globalne politike prišlo tudi do različnih izzivov za vestfalski ideal suverene državnosti in

with the Charter of the United Nations, sprejeta 24. oktobra 1970, kot priloga Resolucije Generalne skupščine ZN 2625/XXV.

²⁵ Sklepna listina Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi – *Conference on Security and Co-Operation in Europe Final Act*, podpisana 1. avgusta 1975 v Helsinkih na konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi.

²⁶ Holsti, K. J. 2004. *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press. V Clunan (2009, 8).

različnih načinov omejevanja te suverenosti (McGrew 2007, 37). Novi globalni problemi, vzpon mednarodnih organizacij in pospešen razvoj mednarodnega prava so tako pripeljali do zmanjševanja moči države in omejevanja suverenosti.²⁷

Države članice ZN so svojo suverenost omejile tudi z zavezo k različnim mednarodnopravnim pogodbam, tudi s področja človekovih pravic (Al-Haj 2013, 116). S standardi človekovih pravic so začele omejevati, kaj lahko država počne znotraj svojih meja, in določati način delovanja držav. Tako so človekove pravice posegle v državno suverenost ter povzročile nezmožnost povsem neodvisnega in samovoljnega delovanja državnih institucij znotraj ozemlja države. Hkrati ti standardi človekovih pravic v določenih primerih pooblaščajo druge države, da lahko posredujejo v notranjo jurisdikcijo neke države, kadar pride na njenem ozemlju do nezaslišanih kršitev človekovih pravic, ki jih sama ni zmožna ali ne želi zaustaviti (Majcen 2006, 30–32; Cardenas 2009, 32). Tako so, ko so človekove pravice postale zakoniti del mednarodnih odnosov, države izgubile možnost, da njihove kršitve prikrivajo in varujejo s konceptom lastne suverenosti (Skalerič 2008, 37). Kot pravi Scheipers (2009, 16), je že samo priznanje suverenosti države postajalo vse bolj odvisno od njenega spoštovanja norm o človekovih pravicah.

Zaradi vseh teh sprememb je po drugi svetovni vojni mednarodni režim za varstvo človekovih pravic preoblikoval koncept brezpogojne suverenosti v koncept odgovorne suverenosti, kar pomeni, da je suverena država odgovorna za izvrševanje svojih obveznosti, med drugim tudi za varstvo temeljnih pravic svojih prebivalcev. Takšna interpretacija suverenosti izhaja iz individualnih človekovih pravic ter neposredno posega v načelo neposredovanja in nevmešavanja v notranje zadeve držav, s čimer omejuje vestfalski koncept suverenosti (Cerar 2002, 18; Bellamy 2009, 19–20). Waters (2001, 134) to odgovorno suverenost imenuje tudi ljudska suverenost, saj v ospredje prihajajo ljudje. Kot pravi Bellamy (2009, 20–21), takšen koncept suverenosti ni ne nov ne radikalen, saj izhaja že iz Ameriške deklaracije o neodvisnosti (1776) in francoske Deklaracije o pravicah človeka in državljana (1789), nov zagon pa je dobil predvsem po koncu hladne vojne.

²⁷ Globalizacija je z naraščajočo medsebojno povezanostjo tako državnih kot tudi nedržavnih akterjev povzročila zabrisovanje delitve na notranje in mednarodne zadeve. Prepoznavanje globalnih problemov in potreba po enotni ureditvi nekaterih področij sta vodila k vse večjemu povezovanju držav, vzpon mednarodnih organizacij in pospešen razvoj mednarodnega prava pa sta pripeljala tudi do omejevanja suverenosti (McGrew 2007, 23). Do tega so seveda pripeljali mnogoteri procesi in dejavniki, med katere raziskovalci uvrščajo gospodarske, tehnološke in kulturne spremembe, transnacionalna gibanja kapitala, pojav nadnacionalnih regulativnih režimov, politično globalizacijo ter medsebojno odvisnost držav, vraščenost držav v multilateralne institucije in multilateralne politike (npr. NATO, WTO, Svetovna banka) in tako dalje (Cox 2007, 176; McGrew 2007, 25–27 in 38; Loughlin 2016, 57).

Takšna rekonceptualizacija suverenosti kot odgovornosti s seboj ne prinaša neenakosti in neenakopravnosti med državami, kot se mnogi zagovorniki tradicionalne suverenosti bojijo in zaradi tega zavračajo koncept odgovorne suverenosti. Po mednarodnem pravu suverene države ostajajo enakopravne, spreminjata pa se definicija in razumevanje, kaj konstituira državno suverenost (Cardenas 2009, 37). Človekove pravice suverenosti ne ogrožajo, zmanjšujejo ali celo ukinjajo, temveč so umeščene v samo suverenost, so del suverenosti države in se medsebojno konstituira (Donnelly 2004, 11).²⁸ Francis M. Deng, ki velja za utemeljitelja suverenosti kot odgovornosti, je zapisal, da suverenost vsebuje določene odgovornosti, ki jih morajo vlade izpolniti. Odgovorne naj bi bile tako navznoter, tj. svojemu ljudstvu, kot navzven, tj. mednarodni skupnosti. Šele ko izpolnijo svoje odgovornosti, lahko legitimno izvršujejo svojo državno suverenost (Deng in dr. 1996, 1). Izhajajoč iz tega se je razvil tudi termin 'pogojna suverenost', ki suvereno oblast povezuje z obravnavo državljanov in zaščito njihovih temeljnih človekovih pravic (Združeni narodi 2004; DeLaet 2006, 6; Clunan 2009, 9). Tudi mnogi raziskovalci, med katerimi Cardenas (2009, 37) navaja Barkina, Levija, Sznajderja in Weinerta, poudarjajo, da človekove pravice niso izpodbile suverenosti, temveč so le rekonstruirale njen pomen.

Generalni sekretar ZN Kofi Annan je v zvezi z 2. členom UL ZN, ključno referenco tradicionalne suverenosti v moderni mednarodni skupnosti, pojasnil, da je bila »Ustanovna listina ZN izdana v imenu ljudi in ne vlad držav članic ZN« in »nikoli ni bila mišljena kot licenca za vlade, da lahko teptajo človekove pravice in človekovo dostojanstvo. Suverenost namreč vsebuje odgovornost, ne le moč« (United Nations 1998b). Takšen duh UL ZN (1945) se izraža tudi preko njenega 3., 55. in 56. člena. Ostale potrditve suverenosti kot odgovornosti lahko najdemo v SDČP, Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida in mednarodnih paktih (Jentleson 2000, 20). Suverenost kot odgovornost so soglasno potrdile tudi države članice ZN, in sicer v Sklepem dokumentu svetovnega vrha ZN leta 2005 (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.).

Vendar pa države že od samega začetka snovanja mednarodnega varstva človekovih pravic različno razumejo in interpretirajo odnos med suverenostjo in varstvom človekovih pravic. Njihova prepričanja o pravem ravnovesju med pravicami, ki izhajajo iz naslova suverenosti, in človekovimi pravicami se razlikujejo, poleg tega pa si države niso enotne, kaj storiti v situacijah, ko spoštovanje suverenosti neke države in celovito varstvo človekovih pravic nista

²⁸ Donnelly, J. 2004. State Sovereignty and Human Rights. *Human Rights & Human Welfare*, Working Paper no. 21 (23 June). V Cardenas (2009, 37).

sočasno uresničljiva (Falk 2006, 185; 2008, 315). Državna suverenost, ki je bila dolgo pojmovana kot 'Ahilova tetiva' mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic, tako igra ključno vlogo v odnosu do izvrševanja človekovih pravic (Joseph in Kyriakakis 2010, 1).

Že v času pisanja SDČP se je na primer pokazalo osnovno nestrinjanje glede razmerja med mednarodnim varstvom človekovih pravic in nacionalno suverenostjo držav. Države se niso strinjale, do kakšne mere, če sploh, varstvo človekovih pravic posega v pristojnosti posameznih držav. In prav zaradi domnevnega ignoriranja suverene pravice države v nekaterih členih SDČP so se vzhodnoevropske socialistične države glasovanja vzdržale²⁹ (Šabič in Roter 2002, 40; Joseph in Kyriakakis 2010, 2). Nato je bil zaradi podobnega razloga v času hladne vojne proces internacionalizacije varstva človekovih pravic upočasnen. V tem času so namreč države človekove pravice razumele kot področje, ki se ureja znotraj posameznih blokov ali še boljše znotraj posameznih držav, mednarodno varstvo človekovih pravic pa kot poseg v notranje zadeve držav (Anderson-Gold 2001, 61). Poleg tega se države niso želele podrediti mednarodnim institucijam oz. mehanizmu nadzora, kadar bi ti lahko s svojimi pristojnostmi preveč posegali v njihovo suverenost. Kot pravi Badescu (2009, 91–92), je odsotnost močnih nadzornih in izvršilnih mehanizmov v mednarodnem varstvu človekovih pravic tako tudi odraz realne moči državne suverenosti in interesov.

Kljub temu da je suverenost po hladni vojni vse bolj postajala definirana v smislu odgovornosti, se je v praksi med državami še vedno pojavljalo temeljno vprašanje, »ali naj bo suverenost in z njo povezana svetovna politična ureditev privilegirana v razmerju do pravic posameznikov ali pa naj se v nekaterih primerih dopustijo izjeme, tako da se dovoli posredovanje z namenom varstva temeljnih človekovih pravic« (Bellamy 2009, 9). Koncept humanitarne intervencije sicer ni bil nov,³⁰ a v devetdesetih letih 20. stoletja smo bili kot odgovor na mnoge humanitarne krize priča porastu intervencij,³¹ ki se jih je večinsko utemeljevalo s človekovimi pravicami in konceptom suverenosti kot odgovornosti (Badescu 2009, 86). »Človekove pravice so postale legitimno orodje intervencij« (Majcen 2006, 32).

²⁹ Glasovanja so se vzdržale Belorusija, Češkoslovaška, Poljska, Ukrajina, Sovjetska zveza, Jugoslavija, Savdska Arabija in Južna Afrika (Joseph in Kyriakakis 2010, 2).

³⁰ Že v 19. stoletju so izvedli številne t. i. humanitarne intervencije, predvsem evropske države v notranje zadeve Osmanskega cesarstva ter Združene države Amerike na ameriški polobli (Glanville 2012, 6).

³¹ VS ZN je kot odziv na pojave množičnih grozodejstev in humanitarnih kriz avtoriziral posredovanja, kot so Somalija (S/RES/794 1992), Ruanda (S/RES/949 1994), Vzhodni Timor (S/RES/1264 1999), Darfur (S/RES/1769 2007), Libija (S/RES/1973 2011) in Slonokoščena obala (S/RES/1975 2011). VS ZN se je v svojih resolucijah skliceval tudi na načelo RtoP, npr. v resolucijah o krizah v Darfurju (2006), Libiji (2011), Jemnu (2011) in Slonokoščeni obali (2011) (Glanville 2012, 13; Weiss in dr. 2017, 61).

Mnogi zagovorniki človekovih pravic so bili sicer prepričani, da je humanitarna intervencija³² legitimno orodje za zaščito človekovih pravic, še posebej v primerih sistematičnih kršitev temeljnih človekovih pravic (DeLaet 2006, 151), a je bila humanitarna intervencija kontroverzna v vsakem primeru, če je do nje prišlo ali ne. Mednarodna skupnost je, kadar je prišlo do humanitarne katastrofe, delala ali preveč (npr. Kosovo) ali pa premalo (npr. BiH, Ruanda, Darfur, Somalija) (Woocher 2001, 180; Falk 2008, 311).

Nekatere države so bile do humanitarnih intervencij zelo skeptične ali so jim celo načelno nasprotovale. To nasprotovanje je izhajalo iz prepričanja, da humanitarna intervencija posega v načelo suverenosti držav ter da je posledično posredovanje v notranje zadeve držav prepovedano (DeLaet 2006, 151). Poleg tega je prihajalo do posredovanj, utemeljenih s humanitarnimi nameni, ki niso bila avtorizirana s strani VS ZN, kar je še dodatno povečalo kontroverznost humanitarnih intervencij.³³ Enostransko posredovanje vse do danes ostaja sporno in nelegalno, zaradi možnosti njegovega izkoriščanja za zasledovanje lastnih interesov pod pretvezo humanitarnega delovanja, a je do njega kar nekajkrat prišlo, npr. posredovanje Indije v Bangladešu (1971), Tanzanije v Ugandi (1979), Vietnama v Kambodži (1978) in zveze NATO na Kosovu (1999) (Joseph in Kyriakakis 2010, 31–32).

Takšna nekonsistentna in nedorečena praksa posredovanj je povzročila, da so humanitarne intervencije izgubljale legitimnost, države pa so se vse bolj sklicevale na načelo suverenosti in

³² Humanitarna intervencija po definiciji zaobsega grožnjo ali uporabo sile prek državnih meja s strani države ali skupine držav, namenjena pa je preprečitvi ali pa končanju grobih kršitev temeljnih človekovih pravic posameznikov, brez privolitve države, na katere ozemlju je sila uporabljena (Farer 2008, 331; Mrdaković 2009, 10).

³³ Med državami ter v strokovni javnosti sicer ne obstaja konsenz o tem, kdo mora ali kdo lahko to posredovanje odobri in izvrši, a se večina držav in strokovnjakov strinja, da mora biti vsako posredovanje avtorizirano s strani VS ZN, ki ima v skladu s VII. poglavjem UL ZN nesporno pristojnost, da avtorizira neprilno ali prilno posredovanje v primeru grožnje mednarodnemu miru in varnosti ter z namenom zaščite civilistov, ki so podvrženi množičnim grozodejstvom (Anderson-Gold 2001, 56; Glanville 2012, 3). Samo v takšnem primeru je posredovanje legalno in legitimno. Če posredovanje odobri kakšna druga, npr. regionalna, organizacija, to ni legalno, razen v primeru, ko jo VS ZN pooblasti, da rešuje nek konflikt oz. izvede prilno akcijo (UL ZN 1945, 53. čl.). Ker pa se je v praksi VS ZN mnogokrat izkazal kot neučinkovit, selektiven in pristranski, je prišlo do pozivov po legalizaciji enostranske humanitarne intervencije brez avtorizacije VS ZN (Joseph in Kyriakakis 2010, 31) ter tudi do posredovanj, ki jih ni odobril VS ZN, kar je le še povečevalo razkol med državami glede izvajanja humanitarne intervencije. Tako na primer humanitarne intervencije na Kosovu ni odobril VS ZN, temveč je potekala v okviru organizacije NATO, kriterijev legalnosti pa ni doseglo niti posredovanje v Iraku (Etzioni 2006, 82). Zagovorniki enostranskega posredovanja sicer pravijo, da je to lahko upravičljivo, in sicer v primerih, ko VS ZN ne izpolni ene od svojih glavnih nalog, tj. varstva človekovih pravic. V tem primeru morajo to nalogo izpolniti države. Pri upravičevanju takšnega posredovanja se sklicujejo na namen mednarodnega prava, predvsem na tiste določbe, ki pozivajo k spodbujanju in zaščiti temeljnih človekovih pravic (DeLaet 2006, 151; Mrdaković 2009, 12). Vendar pa je takšno pojmovanje zelo občutljivo, saj unilateralno posredovanje omogoča izrabo humanitarne krize za zasledovanje lastnih nacionalnih interesov, hkrati pa zaradi dvoma v upravičljivost posredovanja le še pogloblja razkol med državami glede humanitarne intervencije. Državam nadalje niti ni uspelo razviti pravil oz. kriterijev, po katerih VS ZN odloča o avtorizaciji nekega posredovanja, temveč so bile vse takšne odločitve sprejete na *ad hoc* ravni, kar omogoča dodaten prostor za dvom o 'pravih' namelih posredovanj.

prepoved vmešavanja v notranje zadeve držav (Etzioni 2006, 79–81). Zaradi tega se je bilo vse težje odzivati na hude kršitve človekovih pravic, odzivi so postajali počasni in neučinkoviti, v nekaterih primerih hudih humanitarnih kriz, npr. v Darfurju, pa zaradi takšnih ali drugačnih razlogov do pravočasnega in primernega odziva sploh ni prišlo (Farer 2008, 352–354). Nujen je bil ponoven premislek o odgovornosti držav in mednarodne skupnosti za zaščito človekovih pravic v primerih, ko neka država sama ni zmožna ali ne želi zaščititi temeljnih pravic svojih prebivalcev ter prihaja do hudih in sistematičnih kršitev le-teh. Na podlagi pobude generalnega sekretarja ZN Kofija Annana, da države dosežejo soglasje glede vprašanja humanitarne intervencije (Annan 2000, 47–48), je nastalo poročilo Mednarodne komisije za intervencijo in državno suverenost (*International Commission on Intervention and State Sovereignty* – ICISS) o 'odgovornosti zaščititi' (RtoP), katerega primarni namen je bil doseči konsenz med državami, kaj narediti v primeru, ko pride do hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, kot so genocid, etnično čiščenje, množična hudodelstva in hudodelstva zoper človečnost³⁴ (Badescu 2009, 81–83).

Poročilo ICISS (2001a, xi) je odgovornost zaščititi razdelilo na tri komponente, ki omogočajo celostno zaščito človekovih pravic, in sicer na a) odgovornost preprečiti, b) odgovornost reagirati in c) odgovornost obnoviti. Najpomembnejše normativno načelo poročila ICISS je bilo, da državna suverenost vsebuje odgovornost napram svojim prebivalcem.³⁵ To pomeni, da ima vsaka država odgovornost zaščititi svoje državljane pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem ter hudodelstvi zoper človečnost (ICISS 2001a, xi). Primarna odgovornost zaščititi prebivalstvo tako pripada državi. V primeru, da država ni zmožna ali ne želi zaščititi človekovih pravic svojih prebivalcev, kadar so ti podvrženi hudim kršitvam, ki so posledica notranje vojne, upora, zatiranja ali državnega neuspeha, se odgovornost zaščititi prenese na mednarodno skupnost (prav tam). Ta ima v takšnem primeru ne samo pravico temveč tudi odgovornost ukrepati z namenom zaščititi te pravice. Med te ukrepe kot zadnje sredstvo spada tudi vojaško posredovanje iz humanitarnih razlogov (prav tam). Tako sta dva ključna vidika odgovornosti zaščititi, ki ju je identificiral ICISS: 1) državna suverenost kot odgovornost

³⁴ Poročilo o 'odgovornosti zaščititi' je naslovilo vse večji razkorak med kodificirano prakso obnašanja v mednarodni skupnosti, kot je zapisana v UL ZN in ki poudarja pomen državne suverenosti, ter dejansko prakso držav, regionalnih organizacij in ZN, ki se je začela v devetdesetih letih 20. stoletja in ki izpostavlja meje suverenosti in potrebo po zaščiti človekovih pravic (ICISS 2001a, 15). ICISS je želel pokazati, da suverenost in človekove pravice nista nezdružljiva in nekompatibilna koncepta, temveč sta še kako prepletena in bi na njiju zato morali gledati kot na komplementarna (Badescu 2009, 93). Hkrati je želel »preusmeriti dotedanje razprave o pravici do intervencije k odgovornosti zaščititi, ki primarno pripada državi kot suverenu« (Mrdaković 2009, 1).

³⁵ Ideja o odgovornosti zaščititi sicer ni nova, pojavljala se je na primer že v prvem stoletju pr. n. št. v Cicerovih delih, pa tudi Hugo Grotius je že govoril o dolžnosti držav, da zaščitijo tako svoje kot tuje državljane (Glanville 2012, 5).

in 2) mednarodna odgovornost v primerih genocida, etničnega čiščenja, množičnih hudodelstev in hudodelstev zoper človečnost.

RtoP je sicer v kratkem času doživel razvoj – v poročilu ICISS leta 2001 je bil predstavljen kot koncept, leta 2005 pa je dobil uradno potrdilo s strani šefov držav na svetovnem vrhu ZN, a je sklepni dokument vseboval kar nekaj pomembnih sprememb v primerjavi s poročilom ICISS (Pattison 2014, 27). V dokumentu na primer ni delitve odgovornosti na tri komponente, ni navedenih ključnih sprožilcev vojaškega posredovanja,³⁶ posredovanje pa je dovoljeno izključno z avtorizacijo VS ZN³⁷ (ICISS 2001a; Resolucija GS ZN 60/1 2005). Velik del vsebine iz poročila tako ni bil vključen v poročilo GS ZN, in sicer v smeri manjše zaveze k odgovornosti za varstvo človekovih pravic in večje zaščite suverenosti držav. Države so ponovno pokazale, da do humanitarnega posredovanja ostajajo skeptične in ga razumejo predvsem kot vdor v suverenost.

3.2 POMANJKLJIVOSTI MEDNARODNEGA PRAVA

3.2.1 Nasprotujoče si norme mednarodnega prava

Neučinkovito varstvo človekovih pravic mnogokrat torej izhaja iz domnevne napetosti med človekovimi pravicami in suverenostjo, ki pa svojo podlago najde tudi v mednarodnopravnih normah, ki državam dopuščajo sklicevanje na suverenost tudi v primerih množičnih grozodejstev. Tako suverenost držav kot tudi človekove pravice spadajo med temeljne norme sodobne mednarodne skupnosti in so posledično zaščitene z mednarodnim pravom (Araujo 2000). V ključnih mednarodnopravnih dokumentih³⁸ se nahajajo tako določila o suverenosti držav in prepovedi vmešavanja v njihove notranje zadeve, kot tudi določila o človekovih pravicah in odgovornosti za njihovo varstvo. Same po sebi si seveda te norme niso nasprotujoče.

³⁶ Kot dva ključna sprožilca vojaškega posredovanja je ICISS (2001a, xii in 32) v poročilu navedla: »a) velike izgube življenj, bodisi dejanske ali pričakovane, ne nujno iz genocidalnih namenov, ki so posledica ali naklepnih dejanj države ali njene malomarnosti ali pa nezmožnosti ukrepati; ali b) obsežno etnično čiščenje, dejansko ali pričakovano, izvajano z ubijanjem, s prisilno odstranitvijo, z dejanji terorja ali s posilstvi.«

³⁷ ICISS je v poročilu naslovila pomembno vprašanje, kaj storiti, kadar VS ZN ne avtorizira posredovanja, predvsem zaradi uporabe veta ene od stalnih članic, čeprav gre za ekstremni primer humanitarne katastrofe, ki vključuje množična grozodejstva (Falk 2008, 312). Zapisala je, da je za vsako vojaško posredovanje iz humanitarnih razlogov potrebno najprej zaprositi za odobritev VS ZN, ki ima v skladu z UL ZN primarno odgovornost za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Ta se mora v primeru velikih izgub življenj ali etničnega čiščenja nemudoma odzvati in zahtevo preučiti, stalne članice VS ZN pa se morajo, kadar njihovi vitalni državni interesi niso ogroženi, vzdržati uporabe veta (ICISS 2001a, xii–xiii, 50). V kolikor VS ZN predlog zavrne ali pa ga ne obravnava v razumnem času, sta alternativni možnosti a) pridobitev potrditve velike večine držav članic v GS ZN, ki bi zagotovila visoko stopnjo legitimnosti za posredovanje ter spodbudila VS ZN, da ponovno premisli svojo odločitev, ali b) odobritev s strani regionalne ali subregionalne organizacije, ki deluje v okviru območja, znotraj katerega je zaproseno za posredovanje (ICISS 2001a, xiii, 53–55).

³⁸ Kot so na primer UL ZN (1945), SDČP (1948), MPESKP (1966/1976), MPDPP (1966/1976).

Vendar se situacija spremeni, kadar pride do hudih kršitev človekovih pravic znotraj ozemlja neke države, ki jih ta ni zmožna ali ne želi sama zaustaviti. Takrat si te norme postanejo nasprotujoče, saj sočasno uresničevanje obojih ni mogoče. Če želijo države in mednarodna skupnost izpolniti svojo odgovornost ter zaščititi prebivalstvo pred množičnimi grozodejstvi in hudimi kršitvami temeljnih človekovih pravic, morajo posredovati v notranje zadeve držav in domnevno kršiti načelo suverenosti (Nye 2008, 59). Mnoge države iz takšnih ali drugačnih razlogov nekaterim posegom v notranje zadeve držav nasprotujejo in se ob tem sklicujejo na norme o suverenosti držav in prepovedi vmešavanja v notranje zadeve (Weiss in dr. 2017, 211).³⁹ Tako temeljna načela in norme mednarodnega prava sicer nudijo podlago za varstvo človekovih pravic, vendar na drugi strani zavirajo njegovo učinkovitost.

Kot pravi Bellamy (2009, 8), je napetost med suverenostjo in človekovimi pravicami razvidna že v t. i. ustavi mednarodne skupnosti, UL ZN. V njej je na eni strani razvidna želja po izločitvi uporabe sile in vojne kot političnega sredstva, na drugi strani pa so človekove pravice postavljene v središče novega povojnega mednarodnega reda (Mrdaković 2009, 4). Tako 2(4). člen UL ZN (1945) prepoveduje grožnjo s silo ali uporabo sile v mednarodni politiki, 2(7). člen (prav tam) pa utrjuje načelo nevmešavanja v notranje zadeve, tako držav kot tudi ZN. Na drugi strani človekove pravice predstavljajo enega izmed temeljev mednarodne skupnosti, učinkovito varstvo človekovih pravic je obravnavano kot predpogoj za mednarodni mir in varnost.

Že v sami preambuli UL ZN (1945) je izražena potrditev vere v temeljne človekove pravice in dostojanstvo, nadalje pa je v 1(3). členu (prav tam) spodbujanje spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin zapisano kot eden izmed ciljev ZN. Hkrati UL ZN predvideva dve izjemi od prepovedi grožnje s silo ali uporabe sile v mednarodni politiki, in sicer sta to pravica vsake države do samoobrambe (UL ZN 1945, 51. čl.) ter kolektivni ukrepi, obravnavani v VII. poglavju UL ZN, ki urejajo akcije v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj. Ker hude in sistematčne kršitve temeljnih človekovih pravic predstavljajo grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (Šabič in Roter 2002, 38; Lauren 2003, 187–193), se države

³⁹ Rusija in Kitajska sta v razpravah o odzivu na množična grozodejstva večkrat zagrozili z uporabo veta na predlog vojaškega posredovanja, se glasovanja pri takih predlogih vzdržali ali pa uporabili pravico veta. V primeru Kosova se je na primer Kitajska večkrat vzdržala glasovanja zaradi prepričanja, da gre za notranje zadeve države ter se tako sklicevala na načelo suverenosti, ozemeljske celovitosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav (S/PV.3930 1998, 3–4; S/PV.3937 1998, 14; United Nations 1998a; Brems Knudsen 1999, 366). Poleg tega sta Rusija in Kitajska vnaprej napovedali uporabo veta na kakršen koli predlog vojaškega posredovanja na Kosovu, pri čemer sta se sklicevali na načelo suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve (Franck 1999; Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 142). V primeru Sirije pa sta obe državi večkrat uporabili veto na predlog ukrepov za reševanje sirske krize, pri tem pa izpostavljali spoštovanje ozemeljske celovitosti in suverenosti Sirije ter pomen nevmešavanja v notranje zadeve države (S/PV.6756 2012, 8; Zifcak 2012, 86; S/PV.7180 2014, 12–14).

lahko sklicujejo tudi na uporabo teh ukrepov z namenom zaustavitve takšnih kršitev in obvarovanja človekovih pravic. Humanitarno posredovanje interpretirajo kot kolektivni ukrep, ki ga lahko avtorizira VS ZN in je namenjen zaustavitvi množičnih grozodejstev, z namenom zaščite mednarodnega miru in varnosti.

Določila, ki ščitijo države pred vmešavanjem drugih držav ali organizacij v njihove notranje zadeve, in določila s področja varstva človekovih pravic so seveda zapisana tudi v mnogih drugih dokumentih.⁴⁰ Mednarodni režim za varstvo človekovih pravic zajema cel kup dokumentov, ki splošno ali specifično obravnavajo človekove pravice in jih postavljajo v osrčje mednarodnega miru in varnosti. Temeljna določila o človekovih pravicah so zapisana v SDČP, za katero obstaja široko strinjanje, da je postala del običajnega mednarodnega prava,⁴¹ kar pomeni, da so njena določila pravno zavezujoča za vse države (Anderson-Gold 2001, 52). Na drugi strani pa je tudi načelo suverenosti, ki predstavlja osnovno organizacijsko pravilo mednarodne skupnosti, zapisano v mnogih regionalnih in mednarodnih dokumentih, na primer v dekalogu načel v Sklepni listini (1975, 1. in 3. načelo) in Deklaraciji sedmih načel (1970, 1., 3. in 6. načelo).

Države se tako v primerih hudih kršitev človekovih pravic znajdejo v dilemi, ali bodo ohranjale dobrososedske odnose in se vzdržale uporabe sile ali pa bodo posredovale z namenom zaščititi človekove pravice (Mrdaković 2009, 4). Hkrati jim te nasprotujoče si norme mednarodnega prava omogočajo zasledovanje lastnih nacionalnih interesov, tudi ko gre za vprašanja temeljnih vrednot mednarodne skupnosti in hude kršitve človekovih pravic, v primeru katerih bi države morale nesebično pristopiti k reševanju problema. Kljub temu da je na UL ZN potrebno gledati kot na celoto, ter da je država suverena in torej zavarovana pred nevmešavanjem v notranje zadeve šele takrat, kadar izpolnjuje svoje temeljne mednarodnopravne obveznosti – med drugimi tudi učinkovito varstvo človekovih pravic, že sam obstoj takšnih nasprotujočih si mednarodnopravnih norm in različnih interpretacij le-teh državam omogoča, da se v enaki situaciji sklicujejo na različne norme, in sicer na tiste, ki jim v dani situaciji bolj ustrezajo.

⁴⁰ Glej Deklaracijo o nedopustnosti posredovanja v notranje zadeve držav in o varstvu njihove neodvisnosti in suverenosti (GA RES 2131/XX 1965, 1. čl.) in Deklaracijo o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino ZN (GA RES 2625/XXV 1970, 3. načelo).

⁴¹ Glej Steiner, Alston in Goodman (2008, 136–147).

3.2.2 Odsotnost pravno zavezujočih mednarodnopravnih določil

Iz mednarodnega prava izhaja še en dejavnik, ki pojasnjuje oz. omogoča neodgovorno ravnanje držav in mednarodne skupnosti v primerih hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, in sicer odsotnost pravno zavezujočih in izvršljivih mednarodnopravnih določil o odgovornosti zaščititi s strani mednarodne skupnosti. Mednarodni pravni sistem je namreč sistem enakopravnih in suverenih nacionalnih držav, katerih dejanja so omejena samo s pravili, ki so jih države same sprejele kot pravno zavezujoča (*The Case of the S.S. »Lotus«* 1927, 18; Shelton 2000, 5). Države so svojo odgovornost zaščititi prebivalce pred množičnimi grozodejstvi jasno definirale in koncept državne odgovornosti je trdno zasidran v mednarodnem pravu (Glanville 2012, 3).⁴²

Tega pa ne moremo trditi za odgovornost zaščititi s strani mednarodne skupnosti. Razen tega, da ima VS ZN, izhajajoč iz VII. poglavja UL ZN, pravico, da avtorizira neprisilno in prisilno posredovanje z namenom zaščititi prebivalstvo pred hudimi kršitvami temeljnih človekovih pravic v primerih, ko jih lastna država ne zmore ali ne želi zaščititi (UL ZN 1945), drugih pravno zavezujočih določil o odgovornosti zaščititi s strani mednarodne skupnosti države še niso sprejele. Že ko so države prepoznale zagotavljanje varstva človekovih pravic kot legitimno skrb mednarodne skupnosti in jo tudi zapisale (Dunajska deklaracija in akcijski načrt 1993, 4. odst.; Anderson-Gold 2001, 61), so to storile v le politično, ne pravno, zavezujočem dokumentu (IJRC 2013).

Danes naj bi imela mednarodna skupnost ne le pravico, temveč odgovornost pomagati državam pri zaščiti temeljnih pravic svojih prebivalcev ter odgovornost dejansko zaščititi le-te, kadar neka država sama tega ni sposobna ali ne želi (ICISS 2001a, xi; Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.). To pomeni, da so države članice mednarodne skupnosti v takšnih primerih dolžne reagirati. Ne gre za možnost ali pravico, temveč za kolektivno *dolžnost* odzvati se v vseh takšnih primerih (Glanville 2012, 3–4). Široko sprejetje načela RtoP, ki vključuje takšen predlog, je izjemen in izredno pomemben mejnik v razvoju varstva človekovih pravic (Badescu 2009, 82). Vendar je skoraj nemogoče zapis tega predloga in posledično tudi podlago za njegovo izvrševanje najti v mednarodnem pravu. V najboljšem primeru lahko rečemo, da je pravna moč ključnih mednarodnih dokumentov in sporazumov⁴³ o načelu RtoP s strani mednarodne skupnosti šibka (Glanville 2012, 4).

⁴² Več o odgovornosti zaščititi s strani držav v poglavju 2.1.

⁴³ Poročilo ICISS »Odgovornost zaščititi« iz leta 2001; Resolucija GS ZN št. 60/1 o poročilu svetovnega vrha Združenih narodov 2005; Poročilo generalnega sekretarja ZN A/63/677 »Izvajanje odgovornosti zaščititi« iz leta 2009.

Ti dokumenti, ki so nastali od leta 2001 in obravnavajo odgovornost držav in mednarodne skupnosti zaščititi prebivalce druge države, ki so v svoji državi podvrženi hudim kršitvam temeljnih človekovih pravic, namreč ne ustvarjajo pravnih obveznosti, ki bi izhajale iz klasičnih virov mednarodnega prava. To pomeni, da ta določila za države niso pravno zavezujoča, temveč spadajo v kategorijo t. i. mehkega prava (*soft law*)⁴⁴ (Shelton 2000, 1). Nekateri pravniki sicer menijo, da resolucije GS ZN lahko pripomorejo k določanju in interpretaciji mednarodnega prava ter prispevajo k razvoju običajnega mednarodnega prava, ki je za države zavezujoče (Glanville 2012, 4 in 14).

Nadalje najbolj avtoritativen izmed naštetih dokumentov, ki opredeljujejo načelo kolektivne mednarodne odgovornosti, tj. Sklepni dokument svetovnega vrha ZN (2005), to načelo opredeljuje najbolj šibko. GS ZN je namreč na tem vrhu v sklepnem dokumentu sprejela le moralno odgovornost, ne pa tudi pravno obvezo mednarodne skupnosti, da posreduje v primerih hudih sistematičnih kršitev človekovih pravic. Mednarodna skupnost naj bi »spodbujala države in jim pomagala pri izvrševanju njihove odgovornosti zaščititi prebivalstvo«, hkrati pa imela »odgovornost, da uporabi primerna diplomatska, humanitarna in druga miroljubna sredstva, v skladu s VI. in VIII. poglavjem UL ZN, da bi pomagala zaščititi prebivalce pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost« (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.).⁴⁵

Sočasno so države izrazile *pripravljenost*⁴⁶ pravočasno in odločno sprejeti kolektivne ukrepe na podlagi VII. poglavja UL ZN, avtorizirane s strani VS ZN, če bi se miroljubna sredstva izkazala za neustrezna in nacionalnim oblastem očitno ne bi uspevalo zaščititi prebivalstva pred genocidom, etničnim čiščenjem, hudodelstvi zoper človečnost in vojnimi hudodelstvi. Zapisale so še, da odločanje o takšnih kolektivnih ukrepih poteka za vsak primer posebej (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 139. čl.; Glanville 2012, 12–13). Vključitev koncepta RtoP v resolucijo GS ZN sicer predstavlja univerzalno potrditev obstoja načela RtoP⁴⁷ s strani vseh 193 držav članic in postavlja smernice za delovanje držav, vendar ne predstavlja pravne obveznosti za države, temveč le podlago za ukrepanje, kadar za to obstaja politična volja (Pattison 2014, 28–29). To

⁴⁴ T. i. mehko in trdo pravo sta danes med seboj zelo prepletena, meja med njima pa je zamegljena. Pogodbeni mehanizmi namreč vključujejo vse več 'mehkih' obveznosti, kot je npr. prizadevanje za sodelovanje, nezavezujoči mehanizmi pa vključujejo nadzorne instrumente, ki jih po navadi najdemo v dokumentih pravno zavezujočega prava. Prav tako redko lahko najdemo mehko pravo v izolaciji od trdega in obratno. Med seboj ju zato večina ločuje po tem, da neupoštevanje trdega prava prinaša pravne posledice, neupoštevanje mehkega pa politične posledice (Shelton 2000, 11).

⁴⁵ Gre torej za moralno odgovornost, ne pa pravno obveznost, zaščititi.

⁴⁶ Gre torej za pripravljenost, ne pa pravno obveznost, sprejeti kolektivne ukrepe.

⁴⁷ Zavedati se moramo, da ko države govorijo o RtoP, govorijo o konceptu, kot je bil sprejet v sklepnem dokumentu, in ne o konceptu, kot ga je predlagala ICISS (Bellamy 2009, 196).

pomeni, da se za sporne oz. mejne primere z vidika pravočasnega in učinkovitega odziva mednarodne skupnosti ni spremenilo nič. Tako mednarodna skupnost nima pravne obveznosti reagirati na vse hude in sistematčne kršitve temeljnih človekovih pravic, kadar jih neka država sama ne želi ali ne zmore zaustaviti, temveč se od primera do primera odloča o morebitnih ukrepih.

Kljub temu Glanville (2012, 31–32) pravi, da razvoj običajnega mednarodnega prava v zadnjih nekaj letih nudi podlago za izvrševanje vsaj nekaterih vidikov oz. delov RtoP. Dokumenti Meddržavnega sodišča (*International Court of Justice* – ICJ) in Komisije za mednarodno pravo (*International Law Commission* – ILC) tako dopolnjujejo obstoječo mednarodno zakonodajo in kažejo na postopen razvoj pravnih obveznosti za ekstrateritorialno zaščito prebivalstva, ki je podvrženo množičnim grozodejstvom, s strani držav in morda celo mednarodnih organizacij (Glanville 2012, 4, 12–15). V sodbi Primera o uporabi Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori) (2007, 425.–432. odst.)⁴⁸ je ICJ na primer potrdil, da ima v skladu s to konvencijo vsaka država z ustreznimi kapacitetami dolžnost sprejeti in izvesti vse primerne izvedljive ukrepe za preprečitev genocida, nemudoma ko se zavejo možnosti, da bo v neki državi do genocida prišlo. ICJ je hkrati poudaril, da se sodba nanaša le na zločin genocida, ne pa tudi na ostale kršitve, ki jih zajema koncept RtoP.

Kljub temu je sodišče priznalo, da bi države lahko imele *erga omnes* še druge pravne obveznosti, ki ščitijo bistvena humanitarna načela in vrednote, ne le preprečevanje genocida. Glanville (2012, 26) tako meni, da lahko posledično načeloma trdimo, da tudi ostali trije zločini, obravnavani znotraj koncepta RtoP, predstavljajo kršitev kogentnih norm⁴⁹ in je zato njihova preprečitev obveza *erga omnes*. Vendar moramo biti pri takšnih argumentih previdni, saj v obstoječem mednarodnem pravu izrecne pravne podlage za dolžnost pomagati državam, da razvijejo kapacitete za učinkovito zaščito svojih prebivalcev pred vojnimi hudodelstvi, hudodelstvi zoper človečnost in etničnemu čiščenju, preden do teh zločinov pride, ni (Glanville 2012, 31).

⁴⁸ Primer o uporabi Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori) - *Case Concerning Application of The Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia And Herzegovina v. Serbia And Montenegro)*. 2007. Meddržavno sodišče, 26. februar.

⁴⁹ Gre za splošno zavezujoče mednarodnopravne norme (*ius cogens*), ki so s strani mednarodne skupnosti sprejete in prepoznane kot takšne, ki se jih ne sme derogirati in jih lahko spremeni le novo pravilo splošnega mednarodnega prava z enakimi lastnostmi (Brglez 2012; Legal Information Institute 2016). Komisija za mednarodno pravo je na primer na seznam kogentnih norm, poleg prepovedi genocida, uvrstila tudi prepoved hudodelstev zoper človečnost (Nieto-Navia 2001, 22; Glanville 2012, 26).

Pravno nezavezujoča mednarodna določila imajo sicer pomemben vpliv na razvoj (zavezujočega) mednarodnega prava (Shelton 2000, 1), vendar pravna moč ključnih mednarodnih dokumentov k načelu RtoP ostaja šibka. Običajno pravo sicer določa podlago za vsaj nekatere vidike oz. dele odgovornosti zaščititi, vendar pa večina določil takšne pravne podlage nima (Glanville 2012, 1 in 31–32). Shelton (2000, 12) poudarja, da države za tiste zadeve, ki jih nimajo namena oz. jih ne zmorejo spoštovati ali uresničevati, ne želijo sprejemati pravno zavezujočih norm. Takšne pomanjkljivosti mednarodnega prava v sistemu odgovornosti za zaščito človekovih pravic nedvomno omejujejo obseg, v katerem se države in drugi akterji v mednarodni skupnosti čutijo odgovorne, da izvršujejo svoje obveznosti.

3.3 ODSOTNOST UČINKOVITIH NADZORNIH IN IZVRŠILNIH MEHANIZMOV TER SANKCIJ

Poleg pomanjkanja pravno zavezujočih določil v zvezi z obveznostjo mednarodne skupnosti zaščititi prebivalce tuje države pred hudimi kršitvami človekovih pravic k neučinkovitemu varstvu temeljnih človekovih pravic prispevajo tudi pomanjkanje, šibkost in neučinkovitost nadzornih in izvršilnih (*enforcement*) mehanizmov ter sankcij (Keith 1999, 95; Joseph in Kyriakakis 2010).

Po hladni vojni se je fokus mednarodne skupnosti prestavil iz razvoja in sprejemanja norm na razvoj mehanizmov za zagotavljanje in nadzorovanje uresničevanja varstva človekovih pravic v praksi. Države članice ZN so namreč ocenile, da so tako temeljne človekove pravice kot tudi večina področij, ki zahteva dodatno skrb (npr. varstvo pravic žensk, otrok, invalidov), urejeni z mednarodnopravnimi normami in se je zato potrebno posvetiti zlasti uresničevanju človekovih pravic v praksi (Poročilo generalnega sekretarja ZN 2005, 129.–131. odst.). Kljub vsem pravnim dokumentom je namreč še vedno prihajalo do mnogih kršitev človekovih pravic s strani vlad in posameznikov, pogosto brez posledic za njih, ampak s smrtonosnimi posledicami za šibke in ranljive (Poročilo generalnega sekretarja ZN 2005, 133. odst.).

Generalni sekretar Kofi Annan je zaradi tega neprestano poudarjal pomembnost krepitev institucij in vzpostavitve mehanizmov, ki bodo zagotovili spoštovanje človekovih pravic in odgovornost (Poročilo generalnega sekretarja ZN 2005, 133.–139. odst.). Tako je prišlo do vzpostavitve različnih nadzornih mehanizmov in instrumentov za spodbujanje spoštovanja človekovih pravic in nadzor nad njihovo implementacijo. Vendar pa poskusi zmanjšanja kršitev človekovih pravic preko vzpostavitve nadzora nad njimi in preko vzpostavitve izvršnih mehanizmov velikokrat niso bili uspešni (Oberleitner 2012, 249). Mehanizmi za izvrševanje

človekovih pravic namreč še vedno niso v koraku z razvojem mednarodnopravnih norm in s kodifikacijo človekovih pravic (Joseph in Kyriakakis 2010, 2).

Kot izpostavlja R. Freedman (2014, 5–7), organi za varstvo človekovih pravic nimajo pristojnosti in moči, potrebne za uveljavljanje ali izvrševanje svojih sklepov, resolucij, priporočil ali odredb. To pomeni, da če se na primer neka država odloči, da bo sistematično kršila temeljne človekove pravice svojih prebivalcev, sistem ZN za varstvo človekovih pravic zaradi odsotnosti izvršne moči ne more prisiliti države, da se drži svojih pravnih zavez in obveznosti. Vloga in funkcije teh organov so tako primerne le za razvoj in spodbujanje človekovih pravic, ne pa tudi za dejansko preverjanje njihovih kršitev in varstva.

ZN so vzpostavili različne interne institucije za spremljanje in nadzor nad implementacijo človekovih pravic, ki jih delimo na tiste, ki izhajajo iz določil UL ZN in tiste, ki so vzpostavljene na podlagi posamezne mednarodne pogodbe, tj. pogodbeni telesa (Dag Hammarskjöld Library 2017). Prva so ustanovljena z UL ZN in so politične narave, mednje pa uvrščamo GS ZN, Ekonomski in socialni svet (*Economic and Social Council* – ECOSOC), Svet za človekove pravice (tudi Svet ali SČP), Visokega komisarja ZN za človekove pravice ter tudi svetovalne odbore in posebne poročevalce. Pogodbeni telesa pa so ustanovljena s posameznimi pogodbami s področja človekovih pravic, ki nadzirajo implementacijo teh pogodb in predstavljajo kvazi-sodno vejo nadzora nad človekovimi pravicami v okviru ZN (Joseph in Kyriakakis 2010, 1 in 5; Dag Hammarskjöld Library 2017).

GS ZN, ki je temeljni organ ZN in jo sestavljajo vse države članice, ima v sistemu varstva človekovih pravic pomembno vlogo. Vsa telesa za varstvo človekovih pravic, vključno z VS ZN, morajo GS ZN preko letnih poročil poročati o svojem delu. GS ZN ima nato pravico preko resolucij ali deklaracij podajati priporočila, in sicer z namenom pomagati pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ta priporočila imajo lahko pomemben učinek na prakso držav in institucij, še posebej če so sprejeta soglasno,⁵⁰ a so nezavezujoče narave (Joseph in Kyriakakis 2010, 5–6). Poleg tega ima GS ZN možnost suspenzije države iz Sveta za človekove pravice (z dvotretjinsko večino), ko ta država izvaja sistematične in hude kršitve človekovih pravic (Resolucija GS ZN 60/251 2006, 8. odst.).⁵¹

Tako kot GS ZN lahko tudi ECOSOC podaja priporočila z namenom spodbujanja spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, a so prav tako nezavezujoča (prav tam,

⁵⁰ S soglasjem sprejete resolucije imajo močno moralno sporočilo in posledično moč, lahko pa tvorijo tudi močan dokaz o obstoju norme običajnega prava (Joseph in Kyriakakis 2010, 6).

⁵¹ Resolucija Generalne skupščine ZN 60/251, sprejeta 3. aprila 2006.

6). ECOSOC je sicer svoje funkcije v zvezi s človekovimi pravicami v skladu z 68. členom UL ZN (1945) leta 1946 prenesel na Komisijo za človekove pravice (tudi Komisija ali KČP),⁵² leta 2006 nadomeščeno s Svetom za človekove pravice (Joseph in Kyriakakis 2010, 6). Tako GS ZN kot ECOSOC imata torej širok mandat v zvezi s človekovimi pravicami, a se soočata s pomanjkanjem izvršne moči za njihovo učinkovito varstvo.

Glavni organ ZN za varstvo človekovih pravic je danes SČP ustanovljen leta 2006,⁵³ ki pa ne spada med poglavitne organe ZN, temveč je pomožni organ GS ZN⁵⁴ (Nanda 2007, 359; Freedman 2014, 5). Služi kot (politični) forum za države, da razpravljajo, se pogajajo in ustvarjajo mehko pravo, predvsem odločitve in sklepe, ki se nato razvijejo v norme človekovih pravic. Svet se lahko odziva na specifične kršitve človekovih pravic, a njegove odločitve in resolucije niso pravno zavezujoče (Joseph in Kyriakakis 2010, 10). Rezultate njegovega dela večinoma uporablja GS pri sprejemanju resolucij, pa tudi države, ko se v drugih organih pogajajo o pogodbah in paktih. Osredotoča se predvsem na promocijo, spodbujanje in krepitev varstva človekovih pravic, preko izboljševanja zmogljivosti, tehnične pomoči in splošnega periodičnega pregleda (SPP) držav o spoštovanju človekovih pravic (Resolucija GS ZN 60/251 2006, 5. odst.; Freedman 2014, 6).

Med ključne mehanizme Sveta za nadzor nad implementacijo človekovih pravic spadajo posebni postopek, pritožbeni mehanizem in SPP (Joseph in Kyriakakis 2010, 10–18). Posebni postopek in pritožbeni mehanizem je Svet z nekaj manjšimi spremembami prevzel od Komisije (Abraham 2007, 8). SČP lahko v okviru pritožbenega mehanizma oz. t. i. postopka 1503 vzame v pregled situacijo kršitev človekovih pravic, imenuje neodvisnega strokovnjaka, da nadzira situacijo in mu poroča, ali predlaga Uradu visokega komisarja za človekove pravice, da v obravnavani državi vzpostavi tehnično sodelovanje in svetovalne storitve ter pomaga pri razvoju zmogljivosti (Abraham 2007, 22; OHCHR 2017b).

⁵² Komisija je v svojih 60. letih delovanja predstavljala gonilo razvoja človekovih pravic v sistemu ZN. Osnovna je večino dokumentov ZN s področja človekovih pravic, pomembno prispevala k vzpostavitvi standardov in razvoju norm mednarodnega prava človekovih pravic ter razvila pritožbene mehanizme in sistem posebnih – državnih ali tematskih – postopkov ((1) postopek 1235 za javno razpravo o kršitvah v določeni državi in za imenovanje posebnega poročevalca za preiskavo in poročanje o stanju človekovih pravic v določeni državi; (2) postopek 1503, preko katerega je Komisija lahko zaupno obravnavala individualne ali skupinske pritožbe o kršitvah človekovih pravic). Komisija je bila razpuščena leta 2006 zaradi očitkov o pristranskosti, selektivnosti, politizaciji ter upadu kredibilnosti in profesionalizma, nadomestil pa jo je Svet za človekove pravice (Poročilo generalnega sekretarja ZN 2005, 182. odst.; Abraham 2007, 6; Nanda 2007, 357–358; Joseph in Kyriakakis 2010, 6–9).

⁵³ Ustanovljen z Resolucijo GS ZN 60/251, 15. marca 2006.

⁵⁴ Kljub temu da ima Svet s tem višji status, kot ga je imela Komisija, ki je bila podkomisija ECOSOC (Joseph in Kyriakakis 2010, 11), pa je iz položaja SČP razvidno, kakšno pomembnost so države pripisovale stebri varstva človekovih pravic v primerjavi s stebrom mednarodnega miru in varnosti ali stebrom razvoja, ki imata svoj poglavitni organ v organizaciji (Freedman 2014, 5).

Posebni postopek oz. t. i. postopek 1235⁵⁵ predstavlja posameznike (neodvisne strokovnjake in posebne poročevalce) ter delovne skupine, ki poročajo in svetujejo o vprašanih človekovih pravic, preučujejo kršitve človekovih pravic (tematsko ali po posameznih državah) in podajajo priporočila (tematsko ali državam) (IJRC 2017a). Po preučitvi neke situacije človekovih pravic letno o ugotovitvah poročajo SČP in večinoma tudi GS ZN ter podajo javno medijsko izjavo (prav tam). V sklopu posebnih postopkov je bilo samo v letu 2016 izpeljanih 96 obiskov v skupno 65 državah, v katerih so neodvisni strokovnjaki in posebni poročevalci analizirali razmere na področju človekovih pravic na nacionalni ravni (Svet za človekove pravice 2017a, 3).⁵⁶ Takšna poročila strokovnjakov predstavljajo neprecenljivo analizo stanja človekovih pravic v neki državi ali na nekem področju, opozorijo mednarodno skupnost na nekatera vprašanja, ki sicer morda niso na mednarodni agendi ter lahko služijo tudi kot zgodnje opozorilo na krizno situacijo na področju človekovih pravic v neki državi (Svet za človekove pravice 2017b). Slednje je izrednega pomena ravno v takšnih primerih, ko bi lahko prišlo do hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic

Novi mehanizem SČP je postopek splošnega periodičnega pregleda (SPP),⁵⁷ ki Svetu nalaga pregled spoštovanja človekovih pravic in izpolnjevanja obveznosti v vsaki državi vsake štiri leta. Gre za pomemben mehanizem, saj zagotavlja, da so vse države, ne glede na njihovo velikost ali politični status, podvržene rednemu pregledu zagotavljanja obveznosti s področja človekovih pravic (Joseph in Kyriakakis 2010, 16–18).⁵⁸ SPP je kooperativne, konstruktivne in

⁵⁵ Pri tem postopku je prišlo do nekaj sprememb, ki so odraz nekaterih ključnih značilnosti sodobnega mednarodnega sistema za varstvo človekovih pravic. V postopku je bila namreč zmanjšana neodvisnost nosilcev mandatorov, s tem ko sta bila uvedena kodeks obnašanja in notranji svetovalni postopek o metodah in praksah dela. S tem, ko so države regulirale obnašanje nosilcev mandata in ne obnašanja držav glede spoštovanja človekovih pravic, so jasno pokazale, da ne bodo dovolile prevelikega in nepredpisanega vmešavanja v svojo suverenost (Joseph in Kyriakakis 2010, 15–16).

⁵⁶ Do leta 2017 je bilo vzpostavljenih 14 posebnih postopkov za posamezne države, in sicer šest neodvisnih strokovnjakov - za razmere na področju človekovih pravic v Srednjeafriški republiki, Slonokoščeni obali, na Haitiju, na Maliju, v Somaliji in v Sudani ter osem posebnih poročevalcev – o razmerah na področju človekovih pravic v Belorusiji, Kambodži, Eritreji, Demokratični ljudski republiki Koreji, Islamski republiki Iran, Mjanmaru, na palestinskih ozemljih, okupiranih od leta 1967 ter v Sirski arabski republiki (OHCHR 2017c). Poleg tega je bilo vzpostavljenih 43 tematskih posebnih postopkov oz. mandatorov, med njimi Delovna skupina za samovoljna pridržanja, Delovna skupina za prisilna izginotja, Neodvisni strokovnjak za človekove pravice in mednarodno solidarnost, Neodvisni strokovnjak za spodbujanje demokratičnega in pravičnega mednarodnega reda, Posebni poročevalec o človekovih pravicah notranje razseljenih oseb, Posebni poročevalec o pravicah domorodnih ljudstev, Posebni poročevalec o človekovih pravicah migrantov, Posebni poročevalec o sodobnih oblikah rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije in s tem povezane nestrpnosti, Posebni poročevalec o mučenju in ostalih oblikah nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja itd. (OHCHR 2017č).

⁵⁷ Vzpostavljen z Resolucijo 60/251, sprejeto s strani GS ZN, 3. aprila 2006.

⁵⁸ Le ena država je začasno zavrnila sodelovanje pri pregledu praks ZN na področju človekovih pravic, in sicer je leta 2013 Izrael želel bojkotirati drugi krog periodičnega pregleda. Za bojkot se je odločil zaradi domnevne pristranskosti Sveta napram Izraelu, saj se je več kot polovica resolucij, ki jih je Svet sprejel od začetka svojega delovanja, osredotočala na ravnanje Izraela na palestinskih območjih pod izraelskim nadzorom. Takšno nesodelovanje bi lahko ogrozilo edini globalni postopek na področju človekovih pravic in vzpostavljeno prakso

nenapadalne narave (Abraham 2007, 36), kar pomeni, da lahko državi le pomaga pri naslavljanju tega neuspeha in uresničevanju njegovih priporočil, preko strokovne in tehnične pomoči, a seveda ob pristanku države. Poleg tega je kooperativna naravnost mehanizma problematična, kadar pride do namenskega in sistematičnega kršenja človekovih pravic s strani neke države (Abraham 2007, 36–37).⁵⁹ Predlogi, da bi končni dokument vseboval oceno implementacije priporočil, so bili zavrnjeni s strani nekaterih držav.⁶⁰ Mnogo držav⁶¹ je nasprotovalo tudi vzpostavitvi misij za ugotavljanje dejstev, preiskovalnih komisij in posebnih poročevalcev ter prisotnosti na terenu. Tako so možnosti za realizacijo priporočil SPP zelo šibke, saj Svet nima nikakršne močnejše izvršne moči, s katero bi lahko zagotovil, da država izvede predlagane ukrepe (prav tam).

Podobno kot SČP tudi pogodbeni telesa in Urad Visokega komisarja za človekove pravice (*The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* – OHCHR), zaradi pomanjkanja izvršne moči ne morejo zagotavljati zaščite človekovih pravic (Freedman 2014, 3–5). Različni odbori ZN za človekove pravice, ki se ukvarjajo z državljanskimi in političnimi pravicami; ekonomskimi, socialnimi in kulturnimi pravicami; rasno diskriminacijo; diskriminacijo žensk; zaščito pred mučenjem; pravicami otrok; in pravicami delavcev migrantov, preko periodičnih poročil nadzorujejo skladnost držav s pogodbenimi obveznostmi.⁶² Odbori lahko ocenijo in podajo komentarje na poročila držav o izpolnjevanju pogodbenih obveznosti na področju človekovih pravic in priporočila glede delovanja držav na tem področju, a njihove odločitve in priporočila niso pravno zavezujoča (Mertus 2005, 80–114; Donnelly 2006, 72). V nekaterih okoliščinah in kadar države k temu pristopijo, lahko ti odbori obravnavajo tudi pritožbe posameznikov napram državam ali meddržavne pritožbe (Joseph in

sodelovanja, ki so jo do sedaj upoštevale vse države ter je omogočala opozarjanje na kršitve človekovih pravic celo najbolj zaprtih in represivnih vlad. Po nekaj mesecih je nato Izrael, s pomočjo močnega diplomatskega posredovanja, ponovno vzpostavil vezi s SČP in izpeljal drugi periodični pregled (Cumming-Bruce 2013; Svet za človekove pravice 2013).

⁵⁹ Svet sicer lahko v nekaterih primerih kritično naslovi daljše nesodelovanje s strani države, po tem ko je že izčrpal vsa ostala sredstva, da bi državo spodbudil k sodelovanju, poročilo SPP pa je lahko sprejeto brez soglasja države in lahko vsebuje nadaljnje korake, če presodi, da so ti potrebni (Joseph in Kyriakakis 2010, 18). Ni pa definirano, kaj daljše nesodelovanje pomeni, kar omogoča državam različne razlage in otežuje uresničevanje te možnosti delovanja Sveta v praksi (Abraham 2007, 41).

⁶⁰ S strani Pakistana (v imenu Organizacije islamskega sodelovanja), Kitajske, Indonezije, Irana, Malezije in Ruske federacije (Abraham 2007, 40).

⁶¹ Alžirija (v imenu Afriške skupine), Bangladeš, Indonezija, Iran, Kuba, Malezija, Norveška, Pakistan (v imenu Organizacije islamskega sodelovanja), Ruska federacija in ZDA (Abraham 2007, 40).

⁶² Odbor za človekove pravice (168 držav pogodbenic); Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice (164 držav pogodbenic); Odbor za odpravo rasne diskriminacije (177 držav pogodbenic); Odbor za odpravo diskriminacije žensk (189 držav pogodbenic); Odbor proti mučenju (159 držav pogodbenic); Odbor za pravice otrok (196 držav pogodbenic); Odbor za pravice delavcev migrantov in članov njihovih družin (48 držav pogodbenic); Odbor za prisilna izginotja (52 držav pogodbenic) in Odbor za pravice invalidov (167 držav pogodbenic) (Donnelly 2013, 82; OHCHR 2017d).

Kyriakakis 2010, 21 in 23).⁶³ Vendar nobeden od teh odborov nima izvršilne moči, temveč lahko le spremljajo države, ki kršijo človekove pravice, izpostavljajo kršitelje in jih poskušajo prepričati, da spremenijo svojo prakso obnašanja. Poleg tega morajo države na to, da jih obiščejo neodvisni strokovnjaki, ki identificirajo dobre prakse, pišejo poročila ter podajajo priporočila v zvezi z varstvom človekovih pravic, pristati (Freedman 2014, 7).

OHCHR, ustanovljen leta 1993⁶⁴ z mandatom spodbujati in varovati človekove pravice, je osrednji zagovornik človekovih pravic in je v svojem bistvu zadolžen za ozaveščanje o človekovih pravicah ter pomoč nacionalnim institucijam in regionalnim organizacijam pri implementaciji mednarodnih standardov s področja človekovih pravic. Vključuje se v dialog z vladami ter zavzema aktivno vlogo v premagovanju ovir pri realizaciji človekovih pravic in v preprečevanju nadaljevanja kršitev človekovih pravic, narašča pa tudi pomen prisotnosti OHCHR na terenu v določeni državi v času med konfliktom in po njem (Resolucija GS ZN 48/141 1993, 4. odst.; Šabič in Roter 2002, 39–47; Nanda 2007, 356–357; Oberleitner 2007, 41–102; Joseph in Kyriakakis 2010, 19).

Večina mehanizmov za varstvo človekovih pravic znotraj sistema ZN tako ne more sprejemati pravno zavezujočih obveznosti, njihova izvršna moč je omejena na proces javnega izpostavljanja držav, ki so vpletene v kršitve človekovih pravic. Seveda večina držav ne želi biti podvržena javnim kritikam, zaradi česar tudi takšno izpostavljanje lahko na dolgi rok prispeva k spremembam obnašanja s strani držav, vendar nima takojšnjih učinkov in moči zaustavitve hudih kršitev človekovih pravic. Še posebej majhni so učinki javnega izpostavljanja v tistih državah, ki sistematično kršijo človekove pravice in so torej najbolj problematične (Joseph in Kyriakakis 2010, 26–27).

Edini organ, ki je pooblaščen, da uvede sankcije, ki presegajo zgolj obsodbo s strani mednarodne skupnosti, je trenutno VS ZN, ki lahko sprejema resolucije glede kršitev človekovih pravic, ki jih vidi kot grožnjo mednarodnemu miru in varnost (Howard-Hassmann 2011, 11), ter v skladu z UL ZN (1945, 39.–42. čl.) uvede sankcije oz. ukrepe v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj, kot so na primer »/.../ popolna ali delna prekinitev ekonomskih odnosov in železniških, pomorskih, zračnih, poštних, telegrafskih, radijskih in drugih komunikacijskih sredstev ter pretrganje diplomatskih odnosov« ali pa »/.../

⁶³ Do leta 2017 možnost obravnave pritožb posameznikov ponuja sedem odborov, možnost obravnave meddržavnih pritožb pa štirje odbori (Joseph in Kyriakakis 2010, 23; OHCHR 2017e; OHCHR 2017f; OHCHR 2017g; OHCHR 2017h; OHCHR 2017i; OHCHR 2017j; OHCHR 2017k; OHCHR 2017l).

⁶⁴ Ustanovljen z Resolucijo GS ZN 48/141, 20. decembra 1993.

demonstracije, blokad/e/ in druge operacije, ki se izvedejo z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami članov Združenih narodov.«

Diplomatske in ekonomske sankcije⁶⁵ predstavljajo pomemben mehanizem za zagotavljanje varstva človekovih pravic, ki ga lahko uporabljajo tako VS ZN kot posamezne države ali skupina držav napram državi kršiteljici (Joseph in Kyriakakis 2010, 28). Najbolj ekstremna sankcija, ki jo lahko uporabi VS ZN, pa je uporaba vojaške sile. Slednja z namenom zaustavitve hudih kršitev človekovih pravic, ki jo imenujemo tudi 'humanitarna intervencija', lahko VS ZN avtorizira v skladu s VII. poglavjem UL ZN kot odziv na grožnjo mednarodnemu miru in varnosti (UL ZN 1945, 39. in 41. čl.). Vendar, kot pravi Oberleitner (2012, 264–265), zaradi nekonsistentnosti in dvojnih standardov v preteklosti, primernost VS ZN kot organa za izvrševanje človekovih pravic ostaja sporna.

Izvršno moč ima tudi Mednarodno kazensko sodišče (*International Criminal Court – ICC*), ki lahko posameznike obsodi vojnih hudodelstev, hudodelstev zoper človečnost ali genocida, a seveda šele po tem, ko so te hude kršitve človekovih pravic zagrešili, kar pomeni, da ne more zaustaviti ali preprečiti hudih kršitev človekovih pravic (Donnelly 2006, 73; Howard-Hassmann 2011, 11).

Mednarodni režim za varstvo človekovih pravic torej ne vsebuje učinkovitih izvršnih mehanizmov za zagotavljanje skladnosti z normami. Ne obstaja niti močno telo, ki bi imelo moč nad uveljavljanjem človekovih pravic (Miller 2006, 9). Poudarek je na ustvarjanju norm, zbiranju informacij, promociji in socializaciji, ne pa na učinkovitem nadzoru, ki bi zagotavljal izvrševanje določil varstva temeljnih človekovih pravic (Keith 1999, 95). Izvrševanje človekovih pravic se zanaša na prepričevanje ter apeliranje na moralo in legitimnost, občasno s podporo političnih in gospodarskih spodbud, sankcij in pritiskov (Oberleitner 2012, 266). Mednarodni pravni sistem še vedno temelji na konceptu suverenosti, mednarodne obveznosti pa posledično temeljijo na volji posameznih držav, da jih uresničujejo.

⁶⁵ V svoji najhujši obliki te sankcije lahko vključujejo prekinitev diplomatskih odnosov med državo oz. skupino držav in državo kršiteljico, izključitev iz regionalne ali mednarodne organizacije (npr. ZN) ter ostre ekonomske sankcije (Joseph in Kyriakakis 2010, 28–29). Vendar so takšne sankcije zelo tvegane, saj je kaznovanje države v okviru mednarodnega prava človekovih pravic veliko manj predvidljivo in racionalno kot na primer kaznovanje posameznika v nacionalnem pravnem sistemu. Prekinitev diplomatskih odnosov ali izključitev neke države lahko pripelje do njene izoliranosti, kar ne prispeva k boljšemu ravnanju in večjemu spoštovanju človekovih pravic. Past ekonomskih sankcij pa leži v možnosti, da ekonomski ukrepi ali celo prekinitev gospodarskih vezi pripeljejo do zloma gospodarstva, pomanjkanja in posledično trpljenja velikega števila nedolžnega prebivalstva, ki bi ga ta sistem sankcij sicer moral zaščititi, če država kršiteljica ne upošteva zahtev sankcionerjev (Joseph in Kyriakakis 2010, 28–29). Poleg tega je odziv prebivalcev na takšno kaznovanje nepredvidljiv – lahko se konča tudi s krepitvijo nacionalizma in rastjo podpore državnim politikam (prav tam, 33–34).

Tako ogromno kršitev človekovih pravic, kljub številnim postopkom, odborom in komisijam za človekove pravice, ostaja nekaznovanih (Oberleitner 2012, 249; Freedman 2014, 3), uveljavljanje človekovih pravic s strani mednarodne skupnosti pa temelji le na volji suverenih držav in njihovih zunanjepolitičnih ciljih, ki pogosto ne dajejo velikega pomena ali celo prioritete vprašanju človekovih pravic (Badescu 2009, 91–92). Torej, kljub temu da države nosijo odgovornost za zaščito človekovih pravic svojih državljanov (v nekaterih primerih tudi pravic nedržavljanov), mednarodna skupnost kot taka ne nosi takšne odgovornosti (Donnelly 2006, 72–73; Howard-Hassmann 2011, 11).

Učinkovitost organov za varstvo človekovih pravic je omejena, saj nimajo mehanizmov in moči za zaščito posameznikov na terenu. Seveda so ozaveščanje, ugotavljanje dejstev, poročila, priporočila ter razkrivanje hudih in sistemskih kršitev zelo pomemben korak v procesu zagotavljanja varstva človekovih pravic vseh posameznikov, a brez moči za zagotavljanje, da se mednarodni akterji obnašajo skladno z normami, je nemogoče v celoti preprečiti in zaustaviti hude in sistematčne kršitve človekovih pravic (Freedman 2014, 7). Vprašati pa se je potrebno, zakaj ni mogoče najti zavezujočih norm o odgovornosti zaščititi s strani mednarodne skupnosti, kljub temu da so, kot izpostavlja Reus-Smit (2003, 592), države v zadnjih dveh desetletjih posvetile ogromno časa in truda ustvarjanju kompleksnega sistema mednarodnih pravnih pravil, ki urejajo vsa mogoča področja, od poštne in ribištva do svetovne trgovine in nadzora nad orožjem, ter ustreznih izvršnih mehanizmov.

3.4 POLITIČNA VOLJA IN POLITIZACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Jasno je, da je varstvo človekovih pravic pod okriljem ZN podvrženo sistemskim pomanjkljivostim in neuspehom. Pa vendar, če bi bile države članice dejansko zavezane varstvu človekovih pravic, bi vršile močan politični pritisk na tiste države, ki te kršijo, predvsem pa bi se kolektivno in neselektivno odzivale na hude kršitve človekovih pravic in jih poskušale zaustaviti. Romeo A. Dallaire je v predgovoru knjige *Preprečevanje genocida* (orig. *Preventing Genocide*) zapisal: »Poboje bi lahko preprečili, če bi obstajala mednarodna volja sprejeti stroške tega /.../. Kar še zmeraj manjka, je volja za izvedbo takšnih rešitev« (Feil 1998, vi). Generalni sekretar ZN Kofi Annan pa je v Poročilu generalnega sekretarja ZN o padcu Srebrenice zapisal: »Tudi ko so se srbski napadi na 'varna območja' nadaljevali v letih 1993 in 1994 /.../, mednarodna skupnost še zmeraj ni mogla najti politične volje, da se sooči z grožnjo, ki ji je

kljubovala« (Poročilo generalnega sekretarja ZN v skladu z Resolucijo GS ZN 53/35 1999, 490. odst.).⁶⁶

Neuspehe mednarodne skupnosti, da bi preprečila ali pravočasno zaustavila hude kršitve človekovih pravic, kot so tiste v BiH, Ruandi, Somaliji, Sudanu, na Haitiju itd. (Woocher 2001, 180), pripisujejo pomanjkanju politične volje tudi mnogi avtorji, kot so van Walraven in van der Vlugt (1996, 80), Clément (1997, 5 in 12), Jentleson (2000, 24) in Woocher (2001, 179–181). R. Freedman (2014, 7–13) kot enega izmed ključnih dejavnikov, ki preprečujejo učinkovito varstvo človekovih pravic, izpostavlja politizacijo, interese držav in njihovo politično voljo. Kot politizacijo definira zasledovanje političnih ciljev, ki niso povezani s človekovimi pravicami (prav tam, 8). Vsi naštetih avtorji trdijo, da je od (ne)obstoja politične volje odvisno, ali bo prišlo do odziva na potencialni konflikt, ali bo odziv primeren in ali bo pravočasen. Politična volja držav izvira predvsem iz neposredne ali posredne vpletenosti njihovih interesov, kar pomeni da odločitev o (ne)posredovanju temelji na strateških in ekonomskih interesih držav, ki nimajo veliko skupnega s humanitarnimi nameni (Ayoob 2002, 86). Tudi če se države zavežejo k posredovanju iz altruističnih ali humanitarnih razlogov, v odsotnosti pomembnih nacionalnih interesov velikokrat ne morejo vzdrževati takšne zaveze, ko so soočene s človeškimi in z gmotnimi stroški, ki jih nacionalne javnosti niso pripravljene plačati (Ayoob 2002, 85). Primer posredovanja ZDA v Somaliji v letih 1992/1993 ponazarja neučinkovitost odzivanja v primeru odsotnosti nacionalnih interesov (Ayoob 2002, 85–86).

Tiste države, ki imajo v mednarodni skupnosti večjo moč in vpliv, kar posledično pomeni tudi večjo zmožnost za zaustavitve hudih kršitev človekovih pravic, velikokrat nimajo politične volje, da bi reagirale (Badescu 2009, 92). Humanitarne katastrofe v Darfurju, Ruandi in Siriji so takšni primeri, ko hegemoni niso imeli politične volje za zaščito človekovih pravic, ne glede na to, kako huda tragedija se je tam odvijala. Kljub temu da je koncept RtoP potrdil in utrdil koncept odgovorne in pogojene suverenosti ter ustvaril normativni pritisk na države, da se odzovejo, kadar pride do množičnih grozodejstev, so ti primeri dokaz, kako majhno moč ima ta normativni pritisk na t. i. realpolitiko (Falk 2008, 324; Piiparinen 2012, 493).⁶⁷ Minimalna zaščitna akcija je ponovno potrdila, da tam, kjer so strateški interesi tistih držav, ki imajo

⁶⁶ Poročilo generalnega sekretarja ZN v skladu z Resolucijo GS ZN 53/35, A/54/549: Padec Srebrenice — *Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35, A/54/549: The fall of Srebrenica*. Sprejeto 15. novembra 1999.

⁶⁷ Piiparinen, T. 2012. McDonaldisation of Sovereignty: A Foucauldian Analysis of Responsibility to Protect. *Global Society* 26 (4): 473–493. V Luensmann (2014).

zmogljivosti za posredovanje, šibki, politične volje za posredovanje z namenom zaščite človekovih pravic ne bo (Falk 2008, 324).

Thakur (2006, 65) nadalje izpostavlja, da je uporaba sile s strani velesil neločljiva od njihovih nacionalnih interesov, Wieruszewski (1993, 316) pa celo meni, da je odziv mednarodne skupnosti odvisen od tega, ali hude kršitve človekovih pravic predstavljajo neposredno grožnjo interesom velikih sil.⁶⁸ To na primer pomeni, da ljudje v podsaharski Afriki, ki so podvrženi hudim zlorabam in kršitvam človekovih pravic, ne bodo nikoli tako učinkovito zaščiteni s strani mednarodne skupnosti, kot tisti, ki so podvrženi takšnim kršitvam in prihajajo iz geopolitično pomembnejših regij (Falk 2008, 316).

Paradoksalno, čeprav so strateški motivi eden ključnih razlogov, ki prispeva k neučinkovitosti varstva človekovih pravic, so hkrati tudi eden glavnih razlogov za nelegitimnost humanitarnega posredovanja. Na drugi strani tako zasledovanje nacionalnih interesov ni vedno prispevalo k pomanjkanju politične volje za posredovanje in k neučinkovitosti, temveč je (humanitarno) posredovanje spodbudilo. Države so namreč pod pretvezo varstva temeljnih človekovih pravic in spodbujanja demokracije kar nekajkrat posredovale v notranje zadeve neke države tudi zaradi lastnih interesov.⁶⁹ Kot primera takšnega posredovanja Ayoob (2002, 86–87) izpostavlja posredovanje Indije v nekdanjem Vzhodnem Pakistanu leta 1971 in posredovanje Vietnama v Kambodži leta 1979. Kljub dejanskemu obstoju hudih kršitev človekovih pravic, vključujoč množično pobijanje, je bilo v obeh primerih jasno, da so bili v posredovanje vpleteni strateški interesi. Večina držav v ZN je imela zaradi tega močne zadržke do obeh posredovanj (prav tam).

Skrita infrastruktura ekonomskih in strateških nacionalnih interesov se sicer, kot pravi Falk (2008, 321), manifestira na več načinov: z opustitvijo prebivalcev v trpljenju, po tem ko je strateški cilj posredovalca dosežen (kot npr. Afganistan 1989), z ohranjanjem okupacije brez investiranja v obnovo (kot npr. BiH od leta 1995 in Kosovo od leta 1999), s prizadevanji za ustanovitev strateških baz in gospodarskih privilegijev v opustošeni družbi (Irak leta 2003) ter z uvedbo novega vodstva in uvajanjem kapitalističnega sistema na okupiranem ozemlju, s čimer ovirajo pravico do samoodločbe tega naroda ter nastavljajo temelje za politično nasilje v

⁶⁸ Tako naj bi na primer kriza v nekdanji Jugoslaviji (ponovno) pokazala, da človekove pravice igrajo sekundarno vlogo v kontekstu mednarodne politike (Wieruszewski 1993, 316).

⁶⁹ Med nacionalne interese držav raziskovalci najbolj pogosto uvrščajo varnost, moč, stabilnost, preskrbljenost z naravnimi viri, gospodarski napredek ter podporo ali zaščito držav zaveznic (Shelton 2000, 13–14; Mingst in Arreguin-Toft 2017, 142).

prihodnosti – kar se je dogajalo skoraj v vsaki državi, ki je bila predmet humanitarne intervencije od leta 1990.

(Ne)obstoje interesov posameznih držav je tako vplival na (ne)učinkovitost mednarodne skupnosti pri varstvu človekovih pravic. Mednarodna skupnost se je ob pojavu humanitarnih kriz in hudih kršitev temeljnih človekovih pravic odzivala selektivno. VS ZN je, kot edini organ, ki v skladu z mednarodnim pravom lahko avtorizira kolektivne ukrepe, v devetdesetih letih 20. stoletja sicer avtoriziral nekatere izvršilne ukrepe v BiH, na Haitiju, v Ruandi in Somaliji, ker so konflikti na teh območjih vključevali hudo zatiranje in kršitve človekovih pravic, ter posledično ogrožali mednarodni mir in varnost. Pokazal pa je odpor, da bi sprejel odločnejše ukrepe za končanje genocida v Sudanu, humanitarne katastrofe v Zimbabveju, vojne v BiH ali zaustavitev genocida v Ruandi (Joseph in Kyriakakis 2010, 31). Kot razlog za takšno nedosledno delovanje VS ZN pri obravnavi zlorab temeljnih človekovih pravic DeLaet (2006, 137) izpostavlja tudi strateške pomisleke in nasprotujoče si politične interese med državami članicami. Nadalje Joseph in Kyriakakis (2010, 28) nekonsistentnost in pristranskost pri odzivanju na kršitve človekovih pravic očitata tudi Komisiji za človekove pravice in njenemu nasledniku, Svetu za človekove pravice, ki hudih kršitev človekovih pravic ne obsojata vsepovsod enako.⁷⁰

Ko govorimo o politizaciji človekovih pravic, kot jo definira R. Freedman (2014, 7–13), torej o zasledovanju političnih interesov, ki niso povezani s človekovimi pravicami, je nujno izpostaviti tudi uporabo varstva človekovih pravic ne z namenom njihovega dejanskega uresničevanja, temveč z namenom uresničevanja drugih ciljev. Države so namreč v ZN večkrat zasledovale človekove pravice kot orožje v boju za moč. Njihov cilj je bil na primer delegitimiziranje določene vlade, kot sredstvo za doseg tega cilja pa so uporabile poudarjanje kršitev človekovih pravic s strani te vlade (Weiss in dr. 2017, 211). Weiss (prav tam) izpostavlja, da smo takšnim poskusom delegitimizacije že nekaj let priča v SČP, kjer muslimanske in druge države preko človekovih pravic poskušajo delegitimizirati Izrael, ki sicer dejansko krši človekove pravice, je pa poskus delegitimizacije tudi politične narave.

Nadalje so države izkoriščale norme s področja človekovih pravic tudi z namenom pridobivanja legitimnosti v multilateralnih odnosih. Tako so v procesu zasledovanja lastnih interesov pristopale k pogodbam s področja človekovih pravic. Kljub obsežnemu razvoju

⁷⁰ Kot pravita Joseph in Kyriakakis (2010, 28), sta tako Komisija kot tudi Svet velikokrat obravnavala in javno izpostavljala kršitve človekovih pravic s strani Izraela, medtem ko se je Kitajska takšnim javnim kritikam zahvaljujoč lobiranju mnogokrat uspešno izognila.

mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic od podpisa UL ZN (Keith 1999, 95) pozitivni učinki na varstvo človekovih pravic namreč niso tako obsežni. Keith (prav tam, 112) opozarja, da so dokazi o tem, da država po tem, ko podpiše neko pogodbo s področja človekovih pravic, opazno izboljša varstvo človekovih pravic na tem področju, šibki. Landman (2005) in Howard-Hassmann (2011, 10) nadalje izpostavljata rezultate statističnih analiz, ki kažejo, da ratifikacije mednarodnih pogodb o človekovih pravicah s strani držav v povprečju znatno ne izboljšajo njihove interne situacije na področju človekovih pravic oz. njihovega odnosa do varstva le-teh.

Velikokrat se zdi, da države podpišejo pogodbe in sodelujejo v mednarodnem režimu človekovih pravic bolj zaradi pridobitve državne in mednarodne legitimnosti kot pa zaradi same želje po izboljšanju varstva človekovih pravic (Howard-Hassmann 2011, 10). Do pridobivanja državne in mednarodne legitimnosti preko varstva človekovih pravic prihaja predvsem v procesih priznavanja držav in vstopanja držav v mednarodne organizacije. Med takšne primere spada vstopanje novih držav v EU, ki kot enega izmed kriterijev za pridružitve zahteva tudi varstvo človekovih pravic ter spoštovanje in varstvo manjšin (European Commission 2017; European Parliament 2017). Zgodi se, da države razvijejo in vzpostavijo natančno zakonodajo, s katero se zagotovi vključitev manjšin, da izpolnijo formalne kriterije za pridružitve, vendar pa nato v praksi te zaščite ne izvajajo (European Parliament 2012).

Interesi držav so proizvedli tudi nedosleden vzorec institucionalizacije. Kot meni Donnelly (2006, 70), pravo, tako nacionalno kot mednarodno, velikokrat odraža interese močnejših, Abbott (1999, 376) pa dodaja, da v mednarodni skupnosti velesile vplivajo na oblikovanje mednarodnih norm in institucij, s čimer poskrbijo, da ohranjajo svojo fleksibilnost in da lahko vedno zaščitijo svoje nacionalne interese. Kot primer spolitizirane institucionalizacije Abbott (1999, 371) izpostavi Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY*), za katerega pravi, da je odraz skrbi velesil za stabilnost balkanske regije – sočasno pa tudi odvrača pozornost od neuspeha posredovati uspešneje. Na drugi strani je bil na primer odziv v Kambodži veliko bolj previden, kar je posledica šibkejših interesov velesil (prav tam).

Enakim ali podobnim razlogom lahko pripišemo odsotnost pravno zavezujočih norm o RtoP s strani mednarodne skupnosti in ustreznih izvršnih mehanizmov. Države so namreč v preteklih dveh stoletjih uredile vsa področja, kjer so našle interes, da tako storijo. Večina področij, na katerih države (so)delujejo, je tako danes urejena z mednarodnopravnimi normami (Reus-Smit 2003, 591–593). Henkin (1968, 47) je zapisal, da večina držav večino časa upošteva večino

mednarodnopravnih norm in se obnaša skladno z njimi. Ta skladnost izhaja delno iz obstoja sankcijskih mehanizmov, ki jih vključuje vse več mednarodnopravnih režimov, delno ker države prepoznavajo svojo obveznost, da upoštevajo pravila mednarodnega prava, vendar pa tudi iz zasledovanja lastnih interesov in ohranjanja ugleda v mednarodni skupnosti, kar pripomore k uspešnosti pri zasledovanju interesov na drugih področjih (prav tam). Reus-Smit (2003, 592) nadalje zapiše, da je v svetu, kjer vladajo lastni interesi držav in obstaja strah pred sankcijami, za trajnostno sodelovanje potrebno z zakonom definirati obveznosti držav. Sklepamo lahko, da države niso oblikovale podrobnejšega zavezujočega mednarodnopravnega sistema na področju varstva temeljnih človekovih pravic in učinkovitih nadzornih mehanizmov, med drugim tudi zato, ker se tem normam in nadzoru niso želele podrediti, saj bi to lahko pomenilo, da ne bi mogle zasledovati svojih nacionalnih interesov v enaki meri kot doslej.

Na (ne)učinkovitost odzivanja mednarodne skupnosti v primerih hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic pa ne vplivajo le nacionalni interesi držav, temveč mnogokrat tudi zavezništva – regionalna, politična, varnostna ali druga (Freedman 2014, 10). Zavezništva namreč uporabljajo taktiko blokov za uresničevanje svojih ciljev ter ščitijo svoje članice tudi, kadar so njihova dejanja kritizirana, nesprejemljiva in zahtevajo sprejetje ukrepov. Tako se dogaja, da države v VS ZN blokirajo avtorizacijo kolektivnih ukrepov, npr. humanitarno intervencijo, tudi zaradi zaščite interesov držav zaveznic (Freedman 2014, 10–11). Kot primer R. Freedman (prav tam) izpostavlja Organizacijo islamskega sodelovanja (*Organization of Islamic Cooperation* – OIC). Nobena država članica OIC namreč nima stalnega sedeža v VS ZN, zaradi česar se blok za varstvo interesov držav članic OIC zanaša na pravico veta Kitajske in Rusije. To zavezništvo naj bi deloma vplivalo tudi na blokiranje posredovanja v Siriji s strani Rusije in Kitajske v VS ZN (prav tam, 11–12).

Kot primere nekonsistentnosti pri odzivanju na kršitve človekovih pravic, ki izhaja iz nacionalnih interesov, politične moči ali zavezništev, R. Freedman (2014, 12–13) izpostavlja, da je bil Sudan v SČP s strani svojih mnogih regionalnih in političnih zaveznic zaščiten pred ukrepi glede genocida, ki ga je zagrešil v Darfurju. Te iste zaveznice pa so poskrbele, da dogajanje v Egiptu nekaj let kasneje ni bilo spregledano. Podobno so bile Kitajski zaradi njene vojaške, ekonomske in politične moči spregledane mnoge zlorabe pravic njenih državljanov, njena vloga v Tibetu in na Tajvanu. Gambiji in Maldivom se je spregledalo mnoge kršitve, da bi se omogočilo nadaljnje izvajanje paketnega turizma. Nenazadnje se kljub hudim kršitvam človekovih pravic pred sankcijami in drugimi kolektivnimi ukrepi ščiti z nafto bogate zalivske države, saj njihova moč leži v naftnih sodih, ki jih potrebuje skoraj cel svet (prav tam).

Prav zaradi nekonsistentnosti prakse držav, nedoslednosti delovanja VS ZN ter možnosti izkoriščanja posredovanja v namene zasledovanja lastnih geostrateških, političnih in ekonomskih interesov držav, mnoge države ostajajo do posredovanja nezaupljive in skeptične (Bellamy 2009, 17–18; Mrdaković 2009, 10 in 13). Humanitarno intervencijo vidijo kot pretvezo za posredovanje, ki je v resnici motivirano s strateškimi, političnimi in z ekonomskimi interesi, kot poskus legitimacije vmešavanja močnih držav v notranje zadeve postkolonialnega sveta, kot prikrito nasilje močnih in dominantnih nad šibkimi in podrejenimi, kot sredstvo za ohranjanje prevlade, ki temelji na obstoječi hierarhiji moči v mednarodni skupnosti, ter kot možnost za postkolonialne posege hegemonov s strateškim ciljem zagotoviti dostop do naravnih bogastev, predvsem s strani ZDA in njihovih koalicijskih partneric (DeLaet 2006, 156; Falk 2008, 311 in 320; Bellamy 2009, 27; Mrdaković 2009, 10).

Včasih pa nasprotovanje humanitarnemu posredovanju izhaja tudi iz strahu držav pred tem, da bi neko posredovanje postalo precedens (Jentleson 2000, 22; Joyner 2002, 615). Tako je na primer Kitajska ob glasovanju za resolucijo VS ZN 875 (1993),⁷¹ ki je z namenom implementacije predhodnih resolucij avtorizirala sankcije v skladu s VII. poglavjem UL ZN na Haitiju leta 1993, pojasnila, da gre pri odobritvi za unikatne in izjemne okoliščine ter da odobritev te resolucije ne sme predstavljati precedensa za nadaljna posredovanja (S/PV.3293 1993, 18). Tak strah je bil izrazito prisoten tudi pri posredovanju sil Organizacije severnoatlantskega sporazuma (*The North Atlantic Treaty Organization* – NATO) na Kosovu leta 1999 (ICISS 2001b, 113–114).

Kot trdi Badescu (2009, 91), strah pred pravico do posredovanja izhaja tudi iz dvojnih standardov. V praksi se vsakič znova izkaže, da so nekatere države enakopravnejše kot druge. Ne bo se na primer zgodilo, da bi prišlo do posredovanja napram najmočnejšim in vplivnim državam, kot je pet stalnih članic VS ZN. Ti dvojni standardi izhajajo iz politične realnosti, v kateri se režim odgovornosti uporablja selektivno. Zaradi takšnih razlogov in strahu se nekatere države sklicujejo na suverenost kot temeljno načelo mednarodnega prava, saj je ta za mnoge države najmočnejši, včasih celo edini obrambni ščit (ICISS 2001a, 7). Šibkejšje države tako vidijo tradicionalno suverenost kot nujen obrambni sistem pred zasledovanjem partikularnih interesov velikih držav in pred vdiranjem v njihove notranje zadeve.⁷²

⁷¹ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 875 o situaciji na Haitiju. 1993. Sprejeta 16. oktobra.

⁷² Iz takšnega prepričanja se je razvil tudi četrti odstavek 2. člena UL ZN. V obdobju dekolonizacije so namreč nove nastale države izrazile prepričanje, da med pravico naroda do samoodločbe in določanjem svoje notranje ureditve ter načelom neposredovanja obstaja neposredna povezava. Prepričane so bile, da če posredovanje ni prepovedano, lahko močnejše države v procesu samoodločbe vplivajo na notranje zadeve šibkejših (Mrdaković 2009, 6). Kot posledico takega prepričanja so države sprejele Deklaracijo sedmih načel (1970, 3. načelo), ki določa,

Nenazadnje pa velja v sklopu politizacije človekovih pravic zaradi njihovega vpliva na (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic omeniti tudi ponavljajoče se razprave o univerzalnosti človekovih pravic. Človekove pravice in temeljne svoboščine so danes razumljene kot univerzalne, pripadajoče vsakemu posamezniku, kjer koli na svetu in brez diskriminacije glede na spol, raso, narodnost, vero ali katero koli drugo osebno okoliščino (Nanda 2007, 353; Donnelly 2013, 37). Države so jih kot take npr. prepoznale tudi v UL ZN (1945, 1. čl.), SDČP (1948, 2. čl.) in Dunajski deklaraciji (1993). Vendar se pri razpravah o odzivu na hude in sistematčne kršitve človekovih pravic, ki vključuje humanitarno intervencijo, nekatere države⁷³ nemalokrat sklicujejo na kulturno pogojenost človekovih pravic. Pod vprašaj postavljajo idejo univerzalnih, neodtujljivih in prirojenih pravic. Trdijo, da 'univerzalne' človekove pravice temeljijo na zahodnem individualizmu in niso skladne s filozofijo nekaterih držav in njihovih kultur, ki so usmerjene ne toliko k posamezniku ampak k družbi (Said 1978, 11).⁷⁴ Zahodni diskurz ideje človekovih pravic naj bi zaradi svoje normative, pa tudi vojaške, politične in ekonomske moči, prevzel dominantno vlogo v mednarodnem diskurzu o človekovih pravicah (Donnelly 2003, 62), zaradi česar naj bi te predstavljale obliko kulturnega imperializma Zahoda (Kühnhardt 1987, 109;⁷⁵ Wolf 2005, 33).

Pravice je sicer res mogoče uveljaviti le toliko, kolikšen je med različnimi kulturami konsenz in skupni imenovalci (Cerar 1996, 65–66), a človekove pravice so univerzalne vsaj z vidika, da so bile sprejete s strani skoraj vseh držav kot zavezujoče po mednarodnem pravu.⁷⁶ Države

da nobena država ali skupina držav nima pravice do neposrednega ali posrednega vmešavanja v notranje ali zunanje zadeve druge države. To načelo naj bi predstavljalo zaščito pred morebitnim ponovnim vzponom procesa kolonizacije. V svetu, kjer vlada boj za moč, ter v svetu polnem političnih, socialnih in kulturnih razlik, naj bi odobranje posredovanja vodilo v to, da bi močnejše države izvažale svoje politične in kulturne preference (Mrdaković 2009, 7). Nato pa se je iz tega prepričanja razvil tudi zapis v 2. členu UL ZN (1945), da se morajo države vzdržati vsake grožnje s silo ali uporabe sile, z dopuščenicima izjemama, pravico države do samoodločbe in uporabo sile na podlagi avtorizacije VS ZN. Dodatna izjema, ki bi direktno omogočala posredovanje iz humanitarnih razlogov, ni bila podprta, saj naj bi dovoljevala ohlapno uporabo te izjeme in bi državam olajšala utemeljevanje posegov na tuja ozemlja z nehumanitarnimi nameni (Mrdaković 2009, 7).

⁷³ V preteklosti so o različnih koncepcijah in kulturni relativnosti človekovih pravic govorile predvsem azijske države, kot sta Kitajska in Indonezija (Donnelly 2006, 74).

⁷⁴ Kot primer izpostavljajo, da so se že pri sprejemanju SDČP pojavile razlike med državami glede razumevanja človekovih pravic. Razkol med državami se je pokazal tudi pri sprejemanju MPDPP (1966/1976) in MPESKP (1966/1976). Zahodni liberalistični pristop k človekovim pravicam je poudarjal interes posameznika in s tem pomen državljskih in političnih pravic, vzhodni socialistični pristop pa interes skupnosti in s tem dajal prednost ekonomskim, socialnim in kulturnim pravicam. Hkrati se bloka nista mogla dogovoriti, ali naj bodo ekonomske, socialne in kulturne pravice enakovredne državljskim in političnim. Zaradi tega sta bila na koncu sprejeta dva pakta, vsak s svojim sklopom pravic (Anderson-Gold 2001, 48–49; Šabič in Roter 2002, 40). Te razlike pa se še dodatno poglobljajo po 11. septembru, ko je vprašanje t. i. 'zahodnosti' koncepta pravic ponovno v središču razprav o človekovih pravicah (Megla 2013, 65).

⁷⁵ Kühnhardt, Ludger. 1987. *Die Universalität der Menschenrechte*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. V Wolf (2005, 33).

⁷⁶ O tem priča tudi dejstvo, da je šest ključnih mednarodnopravnih pogodb s področja človekovih pravic (oba pakta in konvencije o rasni diskriminaciji, pravicah žensk, mučenju in pravicah otrok) ratificiranih s strani 88 % držav.

so sprejele tudi minimum univerzalnih človekovih pravic, o katerih se ni mogoče pogajati (npr. pravica do življenja, prepoved mučenja, ipd.) (Rizman 1997, 94), prav to pa so tiste pravice, ki jih morajo države in mednarodna skupnost zaščititi v primerih hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, kadar neka država tega ni sposobna ali ne želi storiti sama. Donnelly (2013, 44) meni, da človekove pravice niso kulturno relativne, saj njihova potrditev ali praksa ni vezana posebej na kakšno specifično kulturo ali niz kultur. Nobena kultura ni po svoji naravi kompatibilna ali nekompatibilna s človekovimi pravicami. Večina, če ne vse kulture so namreč v svoji preteklosti zanikale človekove pravice, tako v teoriji kot praksi. Danes pa skoraj vsaka izmed njih, če ne v praksi pa vsaj v teoriji, izpostavlja, da so človekove pravice izraz njihovih najbolj globokih kulturnih vrednot (prav tam).⁷⁷ Meni tudi, da univerzalnost mednarodno sprejetih človekovih pravic ne zahteva ali spodbuja globalne homogenizacije ali žrtvovanja lokalnih praks: države imajo namreč dovolj maneverskega prostora, da lahko svojo kulturo umestijo v sistem varstva človekovih pravic, tako da naj bi bila univerzalnost človekovih pravic v celoti kompatibilna s kulturno raznolikostjo mednarodne skupnosti (Donnelly 2013, 45–46). Tako gre pri argumentu o relativnosti človekovih pravic mnogokrat za njihovo izkoriščanje in politizacijo, z namenom zasledovanja lastnih političnih interesov.

Zaradi takšnih hudih posledic, ki jih imajo politična volja, politizacija in nacionalni interesi na učinkovito varstvo človekovih pravic, so ti enako pomembni kot obstoječ normativni red ter pomanjkanje nadzornih in izvršilnih mehanizmov, ko govorimo o dejavnikih, ki pojasnjujejo (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države (Bellamy 2009, 10). Neuspeh držav in mednarodne skupnosti pri preprečevanju in zaustavljanju množičnih kršitev temeljnih človekovih pravic torej mnogokrat izhaja iz pomanjkanja politične volje držav in mednarodnih institucij, da bi izpolnjevale svoje

Donnelly (2013, 38) pravi, da zaradi tega lahko trdimo, da je kljub vsem kulturnim, političnim, regionalnim in ekonomskim razlikam v sodobni mednarodni skupnosti prisotno skoraj univerzalno strinjanje o obstoju in vsebini mednarodno priznanih človekovih pravic. Vendar pa, kot pravi Maiese (2004), ne smemo izključiti argumenta, da sta takšno sprejetje in ratifikacija dokumentov posledica bodisi normativnega ali gospodarskega pritiska zahodnih hegemonov. Hkrati nekatere države prepoznajo, da zaradi šibkih nadzornih mehanizmov s pridružitvijo neki pogodbi obstaja le majhno tveganje za njihovo suverenost ali nadaljevanje sedanjih politik. Tako lahko pridobijo pomembno orodje za odnose z javnostmi, s tem ko se pridružijo neki pogodbi področja človekovih pravic (Keith 1999, 112)

⁷⁷ Sta pa tako ideja kot tudi praksa človekovih pravic iz zgodovinske perspektive relativno novi (Donnelly 2013, 42). Cerar (1996, 97) na primer navaja, da se je sam pojem pravice kot takšne v svetovni zgodovini pojavil in izoblikoval relativno pozno, kot mednarodno pravna kategorija pa se človekove pravice polno uveljavljajo šele v zadnjih desetletjih.

obveznosti, ter iz vodilne vloge strateških motivov pri odločanju o zaščiti človekovih pravic (Jentleson 2000, 24; Woocher 2001, 179–181; DeLaet 2006, 142).

3.5 DRŽAVOCENTRIČNOST MEDNARODNE SKUPNOSTI

Prav zaradi politizacije so torej poglavitni organi ZN pogosto ovirani, velikokrat celo paralizirani. Politizacijo v ZN pa omogoča predvsem to, da je organizacija skupek držav in tudi vodena s strani držav, zaradi česar je suženj mednarodnemu političnemu okolju (Freedman 2014, 13). Interesi in moč namreč lahko določajo obnašanje držav, saj v mednarodni skupnosti nad državami ne obstaja nobena avtoriteta. Odsotnost krovne avtoritete v skupnosti več kot dvesto držav pomeni, da so države v veliki meri prepuščene same sebi pri odločanju o svojem obnašanju, lahko se zanašajo na lastne interese, interese zavezništev ali percepcije o zmogljivostih in namenih drugih držav. Anarhična skupnost brez naddržavne avtoritete je povzročila in omogočila tudi, da so se med državami vzpostavila razmerja moči. Močnejše in vplivnejše države imajo tako večji vpliv na mednarodno dogajanje, med drugim tudi na odločitve, ali bo neko humanitarno posredovanje odobreno ali ne. Struktura mednarodne skupnosti tako v pomembnem delu pojasnjuje delovanje držav na področju varstva človekovih pravic (Murray 2014, 67).

Suverena država predstavlja temeljno enoto mednarodne skupnosti, regionalnih in mednarodnih organizacij. Tudi ZN temeljijo na prepoznavanju suverenosti posameznih držav. Kljub nastanku novih akterjev in naraščanju njihovega pomena, države ostajajo osrednji akter v mednarodni skupnosti (Donnelly 2000, 7). Kljub poseganju človekovih pravic v polje državne suverenosti so države tiste, na katerih sloni varstvo človekovih pravic. Države so tiste, ki v okviru regionalnih in mednarodnih organizacij ustvarjajo norme s področja človekovih pravic, jih sprejemajo in ratificirajo. Prav tako so države tiste, ki morajo poskrbeti za uresničevanje teh norm.

Kmalu po tem, ko so v povojnem obdobju države razvile mednarodni režim za varstvo človekovih pravic, se je pokazalo, da je ta šibek in temelji skoraj v celoti na državah. Pravila s področja mednarodnega prava človekovih pravic so večkrat le deklaratorne narave, mehanizmi pa nimajo izvršne moči, zaradi česar je zagotavljanje skladnosti s pravili prepuščeno medsebojnemu pritisku med državami, da bi spoštovale mednarodno pravo človekovih pravic (Joseph in Kyriakakis 2010; Glanville 2012).⁷⁸ Občasno so države sicer ustvarile nove mehanizme, kot so kazenski tribunali in posebna sodišča (npr. ICTY, Mednarodno kazensko

⁷⁸ Glej poglavji 3.2.2 in 3.3.

sodišče za Ruando, Posebno sodišče za Sierra Leone, Posebni tribunal za Libanon, Izredni sodni senati v Kambodži in Posebni paneli za hude zločine v Vzhodnem Timorju), nove izvršne akterje, kot je OHCHR, ali nove kvazi-zakonodajne forume, kot je bila Dunajska konferenca o človekovih pravicah (IJRC 2017b).

A kljub temu občasnemu napredku na področju mednarodnega varstva človekovih pravic je spoštovanje mednarodnega prava človekovih pravic in njegovo izvrševanje predvsem zgodba o nemoči in neučinkovitosti horizontalnega sistema, v katerem so glavni akterji nacionalne države (posamično ali združene v (ne)formalna zaveznitva ali meddržavne organizacije), glavni forumi za razvoj in zagotavljanje človekovih pravic pa medvladni forumi (Koh 1999, 1408–1409). Seveda ne gre zanemariti pomembne vloge mednarodnih (nevladnih) organizacij⁷⁹ in posameznikov⁸⁰ pri promociji in uveljavljanju človekovih pravic (Koh 1999, 1409–1410), vendar ti v procesu sprejemanja odločitev nimajo glavne vloge.

Državocentričnost se izrazito odraža v strukturi ZN. ZN so skupek držav in predstavljajo platformo za države, da urejajo medsebojne odnose, rešujejo medsebojne probleme in iščejo nove skupne priložnosti. Hkrati so ZN akter, ki izvajajo odločitve, ki so jih sprejele države (Badescu 2009, 89). Bistvenega pomena je tudi državocentričnost VS ZN. Ta je namreč varuh mednarodnega miru in varnosti ter odloča o vseh ključnih vprašanjih, med drugim tudi o odzivu na hude in sistematične kršitve človekovih pravic, ki ogrožajo mednarodno varnost in mir (Joyner 2002, 599). To posledično pomeni, da odgovornost zaščititi v končni meri temelji izključno na državah.

Prvo raven odgovornosti za zaustavitev hudih kršitev človekovih pravic namreč predstavljajo suverene države, kadar pa neka država ni zmožna ali ne želi končati hudih kršitev človekovih pravic znotraj svojih meja, ta odgovornost zaščititi preide na mednarodno skupnost, kot drugo stopnjo odgovornosti (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138.–139. odst.). Posredovanje ali druge ukrepe mednarodne skupnosti mora avtorizirati VS ZN, torej tistih petnajst držav, ki so v danem trenutku članice VS ZN, kar pomeni, da odgovornost zopet nosijo države (Joyner 2002, 600; Badescu 2009, 88–89). Če se ZN znajdejo na mrtvi točki in je avtorizacija posredovanja s strani VS ZN nemogoča, odgovornost ukrepati in zaščititi ponovno pade na države, tokrat v združenju regionalnih organizacij ali v t. i. koaliciji pripravljenih (Badescu

⁷⁹ Kot so na primer Human Rights Watch, Amnesty International, Human Rights Without Frontiers ali Human Rights Action Center (OHCHR 2017m; United for Human Rights 2017).

⁸⁰ K promociji in zagotavljanju varstva človekovih pravic so med drugimi ogromno prispevali Eleanor Roosevelt, Dalai Lama, Kofi Annan, Mahatma Gandhi, Nelson Mandela, Desmond Tutu, Martin Luther King Jr. in mnogi drugi (OHCHR 2017m; Youth for Human Rights 2017).

2009, 89 in 91). Tako lahko mednarodne (ne)vladne organizacije le pozivajo k spoštovanju človekovih pravic, ključna pa je vloga držav (Badescu 2009, 92).

Dodaten problem predstavlja stalno članstvo petih držav zmagovalk druge svetovne vojne (UN Foundation 2016) v VS ZN, ki sta jim s tem posebnim statusom dana dodatna moč in vpliv, odločanje o mednarodnem miru in varnosti v ZN pa je tako postalo odvisno od volje teh držav (Šabič 1999, 27). Imajo namreč pravico veta, kar pomeni, da lahko glede na svoje interese ali interese zaveznic tudi blokirajo ustrezen odziv na hude kršitve temeljnih človekovih pravic (Weiss 2014a). To tudi pomeni, da lahko ena sama država prepreči obsodbo in odziv mednarodne skupnosti na dejanja, ki so v nasprotju z mednarodnim pravom (prav tam). Tako je bil v mnogih situacijah VS ZN ohromljen ravno zaradi blokad s strani stalnih članic VS ZN, ki so uporabile pravico veta pri odločanju o humanitarnem posredovanju.

Predvsem dve stalni članici, Rusija in Kitajska,⁸¹ sta tisti, ki v VS ZN pogosto nasprotujeta poskusom avtorizacije vojaškega posredovanja brez pristanka države in ga blokirata, nista pa edini – vse stalne članice VS ZN so že uporabile pravico veta z namenom preprečitve (humanitarnega) posredovanja (Tharoor 2015). Kot glavni razlog so navedle nasprotovanje posredovanja v suverenost neke države in vmešavanje v notranje zadeve druge države (Glanville 2012, 3; Tharoor 2015). Ogromno držav, med njimi tudi mnoge tiste, ki zatrjujejo, da le VS ZN lahko avtorizira posredovanje v primerih hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, je zaradi tega prepričanih, da mora VS ZN postati bolj demokratičen, če naj ima pravico presojeti notranje zadeve držav. Menijo, da so nujne reforme VS ZN, ki ga bodo naredile bolj reprezentativnega in demokratičnega (Bellamy 2009, 18; Tharoor 2015). Na zasedanjih GS ZN v zadnjih letih tako že več kot polovica držav članic poziva k reformi ali omejitvi uporabe pravice veta, predvsem v primerih množičnih grozodejstev (Adams 2015, 20). Brez strinjanja oz. dogovora stalnih članic VS ZN, da se vzdržijo uporabe pravice do veta v prihodnjih situacijah množičnih grozodejstev, bosta legitimnost in učinkovitost VS ZN namreč vse bolj pod vprašajem (Adams 2015, 3).

Države so torej po eni strani osnovni varuh človekovih pravic, po drugi strani pa so hkrati velikokrat odgovorne za kršenje človekovih pravic ali za nezmožnost njihove zaustavitve⁸²

⁸¹ Glej npr. S/PV. 3930 (1998, 3–4); S/PV.3937 (1998, 12 in 14); S/PV.5519 (2006, 5 in 8-9); S/PV.6216 (2009, 24); S/PV.6711 (2012, 9–10); S/PV.7180 (2014, 12–14).

⁸² Donnelly (2006, 76) celo meni, da imajo države na eni strani skoraj ekskluzivno pravico in odgovornost za zagotavljanje in izvrševanje človekovih pravic, na drugi strani pa so glavni kršitelj človekovih pravic. Ta dvojni značaj oz. vloga države – država kot največja potencialna grožnja človeškemu dostojanstvu in država kot glavni instrument za doseganje le-tega – pa se je pojavil že pri sami vzpostavitvi človekovih pravic. Pojavile so se namreč kot odziv na politično centralizacijo moči in prodor trga v družbeno življenje v 17. stoletju. Te sile so pričele uničevati tradicionalne lokalne skupnosti ter jih nadomestile z avtonomnim posameznikom in družinami, ki so bile

(Araujo 2000, 1479; DeLaet 2016, xiv). Vidimo, da kljub razvoju režima za varstvo človekovih pravic na mednarodni ravni v središču koncepta varstva človekovih pravic ostaja država, zaradi česar je neizogibno priznati, da sta mednarodni sistem človekovih pravic in mednarodno pravo človekovih pravic pretežno podvržena državni suverenosti (DeLaet 2006, 42). Dokler bodo odločitve o odzivanju mednarodne skupnosti na hude kršitve človekovih pravic temeljile na skupku individualnih suverenih držav, pa lahko pričakujemo, da bodo o preprečevanju in zaustavljanju množičnih grozodejstev še naprej odločali nacionalni interesi in moč držav (Ayoob 2002, 86).

4 ZAGOTAVLJANJE VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC V PRAKSI

Mednarodni režim za varstvo človekovih pravic je tako podvržen mnogim izzivom in pomanjkljivostim, ki vplivajo na nedogovorno ravnanje mednarodne skupnosti pri varstvu človekovih pravic v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države.

V pričujočem poglavju preverjam, ali in kako so državna suverenost, nasprotujoče si mednarodnopravne norme in odsotnost pravno zavezujočih mednarodnopravnih določil, odsotnost učinkovitih nadzornih in izvršilnih mehanizmov, politizacija človekovih pravic ter državocentričnost mednarodne skupnosti vplivali na (ne)odgovornost in (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic v primerih množičnih grozodejstev, in sicer v primeru etničnega čiščenja na Kosovu ter v primeru hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev v Siriji.

4.1 ŠTUDIJA PRIMERA: HUMANITARNA INTERVENCIJA NA KOSOVU

Kosovo, katerega populacijo je v devetdesetih letih predstavljala večinoma etnična albanska skupnost (približno 90 % prebivalstva), je bilo od podpisa jugoslovanske ustave leta 1974 avtonomna pokrajina, s svojo administracijo, skupščino in sodstvom, locirana v okviru Socialistične republike Srbije (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 35–36; DeLaet 2006, 153). Etnične in politično-ideološke tenzije med srbskim in albanskim prebivalstvom, ki so bile prisotne že od druge svetovne vojne, so se povečale s prihodom na

relativno nemočne v primerjavi s prisilnimi sredstvi države in prostim trgom kapitalizma. Naravne pravice so z vzpostavitvijo pravnih omejitev teh sredstev predstavljale strategijo za zaščito človekovega dostojanstva pred uničujočimi silami države in prostega trga (Anderson-Gold 2001, 44–45).

oblast novega srbskega predsednika Slobodana Miloševića leta 1989. Ta je začel s krčenjem avtonomije Kosova, mu vzel status avtonomne pokrajine ter ga postavil pod neposredno oblast Beograda (ICISS 2001b, 109; Rogel 2003, 174).

Napetosti so se povečale, albanski politiki na Kosovu so odgovorili z razglasitvijo neodvisnosti ter vzpostavitev paralelnih institucij, ki jih Srbija ni priznala, prav tako pa ne niti druge države (Clément 1997, 23). Pod Miloševićevo oblastjo je Srbija proti neuradni kosovski vladi nastopila z represivnimi ukrepi, kosovska vlada, ki jo je vodil predsednik Ibrahim Rugova, pa je z miroljubnim uporom želela pridobiti mednarodno pomoč in priznanje neodvisnosti Kosova (Pirjevec 2003, 464; Herring 2000, 229).⁸³ Nemiri so se nadaljevali v devetdesetih letih, vendar je bil fokus mednarodne skupnosti drugje na Balkanu (ICISS 2001b, 110). Ameriški predsednik Bush je leta 1992 srbskega predsednika Miloševića sicer opozoril, da so ZDA pripravljene na uporabo vojaške sile proti Srbiji, če bi ta še naprej netila konflikt na Kosovu (Binder 1992), vendar pa Kosovo nato ni bilo vključeno v Daytonski sporazum (1995),⁸⁴ ki so ga sprte strani na ozemlju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) podpisale z namenom končanja vojne v BiH (Donnelly 2013, 200; OSCE 2017).

Kosovsko albansko vodstvo je bilo presenečeno, da status Kosova ni bil niti na agendi. Razen opozorila Beogradu, da bodo ZN nadaljevali sankcije napram Beogradu, dokler se Srbija ne bo začela pozitivneje in neposredneje ukvarjati s Kosovom, je bilo Kosovo načrtno potisnjeno na stranski tir. Glavni pogajalec Richard Hoolbroke je namreč za uspeh Daytonskega sporazuma potreboval Miloševićevo sodelovanje (Rogel 2003, 175).⁸⁵ Nezadovoljstvo Kosovarjev nad Daytonskim sporazumom se je odrazilo tudi v nezadovoljstvu z Rugovo miroljubno strategijo. Posledica razočaranja nad takim pristopom je bilo organiziranje Kosovske osvobodilne armade (KLA – *Kosovo Liberation Army*) leta 1995, ki je z gverilskimi taktikami nastopila proti srbski policiji in civilistom (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 50 in 59; Rogel 2003, 175). Nasilni spopadi in napadi so se stopnjevali vse do

⁸³ Po mnenju Rugove, takratnega predsednika Kosova in vodje Demokratične zveze Kosova, bi namreč vsak poskus oboroženih napadov proti srbski nadvladi sprožil napad Srbov na albansko prebivalstvo, saj naj bi ti le čakali na izgovor za takšen napad. Menil je, da je bolje narediti nič in ostati živ, kot biti žrtev masakra (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 43).

⁸⁴ Splošni okvirni sporazum za mir v Bosni in Hercegovini – *The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina*, parafiran 21. novembra 1995 v Daytonu in podpisan 14. decembra 1995 v Parizu.

⁸⁵ Mednarodna skupnost ni želela ogroziti možnosti za doseg sporazuma glede vojne v BiH. Vendar pa je bil rezultat te previdnosti posredna legizimizacija Miloševićeve vloge na Kosovu in jasen signal tako Miloševiću kot tudi kosovskim Albancem, da kosovsko vprašanje trenutno ni na mednarodni agendi (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 59). Tudi EU ni kosovskemu vprašanju posvetila posebne pozornosti. Po sklenitvi Daytonskega sporazuma je priznala Zvezno republiko Jugoslavijo (ZRJ) (1996), ob tem pa ni zahtevala od Beograda da obnovi avtonomijo Kosova, temveč je le izrazila, da bo izboljšanje mednarodnih odnosov z ZRJ odvisno od konstruktivne politike ZRJ do albanske manjšine (Pirjevec 2003, 466).

leta 1999, srbska policija, vojska in politični vrh so na napade odgovorili z represijo, arbitrarnimi aretacijami, diskriminatorno zakonodajo in hudimi kršitvami človekovih pravic – množičnimi izgoni in poboji etničnih Albancev na tem območju. Več kot tisoč ljudi, večinoma etničnih kosovskih Albancev, civilistov, je bilo ubitih, več kot 40.000 pa jih je moralo zapustiti svoje domove (ICISS 2001b, 110–112; Pirjevec 2003, 468–469; Donnelly 2013, 200). Debata o namenih Miloševićeve vlade ni bila enotna, prevladujoče mnenje, predvsem na Zahodu, pa je bilo, da se je na začetku leta 1999 začelo etnično čiščenje (Donnelly 2013, 200). Kosovsko vprašanje je dobilo mednarodno razrežnost.

4.1.1 Reševanje kosovskega vprašanja in poskusi zaščite človekovih pravic

Do leta 1998 se mednarodne organizacije niso posebej ukvarjale s kosovskim vprašanjem, temveč so ga naslavljale, pa še to bežno, le v okviru jugoslovanske krize (Černivec 2008, 24). Julija 1993 je VS ZN sicer sprejel resolucijo, v kateri je pozival k vrnitvi misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), leta 1995 pa je z Resolucijo 1022 (1995) preklical vse sankcije proti Zvezni republiki Jugoslaviji (ZRJ),⁸⁶ kot priznanje Beogradu za trud pri doseganju dolgotrajnega miru v BiH⁸⁷ (Černivec 2008, 27). GS ZN je na plenarnih zasedanjih od leta 1993 sprejela nekaj resolucij, v katerih je naslovila človekove pravice na Kosovu (Resolucija GS ZN 49/204 1994;⁸⁸ Resolucija GS ZN 50/190 1995;⁸⁹ Resolucija GS ZN 52/139 1998;⁹⁰ Resolucija GS ZN 53/164 1999⁹¹). V resolucijah je obsodila kršitve človekovih pravic kosovskih Albancev s strani jugoslovanskih oblasti, pozvala k prekinitvi takšnega ravnanja, ustanovitvi demokratičnih institucij na Kosovu, vrnitvi misije OVSE na Kosovo in tako dalje (prav tam). Do konca leta 1997 je bilo tako na mednarodni ravni vloženega malo truda v umiritev beograjskega nepopustljivega režima (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 58–59).

⁸⁶ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1022 o opustitvi ukrepov, uvedenih z ali potrjenih v resolucijah Varnostnega sveta v zvezi s stanjem v nekdanji Jugoslaviji. 1995. Sprejeta 22. novembra.

⁸⁷ Ta ukrep naj bi bil sicer sprejet z namenom integracije ZRJ v mednarodno skupnost in z namenom spodbuditi Beograd k miroljubni rešitvi kosovskega vprašanja (Pirjevec 2003, 462; Černivec 2008, 27).

⁸⁸ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 49/204 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1994. Sprejeta 23. decembra.

⁸⁹ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 50/190 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1995. Sprejeta 22. decembra.

⁹⁰ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 52/139 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1998. Sprejeta 12. decembra.

⁹¹ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 53/164 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1999. Sprejeta 25. februarja.

Napetosti na Kosovu so se stopnjevale, v začetku leta 1998 je bilo s strani srbske policije ubitih več deset domnevnih albanskih separatistov. Z izbruhom množičnega nasilja se je VS ZN vrnil k naslavljanju kosovskega konflikta (Černivec 2008, 27) in 31. marca 1998 sprejel Resolucijo 1160 (1998),⁹² v kateri je obsodil uporabo prekomerne sile s strani srbske policije in nasilne teroristične aktivnosti KLA, uvedel embargo na orožje in izrazil podporo rešitvi, ki bi temeljila na ozemeljski celovitosti ZRJ, a hkrati dajala Kosovu večjo stopnjo avtonomije in dejansko samoupravo (Resolucija VS ZN 1160 1998; ICISS 2001b, 110). ZRJ je pozval tudi, da nemudoma z dialogom izvede potrebne ukrepe za doseg politične rešitve kosovskega problema (Resolucija VS ZN 1160 1998). Prav tako je resolucija uvedla tudi misijo Visokega komisarja ZN za človekove pravice na Kosovu (prav tam). Resolucija je bila sprejeta s strani vseh članic VS ZN, razen Kitajske, ki se je glasovanja vzdržala, zaradi prepričanja, da je kosovsko vprašanje notranja zadeva ZRJ in ne predstavlja grožnje mednarodnemu miru in varnosti (United Nations 1998a).

Spopadi so se nadaljevali, maja pa so propadla tudi mirovna pogajanja med srbskim predsednikom Miloševićem in neuradnim kosovskim predsednikom Rugovo, ki so potekala pod okriljem ZDA (ICISS 2001b, 110). Tri mesece kasneje so Francija, ZDA, Velika Britanija, Italija, Nemčija, Portugalska, Slovenija, Švedska in Japonska podale pobudo za nov dokument. Septembra 1998 je VS ZN v Resoluciji 1199 (1998)⁹³ potrdil, da poslabšanje situacije na Kosovu še vedno predstavlja grožnjo miru in varnosti v regiji ter zahteval takojšnje prenehanje sovražnosti, premirje med sprtima stranema in ukrepe za izboljšanje humanitarnih razmer. Od ZRJ je zahteval tudi, da uresniči zahteve Kontaktne skupine za Kosovo⁹⁴ z dne 12. junija 1998, vključujoč prenehanje akcij varnostnih sil nad civilisti, vrnitev beguncev in razseljenih oseb, prost in neoviran dostop humanitarnih organizacij in oskrbe, ter da omogoči mednarodni nadzor na Kosovu (Resolucija VS ZN 1199 1998). VS ZN je izrazil, da bo, če ti ukrepi ne bodo uresničeni, preučil nadaljnje ukrepe za ohranitev oz. obnovo miru in stabilnosti v regiji (prav tam). Resolucija 1199 (1998) je imela v primerjavi z Resolucijo 1160 odločnejši in ostrejši ton (Portela 2000, 5). Glasovanja se je, s sklicevanjem na načelo suverenosti in ozemeljske celovitosti, ponovno vzdržala Kitajska (S/PV.3930 1998, 3–4; Brems Knudsen 1999, 366).

⁹² Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1160 o pismih Velike Britanije (S/1998/223) in Združenih držav Amerike (S/1998/272). 1998. Sprejeta 31. marca.

⁹³ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1199 o situaciji na Kosovu. 1998. Sprejeta 23. septembra.

⁹⁴ Kontaktna skupina (*Contact group*) je bila neformalna skupina velikih sil, ki so poleg ZN, OVSE in NATO spremljale in nadzirale mednarodno politiko na Kosovu. Ustanovljena je bila kot odziv na vojno in krizo v BiH na začetku devetdesetih let 20. stoletja, sestavljale pa so jo ZDA, Velika Britanija, Francija, Nemčija, Italija in Rusija (US Department of State 2017).

Dva masakra približno 30 kosovskih Albancev s strani srbskih sil sta nato še okrepila odločnost zveze NATO, da ukrepa. Ameriška državna sekretarka Madeleine Albright je 8. oktobra 1998 na tiskovni konferenci dejala, da je »prišel čas za odobritev vojaške sile, v kolikor Milošević ne bo ravnal skladno z obstoječimi resolucijami« (US Department of State 1998). Glede na poročilo ICISS (2001b, 110) so tudi tiste države zveze NATO, npr. Grčija, Španija, Nemčija in Italija, ki so prej dajale prednost posredovanju, odobrenemu s strani VS ZN, sprevidele, da te odobritve ni bilo realistično pričakovati, saj bi Rusija uporabila veto v primeru predloga vojaške akcije.

13. oktobra 1998 je Severnoatlantski svet izdal aktivacijske ukaze za postopno zračno kampanjo in omejene zračne napade, ob obvestilu, da se operacija ne bo začela še vsaj nekaj dni, dokler potekajo pogajanja. Sočasno je takratni generalni sekretar zveze NATO Javier Solana izjavil, da »ne gre za napoved vojne,« da pa »države zaveznice verjamejo, da glede na trenutno krizo na Kosovu, kot je opisana v Resoluciji VS ZN 1199, obstaja legitimna podlaga za grožnjo s silo, in če potrebno, tudi uporabo sile« (NATO 1998). 15. oktobra je bil nato podpisan sporazum med ZRJ in NATO (Dokument ZN S/1998/991 1998), 16. oktobra pa med ZRJ in OVSE (Dokument ZN S/1998/978 1998). Sporazuma sta omogočala misijo za preverjanje na Kosovu, vključno s prevzemom odgovornosti ZRJ, da bo delovala v skladu z Resolucijama VS ZN 1160 (1998) in 1199 (1998).

Implementacija oktobrskega sporazuma je bila neuspešna, spremljala pa jo je eskalacija nasilja s strani jugoslovanskih sil (Domagala 2004, 19). 24. oktobra je VS ZN sprejel Resolucijo 1203 (1998), v kateri je pozdravil oba podpisana sporazuma ter podprl politiko zveze NATO na Kosovu. Ob sprejemanju resolucije je bilo izpostavljeno, da vse slabše razmere na Kosovu vzbujajo vse večjo mednarodno skrb in da zaradi hudih kršitev človekovih pravic predstavljajo tudi resno grožnjo mednarodnemu miru in varnosti, zaradi česar ne morejo biti več obravnavane kot notranje zadeve ZRJ (S/PV.3937 1998, 7).

Mnenja o tem, kaj je bilo odobreno z Resolucijo VS ZN 1203 (1998),⁹⁵ razen zahteve da tako ZRJ kot kosovski Albanci delujejo v skladu s prejšnjima resolucijama VS ZN, da preko dialoga poiščejo rešitev za končanje krize ter da nemudoma ukrepajo in izboljšajo humanitarne razmere, so različna. ZDA so resolucije videle kot avtorizacijo za posredovanje, če bi Milošević kršil obstoječe dogovore (Ibrahim 1998; S/PV.3937 1998, 15). Rusija in Kitajska, ki sta se glasovanja vzdržali in sta že vnaprej zagrozili, da bosta uporabili pravico veta za kakršno koli resolucijo, ki bi odobrila uporabo sile, saj sta zagovarjali uporabo diplomatskih sredstev, sta v

⁹⁵ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1203 o situaciji na Kosovu. 1998. Sprejeta 24. oktobra.

svojih izjavah pojasnili, da po njunem mnenju Resolucija VS ZN 1203 ni odobrila vojaškega posredovanja (Ibrahim 1998; S/PV.3937 1998, 12 in 14; ICISS 2001b, 112). Kitajska je kot razlog za vzdržanje izpostavila nasprotovanje vmešavanju v notranje zadeve ZRJ. Prav tako je obsodila poskuse regionalnih organizacij, da bi z vojaškimi akcijami posegale v notranje zadeve ZRJ. Izpostavila je unilateralnost takšnih poskusov, njihovo kršenje načel in pravil UL ZN ter kršenje mednarodnopravnih norm o suverenosti in ozemeljski celovitosti (S/PV.3937 1998, 14).

Resolucija 1203 je označevala zadnjo vpletenost VS ZN na Kosovu do konca vojaške zračne operacije zveze NATO, ki se je začela 24. marca 1999 in je trajala do 10. junija 1999⁹⁶ (ICISS 2001b, 112). Po nekaj mesecih naraščajočih napetosti je ob pokolu 45 kosovskih Albancev v Račku januarja 1999 NATO ponovno opozoril, da ostaja pripravljen na vojaško posredovanje (prav tam). Tudi generalni sekretar ZN je v svojem nagovoru voditeljem zveze NATO v Bruslju nakazal, da bo morda potrebna uporaba sile, saj so nas »krvave vojne prejšnjega desetletja naučile, kako težko je zaustaviti notranje konflikte – z razumom ali s silo, še posebej ko je to v nasprotju z željami vlade suverene države« (United Nations 1999a). Izpostavil je, da nas »te vojne niso pustile v iluziji o uporabi sile, kadar vsa druga sredstva ne uspejo«, in da »morda v nekdanji Jugoslaviji ponovno dosegamo meje sprejemljivega« (prav tam). Vendar pa ne NATO ne ZN niso želeli popolnoma obupati nad diplomacijo.

Kontaktna skupina je organizirala večstranska mednarodna pogajanja v Rambouilletu, kjer je prvič sodelovala tudi KLA. Do marčevskih pogajanj v Parizu je bil pripravljen osnutek Sporazuma iz Rambouilleta, ki je vključeval obnovev avtonomije Kosova in neodvisnih institucij, ponovni premislek o neodvisnosti Kosova v roku treh let in svobodo gibanja za osebje zveze NATO po celotnem ozemlju ZRJ, z namenom nadzorovanja implementacijskega procesa in z dovoljenjem za uporabo sile, če bi katera izmed strank kršila sporazum in bi bila potrebna uporaba sile (ICISS 2001b, 112; Herring 2000, 226). ZRJ je sporazum označila kot nesprejemljiv in je zavrnila podpis (Domagala 2004, 19; Herring 2000, 226). Izgledalo je, da so vsa diplomatska sredstva dokončno izčrpana in da možnosti za diplomatsko-politični sporazum, ki bi spremenil srbsko politiko, ni več (Kopač 2014, 61–62; Weiss in dr. 2017, 92).

24. marca 1999 je NATO brez avtorizacije VS ZN začel z zračnimi napadi na ZRJ. Zračni napadi v sklopu operacije *Allied Force*, ki so trajali 78 dni, so imeli za cilj umik Miloševićevih sil s Kosova ter zaustavitev hudih kršitev človekovih pravic in etničnega čiščenja s strani srbskih sil (ICISS 2001b, 112; Donnelly 2013, 201; Weiss in dr. 2017, 91). Solana, takratni

⁹⁶ Z izjemo Resolucije VS ZN 1239 (1999) ki je obravnavala pomoč beguncem iz konflikta in v kateri je VS ZN izrazil zaskrbljenost nad situacijo ter nad velikim številom notranje razseljenih oseb in beguncev.

generalni sekretar zveze NATO, je dejal, da je zavezništvo reagiralo z vojaškim posredovanjem, saj so bila vsa diplomatska sredstva v preteklih mesecih neučinkovita.⁹⁷ Poudaril je, da so bili ti ukrepi usmerjeni proti represivni politiki srbskega oz. jugoslovanskega vodstva, da je potrebno zaustaviti nasilje, ki ga to vodstvo izvaja, in končati humanitarno katastrofo na Kosovu. NATO naj bi imel namreč po mnenju političnih vodij zahodnih držav moralno odgovornost in dolžnost izvesti ukrepe s tem namenom, saj je bila poleg hudih kršitev človekovih pravic ogrožena tudi evropska varnost (NATO 1999; Domagala 2004, 15–17). Toda mnenja o tem, ali je imel NATO res izključno humanitarne vzgibe za posredovanje ali pa je šlo za zasledovanje strateških interesov⁹⁸ pod pretvezo varstva človekovih pravic, so deljena (Herring 2000, 236–237).

Med državami tudi ni strinjanja o tem, ali je imelo posredovanje zveze NATO podlago v resolucijah VS ZN oz. ali je predstavljalo kršitev mednarodnega prava (Weiss in dr. 2017, 91). Na izrednem zasedanju VS ZN 24. marca 1999 so ZDA, Kanada in Francija poudarile, da je ZRJ kršila svoje pravne obveznosti, ki sta ji jih nalagali resoluciji 1199 in 1203, ter kosovske Albance podvrgla brutalnemu preganjanju (S/PV.3988 1999, 4–5 in 8–9), Nizozemska in Velika Britanija pa sta se sklicevali na posredovanje kot zakonit odgovor na humanitarno katastrofo (S/PV.3988 1999, 8 in 11–12). Rusija, Kitajska, Indija in Belorusija so nasprotovale enostranskemu posredovanju brez odobritve VS ZN in ga označile kot kršitev UL ZN in drugih mednarodnopravnih norm ter kot vmešavanje v notranje zadeve in posledično kršenje suverenosti države.⁹⁹ Poudarile so, da ima le VS ZN pristojnost, da določi ukrepe, tudi uporabo sile, ki so potrebni za ohranjanje ali obnovitev mednarodnega miru in varnosti (S/PV.3988 1999, 2–4, 12–13 in 15–16; ICISS 2001b, 112). Ostale države so izrazile zaskrbljenost nad humanitarno situacijo in neuspeh diplomacije. Slovenski predstavnik v VS ZN Danilo Türk je kot razlog za neuspeh pri postavitvi celostnega okvirja ukrepov za uspešno naslavljanje

⁹⁷ Nasilna dejanja, ki so jih izvajali tako srbska policija, vojska in paravojaške sile kot tudi KLA, so bila nema lokrat obsojena. Večina teh obsodb in pozivov k prenehanju nasilja je bila neuspešnih in neučinkovitih. Diplomatski poskusi in misije s strani Kontaktne skupine, OVSE in drugih držav, kot je na primer Rusija, niso uspeli (Domagala 2004, 18–19).

⁹⁸ Po pričanju ameriškega obrambnega sekretarja Williama S. Cohena in načelnika združenega štaba oboroženih sil ZDA Henryja H. Sheltona je imel NATO tri glavne interese za posredovanje na Kosovu: preprečitev destabilizacije jugovzhodne regije; konec zatiranja s strani Srbije, ki je povzročilo velik tok beguncev, pritisk na infrastrukturo sosednjih držav in krhanje zveze NATO; ter odziv na srbsko ravnanje, ki je neposredno izpodbijalo verodostojnost zveze NATO (Herring 2000, 236). Tudi DeLaet (2006, 152) je kot razlog za posredovanje zveze NATO na Kosovu izpostavil interes regionalne stabilnosti, saj NATO na podlagi humanitarnih vzgibov ni posredoval npr. v Čečeniji ali Ruandi.

⁹⁹ Unilateralno posredovanje je v večini primerov sporno zaradi velikega potenciala za zlorabo posredovanja s strani velikih sil, odpiranja vrat neokolonializmu in ošibitve že tako šibke države (Bellamy 2009, 18).

situacije na Kosovu označil različne poglede med stalnimi članicami VS ZN ter izpostavil obžalovanje, da te članice niso bile sposobne delovati v skladu s svojo odgovornostjo za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti (S/PV.3988 1999, 6–7 in 19–20).

V izjavi za javnost je predsednik ZDA Clinton poudaril, da pri posredovanju NATO vodi cilj preprečiti potencialno obsežnejšo vojno in zaščititi pravice nedolžnih ljudi na Kosovu (CNN 1999). Zaskrbljenost nad humanitarno krizo na Kosovu naj bi izhajala tudi iz izkušenj z vojno v BiH. Izpostavil je, da se je potrebno zavedati, da se takšna grozodejstva lahko zgodijo tudi tukaj, zato je potrebno ukrepati, še preden do tega pride. Poudaril je svojo odgovornost, da kot predsednik ZDA ukrepa v takšnih situacijah, preden naredijo trajno škodo ameriškim nacionalnim interesom, in odgovornost ZDA, da pomaga zaveznicam pri reševanju nedolžnih ljudi ter zagotavljanju miru, svobode in stabilnosti v Evropi (prav tam). Britanski premier Blair je prav tako izpostavil kot nujnost in namen posredovanja zaščito albanskih civilistov pred Miloševićem zatiranjem (The New York Times 1999).

VS ZN se je 26. marca 1999 na zahtevo Rusije ponovno sestal na izrednem zasedanju, kjer je bil nato z 12 glasovi proti in tremi za zavrnjen osnutek resolucije (Dokument ZN S/1999/328 1999), ki bi potrdil suverenost in ozemeljsko celovitost ZRJ, izrazil zaskrbljenost nad uporabo vojaške sile zveze NATO brez avtorizacije VS ZN ter zahteval takojšnjo zaustavitev zračnih napadov. Rusija, Kitajska in Namibija so osnutek podprle, ostalih 12 stalnih članic VS ZN pa ne (ICISS 2001b, 112). Države, ki so resoluciji nasprotovale, v večini (z izjemo Velike Britanije, Francije in Nizozemske) sicer niso izpostavile nobene pravne podlage za posredovanje, temveč so predlagano resolucijo videle kot neprimeren odziv na trenutno situacijo, ki bi lahko koristil Miloševiću (United Nations 1999b; ICISS 2001b, 112–113). Je pa poraz te resolucije izboljšal status posredovanja zveze NATO, čeprav po mnenju Weissa in dr. (2017, 92) ni spremenil »nelegalnega v legalno.« Mnogi zagovorniki posredovanja celo menijo, da je zavrnitev te resolucije, ki je obsojala posredovanje, pravzaprav potrditev njene legalnosti (Rodley in Cali 2007, 282). Nadalje je Resolucija VS ZN 1244 (1999, 7. in 8. čl.)¹⁰⁰ avtorizirala mednarodno civilno in vojaško prisotnost na Kosovu ter ustanovila prehodno misijo ZN na Kosovu (*UN Interim Administration Mission in Kosovo* – UNMIK). Sprejetje te resolucije naj bi posredno retroaktivno legitimiziralo posredovanje s strani VS ZN (Domagala 2004, 18; Rodley in Cali 2007, 282).

Milošević je junija 1999, v okviru mirovnih pogajanj, ki jih je vodila Rusija, končno pristal na takojšnjo zaustavitev nasilja in zatiranja ter umik srbskih oz. jugoslovanskih sil (ICISS

¹⁰⁰ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1244 o situaciji na Kosovu. 1999. Sprejeta 10. junija.

2001b, 113; Weiss in dr. 2017, 92). Sporazum je vseboval še uvedbo mednarodne civilne in varnostne navzočnosti pod okriljem ZN, s sočasno udeležbo sil NATO, ustanovitev začasne uprave, varno vrnitev vseh beguncev in razseljenih oseb, demilitarizacijo KLA in bistveno stopnjo samouprave Kosova (Weiss in dr. 2017, 92).

ZN so se vrnil k reševanju kosovskega vprašanja. Resolucijo VS ZN 1244 (1999), so podprle vse države, z izjemo Kitajske, ki se je glasovanja vzdržala¹⁰¹ (S/PV.4011 1999, 8–9). Prehodna misija ZN na Kosovu je bila netradicionalna po svoji naravi in obsegu. NATO je avtoriziral prisotnost 49.000 vojakov v okviru Kosovske sile (*Kosovo Force* – KFOR) za vzdrževanje reda in varnosti, UNMIK pa je prevzel nadzor nad celotnim ozemljem in prebivalstvom na Kosovu, vključno s sodno, zakonodajno in izvršilno oblastjo (Weiss in dr. 2017, 92–93). Delo UNMIK je bilo razdeljeno na štiri stebre, ki so jih prevzele štiri medvladne organizacije. ZN so bili zadolženi za prehodno civilno upravo, UNHCR za humanitarne zadeve, EU za rehabilitacijo, rekonstrukcijo in povojno izgradnjo miru, OVSE pa za dolgoročno izgradnjo demokratičnih institucij (ICISS 2001b, 113; Černivec 2008, 44–45). Kljub temu da je bil začetni mandat UNMIK 12 mesecev, je misija na Kosovu še vedno prisotna, čeprav v manjšem obsegu (Weiss in dr. 2017, 93).¹⁰²

Da bi se izognili postavljanju precedensa s posredovanjem na Kosovu, so voditelji držav članic zveze NATO poudarjali izjemno, *sui generis*, naravo tega posredovanja in problem identificiranja okoliščin, v katerih bi se države lahko aktivno vključile v konflikt druge države. Izpostavili so neobstoječo univerzalno doktrino humanitarne potrebe v mednarodnem pravu ter izjemnost posredovanja brez avtorizacije VS ZN, in sicer le v primerih, ko gre za edini način za izognitev takojšnje velike humanitarne katastrofe (ICISS 2001b, 113–114). Vojaško posredovanje zveze NATO, ki ni dobilo neposredne odobritve VS ZN, je Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo (2000, 4) označila kot »nelegalno, a legitimno.« Nelegalno, saj »ni dobilo predhodne odobritve VS ZN«, a legitimno, saj so bila »vsa diplomatska sredstva izčrpana, posredovanje pa je imelo učinek osvoboditve večinskega prebivalstva Kosova izpod dolgotrajnega zatiranja srbskih oblasti« (prav tam).

¹⁰¹ Kitajska je na zasedanju izpostavila hudo kršenje UL ZN in mednarodnega prava s strani zveze NATO, spodkopavanje avtoritete VS ZN in postavljanje zelo nevarnega precedensa v zgodovini mednarodnih odnosov (S/PV.4011 1999, 8).

¹⁰² V letu 2017 je v sklopu UNMIK prisotnih še 345 oseb (United Nations 2017a).

4.1.2 Učinkovitost varstva človekovih pravic na Kosovu

Kosovsko vprašanje ni bilo pravočasno deležno ustrezne pozornosti, kar je vplivalo tako na uspešnost upravljanja in reševanja konflikta kot tudi na učinkovitost varstva človekovih pravic. Do leta 1998 se nihče od ključnih mednarodnih akterjev ni ukvarjal s krizo na Kosovu, kar je povzročilo stopnjevanje nasilja. GS ZN in generalni sekretar ZN, ki sta znotraj sistema ZN najbolj aktivno naslavljala kosovsko vprašanje, sta sicer neprestano opozarjala na jugoslovansko diskriminatorno politiko, zaostrovanje varnostnih razmer ter kršitve človekovih pravic na Kosovu (npr. Resolucija GS ZN 49/204 1994; 50/190 1995; 52/193 1998; 53/164 1999; United Nations 1998b; United Nations 1999a), vendar VS ZN do leta 1998 ni prepoznaval situacije na Kosovu kot takšne, ki ogroža mednarodni mir in varnost (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 59; Černivec 2008, 33).¹⁰³

Na vprašanje, zakaj so države v GS ZN, kjer sedijo tudi države članice VS ZN, prepoznale isto situacijo kot alarmantno in so sprejele več resolucij o hudih kršitvah človekovih pravic na Kosovu in o nujnosti ukvarjanja s to situacijo, države v VS ZN pa ne, V. Černivec (2008, 74) odgovarja, da zaradi narave in pooblastil teh dveh organov. Resolucije GS ZN namreč niso pravno zavezujoče, temveč imajo naravo priporočil (UL ZN 1945, 11., 13. in 14. čl.), zaradi česar so države prej pripravljene sprejeti nekatere odločitve. Tako GS ZN kot tudi generalni sekretar ZN nimata na voljo konkretnih sankcij in mehanizmov za zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic. VS ZN, ki je odgovoren za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti (UL ZN 1945, 24. čl.), pa je reagiral šele, ko je prišlo na Kosovu do eskalacije nasilja, s čemer je dal nevarno sporočilo, da je mednarodno pozornost mogoče pridobiti le z vojno (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 50).

Ko je VS ZN naposled prepoznal nevarnost situacije na Kosovu za mednarodni mir in varnost ter začel naslavljati kosovsko vprašanje, so nacionalni interesi stalnih držav članic pripeljali do blokade VS ZN. Zahodne države so zagovarjale nujnost varstva človekovih pravic in pomen le-tega za mednarodni mir in varnost, Rusija in Kitajska pa sta zagovarjali načelo suverenosti in bili mnenja, da kosovsko vprašanje spada v notranje zadeve ZRJ, zaradi česar sta že vnaprej napovedali uporabo veta na kakršen koli predlog vojaškega posredovanja na Kosovu, ki bi podpiralo avtonomijo Kosova¹⁰⁴ (Franck 1999; Neodvisna mednarodna komisija za

¹⁰³ V. Černivec (2008, 74) pojasnjuje, da je bilo temu tako, ker kršitve človekovih pravic in mednarodnega prava na Kosovu niso predstavljale neposredne grožnje interesom velikih sil.

¹⁰⁴ Franck (1999) pravi, da je bila grožnja z vetom Kitajske in Rusije na posredovanje zoper ZRJ odraz njunih nacionalnih interesov v zvezi s Čečenijo in Tibetom. Domagala (2004, 17–18) pa izpostavlja, da zaradi grožnje veta nobena izmed držav članic zveze NATO ni VS ZN predložila osnutka resolucije, ki bi neposredno predlagal posredovanje na Kosovu.

Kosovo 2000, 142). Poleg tega so države glede na lastne interese različno razumele iste resolucije in se po svoji interpretaciji sklicevale na (ne)legalnost posredovanja (Resolucija VS ZN 1203 1998; S/PV.3937 1998).

V primeru Kosova se je tako potrdilo, da človekove pravice igrajo sekundarno vlogo v kontekstu mednarodne politike in da je interes velesil ključnega pomena pri upravljanju konfliktov (Wieruszewski 1993, 316;¹⁰⁵ Franck 1999; Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 50). Hkrati pa se je pokazalo, da nasprotujoče si mednarodnopravne norme omogočajo sklicevanje na različne norme v isti situaciji. Pri reševanju kosovskega vprašanja smo bili priča sklicevanju držav na eni strani na nujnost zaščite temeljnih človekovih pravic in samoodločbo narodov, na drugi strani pa sklicevanje na primat načel suverenosti, nevmešavanja v notranje zadeve držav in ozemeljske celovitosti (S/PV.3930 1998; S/PV.3937 1998; S/PV.3988 1999; S/PV.4011 1999).

Zaradi blokade VS ZN je bila organizacija odmaknjena na rob reševanja kosovske krize. Poleg nacionalnih interesov držav so na reševanje kosovskega vprašanja s strani ZN vplivali tudi nekateri drugi dejavniki, kot so nepripravljenost držav članic prispevati osebje za mirovne operacije, pomanjkanje sredstev in politične volje (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 53). Dodatno je k neučinkovitosti iskanja mirne rešitve konflikta prispevalo dejstvo, da so ključne države istočasno poskušale reševati konflikt prek različnih vzvodov in institucij – OZN, NATO, OVSE, Kontaktne skupine in EU. Pokazalo se je, da v mednarodni skupnosti ni jasnih pravil, kaj storiti, kadar pride do hudih kršitev človekovih pravic, in da VS ZN, ne glede na razloge, ni sposoben reagirati (Domagala 2004, 18).

Naposled se je na humanitarno krizo na Kosovu odzval NATO. Vendar pa je posredovanje zveze NATO najprej zaostriло humanitarne probleme in pospešilo trpljenje. Srbske oblasti so namreč izkoristile napade NATO, da so izvršile koordinirano kampanjo etničnega čiščenja, v enajstih tednih bombardiranja je umrlo več 1000 ljudi, več kot milijon kosovskih Albancev pa je bilo prisiljenih zapustiti svoje domove¹⁰⁶ (Donnelly 2013, 201; Weiss in dr. 2017, 92). Takšno zaostrovanje je bilo po besedah Domagale (2004, 20) tudi posledica načina posredovanja.

¹⁰⁵ Wieruszewski, Roman. 1993. Case study on the former Yugoslavia: The international mechanisms, their efficiency and failures. V *Monitoring human rights in Europe: comparing international procedures and mechanisms*, ur. Arie Bloed, Liseotte Leicht, Manfred Nowak in Allan Rosas, 285–317. Dordrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers v sodelovanju z International Helsinki Federation for Human Rights. V Černivec (2008, 30).

¹⁰⁶ Pred bombardiranjem je UNHCR ocenjeval, da je bilo okoli 410.000 etničnih Albancev notranje razseljenih kot rezultat srbskih operacij, približno 90.000 pa čez mejo. V roku nekaj dni po začetku posredovanja se je število notranje razseljenih dvignilo na 250.000, število beguncev v Albaniji in Makedoniji pa na 750.000 (ICISS 2001b, 113).

Zanašanje na zračne sile brez enot na terenu, z namenom doseganja humanitarnih ciljev, se je izkazalo za napako, saj je še dodatno pospešilo etnično čiščenje (prav tam) in dolgo ni prineslo pozitivnih rezultatov (Brems Knusden 1999, 372–373).¹⁰⁷

Ena ključnih napak mednarodne skupnosti pri načrtovanju posredovanja pa je bila, da ni predvidela tolikšnega števila beguncev, posledično pa so bile sosednje države nepripravljene na pomoč, kar je še povečalo humanitarno katastrofo (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 5). O (ne)uspešnosti varstva človekovih pravic na Kosovu poleg naštetega priča tudi dejstvo, da številni problemi, ki so konflikt na Kosovu povzročili, niso bili rešeni. Kot pravi V. Černivec (2008, 44), se Resolucija VS ZN 1244 (1999) ni dotaknila ključnih vprašanj vojne med Srbi in kosovskimi Albanci, kot so, ali bo Kosovo postalo suverena država, kakšna bo vloga Beograda in kosovskih Srbov v civilni upravi Kosova in kako dolgo bodo veljali ti začetni dogovori o mednarodnem upravljanju Kosova. Resolucija VS ZN 1244 (1999) je še dodatno prispevala k številnim negotovostim s tem, ko je države članice istočasno zavezovala k spoštovanju načela suverenosti in ozemeljske celovitosti ZRJ, hkrati pa pozivala k avtonomiji in samoupravi Kosova (Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo 2000, 100).

Reševanje kosovskega vprašanja in posredovanje na Kosovu je tako izpostavilo kar nekaj dejavnikov, ki vplivajo na (ne)učinkovitost in selektivnost mednarodnega varstva človekovih pravic, med drugim državocentrično strukturo VS ZN, pravico veta stalnih držav članic, zasledovanje lastnih interesov držav, meddržavno igro moči, sklicevanje na suverenost in odpor držav do mednarodne avtoritete, pomanjkanje sankcij in mehanizmov za zagotavljanje varstva človekovih pravic ter možnost sklicevanja na različne mednarodnopravne norme v isti situaciji. Državocentrična struktura VS ZN in pravica veta stalnih članic sta omogočili, da so velesile lahko zasledovale svoje interese in se pri tem sklicevale na nasprotujoče si mednarodnopravne norme. Zahodne države so zagovarjale nujnost varstva človekovih pravic in se sklicevale na mednarodno pravo človekovih pravic, medtem ko sta Rusija in Kitajska poudarjali, da kosovsko vprašanje spada v notranje zadeve ZRJ in se sklicevali na načelo suverenosti. Ob tem sta obe napovedali uporabo veta v primeru predlogov vojaškega posredovanja, posledično pa je bil VS ZN blokiran. Ostali organi ZN zaradi pomanjkanja izvršne moči ter sankcij niso mogli storiti

¹⁰⁷ Način posredovanja je bil deležen neprestanih kritik tudi med podporniki posredovanja in je pod vprašaj postavljал njegovo legitimost, saj sile zveze NATO niso bile pripravljene tvegati in poseči v spor na tleh, kjer se je nasilje dejansko odvijalo (Brems Knusden 1999, 372–373). Vključitev enot na terenu bi namreč vplivala na bolj kredibilno moralno držo in pomagala preprečiti množični eksodus beguncev. Vendar pa je bil način posredovanja brez žrtev sil NATO potreben za ohranjanje podpore posredovanja na Zahodu (ICISS 2001b, 114; Domagala 2004, 21; Donnelly 2013, 201).

dosti. GS ZN, SČP in generalni sekretar so lahko le opozarjali in preko priporočil pozivali k reševanju spora.

4.2 ŠTUDIJA PRIMERA: ODGOVORNOST ZAŠČITITI V SIRIJI

Ljudski upori arabske pomladi so svojo pot našli tudi do Sirije, ko so marca 2011 po državi zaradi problemov, kot so revščina, neenakost, omejitve svoboščin ter pomanjkanje spoštovanja človekovih pravic in demokracije, izbruhnili protesti proti 40-letni vladavini družine al-Asad (Human Rights Watch 2012; Zifcak 2012, 73; Weiss in dr. 2017, 109–110). Vlada Bašarja al-Asada se je na dejanja upornikov, ki so jih oklicali za teroristična dejanja, odzvala s streli in aretacijo več sto protestnikov. Upori so se razširili po celotni državi, odzivi vojaških sil pa so postajali vse bolj nasilni, začele so se vojaške operacije v uporniških mestih (prav tam).

Situacija v Siriji je bila že od samega začetka zapletena, zmedena in riskantna, saj je bila Sirija geografsko razpršena in politično razdeljena. Sirski nacionalni svet, osrednja opozicijska skupina, je bila razdeljena na Muslimansko bratovščino (notranje razdeljeno še na bolj in manj strpne frakcije) in dve drugi islamski organizaciji – Narodno akcijsko skupino in Sirsko nacionalno gibanje. Znotraj države so se vse te različne opozicijske skupine strinjale bolj ali manj le o tem, da mora al-Asad iti, niso pa se mogle združiti v enotno silo, saj nimajo skupne ideologije, manjkata jim tudi jasna hierarhija in usklajevanje operacij, protestov in oskrbe z orožjem (Zifcak 2012, 85; Weiss in dr. 2017, 110). Poleg tega se znatno število Sircev ni mobiliziralo proti al-Asadu, temveč je še vedno podpiralo režim. Nadalje pa je Sirija tudi etnično zelo raznolika¹⁰⁸ (prav tam).

Sirski konflikt je od protestov proti al-Asadovemu režimu in nasilnega odziva vlade v letu 2011 do leta 2013 prerasel v državljansko vojno med vladnimi silami in oboroženimi opozicijskimi skupinami (Adams 2015, 6–7). Opozicijske skupine so okrepile svojo vojaško sposobnost, tako da obe strani konflikta nadzorujeta precejšnje ozemlje, nobena od njiju pa ni sposobna izvesti obsežnega vojaškega poraza druge strani. Leta 2014 se je že tako zapleteni državljanski vojni pridružilo še pustošenje države s strani t. i. Islamske države (*Islamic State* – IS), ki je na območjih nadzora v Iraku in Siriji razglasila kalifat (Human Rights Watch 2015). Danes sirska kriza ogroža mir in stabilnost celotne bližnjevzhodne regije (Adams 2015, 7).

¹⁰⁸ Arabsko prebivalstvo predstavlja 90 % populacije, vendar pa tam živijo tudi Kurdi, Armenci in drugi. Približno tri četrtine arabske populacije je sunitске, vendar pa je več kot 15 % prebivalcev alavitov, druž in pripadnikov ostalih sekt (Weiss in dr. 2017, 110).

Sirska kriza vstopa v sedmo leto, civilisti pa še naprej nosijo breme konflikta, označenega z neprimerljivim trpljenjem, uničenjem in nespoštovanjem človekovega življenja. Širjenje in krepitev spopadov sta vodila v hudo humanitarno krizo z več kot 13 milijoni oseb, ki potrebujejo humanitarno pomoč, več kot šest milijoni notranje razseljenih oseb in pet milijonov iskalcev azila v tujini. To pomeni, da je morala svoje domove zapustiti več kot polovica prebivalstva (OCHA 2017). Od leta 2011 je bilo več kot 110.000 ljudi izginulih ali pridržanih, večinoma s strani vladnih sil. Mučenje in slabo ravnanje sta značilna za pridržanje, tisoči pa so v priporu tudi umrli. Natančno število civilnih žrtev konflikta v Siriji je sicer nemogoče izračunati, vendar pa je glede na preiskave sirske raziskovalne organizacije Sirski center za raziskave politik (*Syrian Center for Policy Research*) to število februarja 2016 preseglo 470.000 smrtnih žrtev (Human Rights Watch 2017).

Sprte strani še vedno nekaznovano kršijo mednarodno humanitarno pravo in pravo človekovih pravic (OCHA 2017). Vladne in provladne sile, oborožene opozicijske skupine in borci IS izvajajo zločine proti človeštvu in vojne zločine, kot so sistematični napadi na civiliste, mučenje, posilstva, uboji, prisilna izginotja, ugrabitve, jemanje talcev, blokiranje humanitarne pomoči, uporaba kemičnega orožja, napadanje domov, bolnišnic in šol ter obleganje civilnih območij (Adams 2015, 8; Human Rights Watch 2017). V tretjem in četrtem poročilu so tako na primer ZN in Organizacija za prepoved kemičnega orožja (*Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons* – OPCW) zaključili, da so v letih 2014 in 2015 sirske vladne sile večkrat uporabile kemično orožje, IS pa je avgusta 2015 sodelovala pri uporabi plina iperit v napadih na območja, ki jih nadzorujejo oborožene opozicijske skupine (OPCW 2016, 1. in 2. čl.). IS in nekdanja podružnica Al-Kaide v Siriji, Jabhat Fath al-Sham (prej znana kot Jabhat al-Nusra), sta odgovorna tudi za obširne in sistematične kršitve človekovih pravic, vključno s topovskimi napadi na civiliste, spolnim suženjstvom, z ugrabitvami in usmrčitvami (Human Rights Watch 2017). Nedržavne oborožene organizacije, ki nasprotujejo vladi, pa med drugim izvršujejo resne zlorabe, vključujoč diskriminatorne napade nad civilisti, vključevanje otrok vojakov v boj, ugrabitve, nezakonito blokiranje humanitarne pomoči in mučenje (prav tam).

Ti, z mednarodno zakonodajo strogo prepovedani vojni zločini so še poslabšali razseljensko krizo, tako znotraj in zunaj države, ki je bila dodatno poglobljena s pomanjkanjem mednarodnih sredstev za humanitarno pomoč (Human Rights Watch 2017). Hkrati se je tok beguncev razširil preko sosednjih držav, kot so Libanon, Jordanija in Turčija, ki so sprejele največ beguncev (Turčija več kot tri milijone, Libanon več kot en milijon, Jordanija pa skoraj 660.000), kar vpliva na ostale regije v svetu, še posebej na EU, ter tako potrjuje tveganje za

internacionalizacijo spora (Svet za človekove pravice 2016, 20. odst.; UNHCR 2017a; 2017b; 2017c).

4.2.1 Reševanje sirskega vprašanja in poskusi zaščite človekovih pravic

Reševanje krize v Siriji se je začelo že zelo zgoraj po izbruhu napetosti. Od leta 2011 je bilo v sklopu t. i. sirskega mirovnega procesa izrečenih mnogo pozivov, izpeljana mnoga pogajanja in sprejetih mnogo načrtov o prenehanju sovražnosti. SČP je aprila 2011 obsodil uporabo smrtonosnega nasilja napram mirnim protestnikom ter pozval sirsko vlado k prenehanju kršitev človekovih pravic (Resolucija SČP S-16/1 2011).¹⁰⁹ Posebna svetovalca generalnega sekretarja ZN o preprečevanju genocida in odgovornosti zaščititi sta v izjavi o Siriji julija 2011 izrazila, da obseg in resnost kršitev kažeta na to, da so bili morda v Siriji storjeni zločini proti človečnosti (United Nations Press Release 2011).

Arabska liga je Sirijo kmalu po izbruhu nasilja pozvala naj preneha z napadi na civiliste, novembra 2011 pa jo je suspendirala iz organizacije, uvedla gospodarske sankcije in pozvala k vzpostavitvi opazovalne misije (Zifcak 2012, 79). Ukrepi niso uspeli zajeziiti nasilja, zato je januarja 2012 Arabska liga predlagala, da al-Asad prenese oblast in prične pogajanja o vzpostavitvi prehodne vlade (S/2012/71 2012; Weiss in dr. 2017, 110). Ta načrt je bil februarja 2012 vključen tudi v predlog resolucije VS ZN S/2012/77 (2012),¹¹⁰ vendar pa sta Kitajska in Rusija uporabili pravico veta proti predlogu, saj naj bi ta podpiral opozicijske sile in spremembo režima (S/PV.6711 2012, 9–10; United Nations 2012a).¹¹¹ Francija, Velika Britanija in ZDA so izrazile ogorčenje nad uporabo veta ter Rusijo in Kitajsko obtožile večmesečnega blokiranja vseh ukrepov, ki bi od sirskega režima zahtevali spremembe, zaradi zasledovanja individualnih interesov (S/PV.6711 2012, 3, 5–7; United Nations 2012a).

Po neuspelem sprejetju resolucije je nasilje v Siriji eskaliralo, tokrat so vladne napade na civiliste spremljali še napadi upornikov na vladne sile in osebje. Po več kot enem letu al-Asadove nasilne represije so Arabska liga in ZN imenovali skupnega odposlanca, nekdanjega generalnega sekretarja ZN Kofija Ananna, za pogajanja o politični rešitvi konflikta (United

¹⁰⁹ Resolucija Sveta Združenih narodov za človekove pravice št. S-16/1. 2011. Sprejeta 29. aprila. Resolucija je bila sicer deležna opaznega nasprotovanja s strani nekaterih držav. Med državami, ki so glasovale proti resoluciji, so bile Kitajska, Rusija, Pakistan in Malezija, med vzdržanimi državami pa Nigerija in Savdska Arabija (Zifcak 2012, 75).

¹¹⁰ Predlog resolucije so vložili Bahrajn, Egipt, Francija, Jordanija, Katar, Kolumbija, Kuvajt, Libija, Maroko, Nemčija, Oman, Portugalska, Togo, Tunizija, Turčija, Združeni Arabski Emirati, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske ter ZDA (S/PV.6711 2012, 1).

¹¹¹ Prvič sta Rusija in Kitajska v zvezi z naslavljanjem nemirov v Siriji uporabili veto že oktobra 2011, ko sta glasovali proti predlogu Resolucije VS ZN S/2011/612, ki je obsojala hude in sistematčne kršitve človekovih pravic s strani sirskih oblasti ter opozorila na možnost uporabe ukrepov iz 41. člena UL ZN (United Nations 2011).

Nations 2012b). Mirovni načrt, ki ga je marca 2012 pripravil Annan, je vključeval premirje, prenehanje oboroženih spopadov, zagotovitev humanitarnega dostopa in začetek procesa političnih pogajanj, vodenega s strani Sirije (Weiss in dr. 2012, 110–111; Adams 2015, 12). Načrt je bil vključen v Resolucijo VS ZN 2042 (2012),¹¹² ki je v Sirijo napotila 30 neoboroženih opazovalcev ter pozvala k takojšnji zaustavitvi nasilja in kršitev človekovih pravic.¹¹³ Poleg tega je VS ZN jasno izrazil obveznost sirskega režima, da preneha s premiki čet v smeri poseljenih območij in uporabo težkega orožja ter umakne vojaške sile z naseljenih območij. VS ZN je v resoluciji izrazil namen vzpostavitve opazovalne misije ZN, ki bo nadzorovala prenehanje oboroženih spopadov (prav tam).

En teden kasneje je VS ZN vzpostavil opazovalno misijo ZN v Siriji (*United Nations Supervision Mission in Syria – UNSMIS*) (Resolucija VS ZN 2043 2012).¹¹⁴ Misija je bila vzpostavljena za začetno dobo 90 dni,¹¹⁵ v Sirijo pa je napotila 300 neoboroženih vojaških opazovalcev in civilnega osebja z mandatom nadzorovati prekinitev oboroženih spopadov (Resolucija VS ZN 2043 2012). Resolucija je bila sprejeta soglasno (United Nations 2012c). Kljub soglasju pa je med državami obstajalo nestrinjanje glede stopnje vključitve mednarodne skupnosti v sirski konflikt. Francija, Velika Britanija in ZDA so poudarile nujnost ukrepanja in zaustavitve nasilja ter zavedanje, da resolucija prinaša tudi tveganja, saj sirski režim še ni pokazal zavzetosti za končanje krize, večkrat pa je tudi kršil dogovore in ni upošteval osnovnih človeških standardov (S/PV.6756 2012, 3, 6 in 10). Predstavniki ZDA je izpostavil, da je za zaustavitev »barbarskega nasilja« s strani al-Asada potrebno več kot 300 neoboroženih opazovalcev in da je nujen močan zunanji pritisk na sirske vlado; ZDA so izrazile pripravljenost na uporabo tudi drugih ukrepov že v času trajanja misije, če bi vlada še naprej kršila svoje obveznosti (S/PV.6756 2012, 10).

Na drugi strani pa je ruski predstavnik pojasnil, da je bila Rusija sicer ena izmed predlagateljic vzpostavitve opazovalne misije, ki bo omogočila prisotnost ZN v Siriji in vpliv na stabilizacijo države, vendar pa ne bo dopuščala kakršnih koli deviacij ali različnih interpretacij določil resolucije (S/PV.6756 2012, 2). Pri tem se je skliceval na libijski model reševanja konflikta, ki mora »ostati stvar preteklosti«, ter poudaril, da resolucija pošilja pomembno mednarodno pravno sporočilo, in sicer da lahko le VS ZN sprejme odločitev glede

¹¹² Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2042 o Bližnjem vzhodu. 2012. Sprejeta 14. aprila.

¹¹³ Resolucija 2042 je bila prva resolucija, ki jo je VS ZN sprejel v zvezi s situacijo v Siriji.

¹¹⁴ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2043 o vzpostavitvi opazovalne misije v Siriji. 2012. Sprejeta 21. aprila.

¹¹⁵ 20. julija je VS ZN z Resolucijo 2059 (2012) podaljšal UNSMIS za zaključno dobo 30 dni.

reševanja regionalne krize; kateri koli drugi forum, skupina držav ali koalicija te pravice nima in mora upoštevati resolucije VS ZN (prav tam). Rusko prepričanje je podprl predstavnik Kitajske, ki je izpostavil enotnost in ozemeljsko celovitost Sirije ter poudaril, da mora misija spoštovati suverenost Sirije (S/PV.6756 2012, 8).

Ker do zaustavitve oboroženih spopadov ni prišlo, temveč je nasilje še dodatno eskaliralo, je posebni odposlanec Annan s podporo stalnih članic VS ZN vzpostavil akcijsko skupino za Sirijo, ki se je sestala na prvi ženevski konferenci o Siriji. Ta je potekala junija 2012, udeležili pa so se je zunanji ministri petih stalnih držav članic VS ZN - ZDA, Rusije, Kitajske, Velike Britanije in Francije -, visoka predstavnica EU za zunanje zadeve in varnostno politiko, generalna sekretarja ZN in Arabske lige ter zunanji ministri Turčije, Iraka (kot predsednik vrha Arabske lige), Kuvajta (kot predsednik sveta zunanjih ministrov Arabske lige) in Katarja (kot predsednik odbora Arabske lige za spremljanje situacije v Siriji). V zaključni izjavi (Action Group for Syria 2012) so se člani konference strinjali o nujnosti zaustavitve nasilja in razrešitve političnega konflikta ter o potrebi po tranzicijskem vladnem telesu s polno izvršno močjo, ki bi vsebovala tako člane trenutne sirske vlade kot člane opozicije. Izpostavili so, da mora politični sporazum za razrešitev konflikta temeljiti na suverenosti, enotnosti in ozemeljski celovitosti Sirije (Predlog resolucije VS ZN S/2012/538 2012). Končni dokument pa ni uspel določiti, kdo bi moral biti vključen v tranzicijski vladi, saj je sirska opozicija zelo raznolika, z različnimi prepričanji in cilji (Rocha, Julio in Machry 2016, 84).

Julija 2012 je VS ZN obravnaval predlog resolucije ki bi podaljšala mandat UNSMIS za 45 dni ter v skladu s VII. poglavjem UL ZN Siriji zagrozila s sankcijami v primeru neskladnosti z zahtevami po zaustavitvi uporabe težkih orožij nad civilisti in umikom vojaških sil iz naseljenih središč (S/2012/538 2012).¹¹⁶ Rusija in Kitajska sta na resolucijo vložili veto, saj naj bi ta odpirala vrata vojaškemu posredovanju (United Nations 2012č). Avgusta 2012 je nato posebni odposlanec Annan, zaradi nepopustljivosti al-Asadovega režima in pomanjkanja enotnosti v VS ZN odstopil (UN News Centre 2012).

Za novega odposlanca je bil imenovan Lakhdar Brahimi, in sicer z mandatom nadaljevati pogajanja o končanju konflikta. Okoliščine njegovega dela so bile še težje, saj sta septembra 2013 plinski napad s sarinom v Damasku ter uporaba kemičnega orožja v Alepu in drugod šokirala mednarodno skupnost (BBC 2017a). Vojaško posredovanje s strani ZDA in Francije proti sirskim vladnim silam brez avtorizacije VS ZN se je zdelo neizbežno, vendar je ruski

¹¹⁶ Predlog resolucije S/2012/538 (2012) so vložile Francija, Nemčija, Portugalska, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske ter ZDA (S/PV.6810 2012, 1).

predsednik Vladimir Putin posvaril ZDA proti taki akciji, saj naj bi ta z močnim nasprotovanjem več držav povzročila nezaželeno eskalacijo nasilja in števila nedolžnih žrtev, morebiti pa razširila konflikt tudi preko sirskih meja (Putin 2013).

Putinovo svarilo je bilo uspešno, je pa VS ZN nato na predlog Rusije in Kitajske, usklajen z ZDA, sprejel Resolucijo 2118 (2013),¹¹⁷ ki je uporabo kemičnega orožja razglasila za ogrožanje mednarodnega miru in varnosti ter potrdila uničenje sirskega kemičnega orožja pod nadzorom OPCW. Resolucija je vsebovala tudi določilo, da bo neskladnost ravnanj z resolucijo povzročila izvršitev VII. poglavja UL ZN – čeprav bi takšno vojaško silo VS ZN moral potrditi z novo resolucijo (Weiss in dr. 2017, 111–112). Kemično orožje je bilo dokaj hitro odstranjeno in uničeno, leto kasneje pa je OPCW poročal, da je bilo 96 % sirskih zalog kemičnega orožja uničenih (UN News Centre 2014). Hiter razorožitveni proces je pokazal, da se, kadar se ključne velesile ZN strinjajo, lahko naslovi in reši tudi najbolj zapletene probleme (Weiss in dr. 2017, 112).

V januarju in februarju 2014 je pod okriljem ZN potekala druga ženevska konferenca o Siriji, ki je poskušala za pogajalsko mizo spraviti vlado al-Asada in predstavnike najvidnejših opozicijskih skupin, kot je npr. Sirska narodna koalicija,¹¹⁸ z namenom določiti konkretne korake vzpostavitve prehodne vlade. Pogajanja pa niso imela praktičnega učinka, saj je na eni strani al-Asad ignoriral priporočila o vključitvi predstavnikov opozicije v vlado, na drugi strani pa so nekatere sosednje države in velesile, z izjemo Rusije in Irana, izgubljale voljo za pogajanja s sirskim predsednikom (Rocha, Julio in Machry 2016, 84). Osrednji konflikt na konferenci je predstavljala vloga predsednika al-Asada, o kateri so si prepričanja Rusije in ZDA ponovno nasprotovala in vplivala na to, da druga ženevska konferenca ni prinesla napredka in otipljivih rezultatov (Adams 2015, 18–19).

Maja 2014 je 66 držav članic ZN na VS ZN vložilo predlog resolucije S/2014/348 (2014), ki je ostro obsodil kršitve človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava s strani vladnih, protivladnih in nedržavnih sil ter primer Sirije napotil na ICC. Hude in sistematične kršitve človekovih pravic v Siriji naj bi se stopnjevale, VS ZN pa ima moralno odgovornost, da te kršitve zaustavi. Francija je v predstavitvi predloga namreč poudarila, da ne gre za politično,

¹¹⁷ *Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2118 o Bližnjem vzhodu*. 2013. Sprejeta 27. septembra.

¹¹⁸ Mnoge sirske opozicijske sile se pogajanj niso želele udeležiti, med njimi na primer Islamska fronta in Nacionalni koordinacijski odbor. Sirski narodni svet je celo izstopil iz Sirske narodne koalicije, saj je ta sprejela povabilo na konferenco. Kurdska demokratična unija, ki je na konferenco želela poslati svoje predstavnike, ni želela biti del delegacije Sirske narodne koalicije, a za to ni prejela odobritve ZN, predvsem ZDA in Rusije. Državi naj bi menili, da morajo biti vsi predstavniki Sirije del ene delegacije, če naj pogajanja potekajo nemoteno (RT 2013; BBC 2014).

temveč za moralno dejanje (S/PV.7180 2014, 3). Predlog je podprlo 13 držav članic VS ZN, Rusija in Kitajska pa sta uporabili pravico veta. Rusija je predlog videla kot ustvarjanje izgovora za vojaško posredovanje v sirski konflikt, po mnenju kitajskega predstavnika je takšna napotitev posegala v državno suverenost (S/PV.7180 2014, 12–14).

VS ZN je še naprej zahteval takojšnjo prekinitev vseh oblik nasilja in hudih kršitev človekovih pravic¹¹⁹ ter pozival vse strani konflikta k omogočenju hitrega, varnega in neoviranega dostopa humanitarne pomoči v Siriji, tudi na obleganih območjih (Resolucija VS ZN 2139 2014).¹²⁰ Ker predhodne zahteve za dostop humanitarne pomoči v Siriji niso bile upoštevanje, je VS ZN z Resolucijo 2165 (2014)¹²¹ za obdobje 180 dni avtoriziral čezmejni dostop in dodatne mejne prehode za ZN in njihove partnerje za dostavo humanitarne pomoči v Sirijo.¹²² Resolucija je vzpostavila tudi nadzorni mehanizem za spremljanje nalaganja humanitarnih pošilk. Potrdila je, da bo v primeru neskladnosti s to resolucijo ali z resolucijo VS ZN 2139 (2014) s strani katere koli sirske stranke sprejela nadaljnje ukrepe¹²³ (Resolucija VS ZN 2165 2014).

Maja 2014 je tudi Brahimi odstopil, in sicer zaradi neuspešnih pogajanj v Ženevi ter »nezmožnosti oblikovati koherenten mednarodni odziv na najhujšo humanitarno krizo na svetu« (Black 2014). Nadomestil ga je posebni odposlanec Staffan de Mistura. Prizadevanja posebnega odposlanca pri povezovanju sprtih strani so bila izjemno pomembna in so prispevala k sodelovanju in političnemu napredku (Svet za človekove pravice 2016, 13. odst.). Kljub pogajanjem pa so se zaradi še vedno obstoječih pomembnih razlik med stranmi spopadi v Siriji nadaljevali. Večina sprtih strani je še naprej oblegala vasi in mesta v kombinaciji z bombardiranjem, z namenom prisiliti nasprotnike in njihove podporne skupine k predaji (Svet za človekove pravice 2016, 16. odst.).

Politično tranzicijo v Siriji je leta 2014 začel oteževati še vzpon IS v Siriji. VS ZN je v več resolucijah najostreje obsodil hude in sistematčne zlorabe človekovih pravic ter teroristična dejanja ekstremističnih skupin, kot sta IS in Al-Nusra Front. V resolucijah je naslovil tudi boj

¹¹⁹ VS ZN je poudaril, da nekatere izmed hudih kršitev človekovih pravic v Siriji predstavljajo vojna hudodelstva in hudodelstva zoper človečnost (Resolucija VS ZN 2139 2014).

¹²⁰ *Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2139 o situaciji na Bližnjem vzhodu – Siriji*. 2014. Sprejeta 22. februarja.

¹²¹ *Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2165 o situaciji na Bližnjem vzhodu*. 2014. Sprejeta 14. julija.

¹²² Resolucija VS ZN 2191 (2014) je obnovila avtorizacijo čezmejne humanitarne pomoči do januarja 2016, Resolucija 2258 (2015) do januarja 2017, Resolucija 2332 (2016) pa do januarja 2018.

¹²³ Predstavnik ZDA je izpostavil, da mora biti VS ZN pripravljen na odločno ukrepanje v primeru nespoštovanja resolucije, a je predstavnik Rusije poudaril, da v besedilu resolucije ni sprožilca za uporabo sile in da je potrebno spoštovati državno suverenost Sirije (S/PV.7216 2014, 5–7).

proti terorizmu in države pozval k odločnemu ukrepanju proti mednarodnemu pretoku terorističnih borcev na konfliktnih območjih in z njih, financiranju, oskrbi z orožjem in drugi podpori skrajnih islamskih skupin v Iraku in Siriji (Resolucija VS ZN 2170 2014;¹²⁴ Resolucija VS ZN 2178 2014;¹²⁵ Resolucija VS ZN 2199 2015;¹²⁶ Resolucija VS ZN 2249 2015).¹²⁷ Z resolucijo 2249 (2015) so države članice soglasno potrdile, da IS predstavlja neprimerljivo grožnjo mednarodnemu miru in varnosti, proti kateri je potrebno sprejeti vse potrebne ukrepe za preprečitev in zatrtje njenih terorističnih dejanj v Iraku in Siriji. Tako so zločini IS – ne pa tudi zločini al-Asada in opozicijskih skupin – združili mednarodno skupnost, da je prvič v postopku reševanja sirskega konflikta soglasno stopila skupaj.

Februarja 2015 je OPCW v rezultatih preiskovalne misije z veliko stopnjo gotovosti izrazil, da so bile v Siriji med aprilom in avgustom 2014 kot orožje uporabljene strupene kemikalije. Države članice VS ZN so v Resoluciji 2209 (2015)¹²⁸ brez prispisovanja krivde obsodile uporabo strupenih kemikalij kot orožja in poudarile, da morajo odgovorni za napad ustrezno pravno odgovarjati. Odločile so se, da bo VS ZN v primeru neskladnosti z Resolucijo VS ZN 2118 (2013) uvedel sankcije v skladu s VII. poglavjem UL ZN. Glasovanja se je vzdržala le Venezuela, saj naj bi glasovanje prejudiciralo rezultate preiskave OPCW (United Nations 2015a). Avgusta je VS ZN soglasno podprl ustanovitev skupnega mehanizma ZN in OPCW za identifikacijo storilcev uporabe kemičnega orožja v Siriji z enoletnim mandatom¹²⁹ (Resolucija VS ZN 2235 2015).¹³⁰

Konflikt se je do leta 2015 že razvil v večstransko *proxy* vojno, ki so jo od zunaj usmerjale zapletene mreže zavezništev. Predvsem države, pa tudi podjetja in posamezniki zunaj Sirije so podpirali različne strani, oblikovali njihove operative zmogljivosti in vplivali na njihovo učinkovitost. Paradoksalno, mednarodni in regionalni deležniki, ki so navidezno pozivali k

¹²⁴ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2170 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2014. Sprejeta 15. avgusta.

¹²⁵ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2178 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2014. Sprejeta 24. septembra.

¹²⁶ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2199 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2015. Sprejeta 12. februarja.

¹²⁷ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2249 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2015. Sprejeta 20. novembra.

¹²⁸ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2209 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2015. Sprejeta 6. marca.

¹²⁹ VS ZN je mandat skupnega preiskovalnega mehanizma ZN in OPCW nato podaljšal še za dodatno leto (Resolucija VS ZN 2314 2016; Resolucija VS ZN 2319 2016).

¹³⁰ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2235 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2015. Sprejeta 7. avgusta.

mirni rešitvi vojne, so bili tisti, ki so oskrbovali sprte strani z orožjem in prispevali k vojaškemu stopnjevanju (Adams 2015, 7; Svet za človekove pravice 2016, 17. odst.).

Neposredno in aktivno vojaško posredovanje zunanjih državnih akterjev je sčasoma eskaliralo. Mednarodna koalicija pod vodstvom ZDA je nadaljevala z zračnimi napadi na IS, nudila pa je tudi zračno podporo vojaškim kopenskim operacijam Sirskih demokratičnih sil (*Syrian Democratic Forces* – SDF) v severo-vzhodnih pokrajinah ter prispevala k njihovega napredku na južnejših območjih pod nadzorom IS (Svet za človekove pravice 2016, 18. odst.). Rusija je, poleg boja proti IS preko napadanja njihovih poveljniških in logističnih centrov ter taborov za urjenje, okrepila svoje sodelovanje z vladnimi silami. Septembra 2015 je pričela z zračnimi napadi in zračno podporo vladnim kopenskim operacijam, ki so bile usmerjene proti Al-Kaidini podružnici Jabhat al-Nusra, nekaterim njenim taktičnim zaveznikom ter protivladnim uporniškim oboroženim skupinam (Cooper, Gordon in MacFarquhar 2015; Svet za človekove pravice 2016, 19. odst.).

Pod okriljem mednarodne podporne skupine za Sirijo so bili nato na pobudo ZDA in Rusije oktobra 2015 na Dunaju organizirani mednarodni pogovori o vojni v Siriji, z namenom poiskati način, kako prepričati sirsko vlado in upornike, da se dogovorijo o premirju in o procesu politične tranzicije. Medtem ko sirski predstavniki niso bili povabljeni, kar je močno zmanjšalo legitimnost pogovorov in pogajanj, sta se Iran in Savdska Arabija, ki poleg ZDA, Rusije in Turčije spadata med države z bistveno različnimi vizijami o prihodnosti al-Asada in ravnanju z opozicijskimi skupinami, prvič srečala za pogajalsko mizo (Rocha, Julio in Machry 2016, 85). V prizadevanjih za vzpostavitev državnega premirja v Siriji so se udeleženci v skupni deklaraciji strinjali, da mora Sirija temeljiti na enotnosti in ozemeljski celovitosti, zaustaviti pa je potrebno hude kršitve človekovih pravic (EEAS 2015). Sodelujoče države pa so bile ponovno neenotne predvsem glede vloge sirskega predsednika al-Asada v tem procesu. ZDA so se zavezele za njegov odstop, medtem ko sta Rusija in Iran podpirala sirsko vlado. Rusija je izrazila prepričanje, da na terenu ne vidi realnejše in učinkovitejše sile, kot je sirska vojska. Al-Asadov režim naj bi bil edini, ki se je sposoben zoperstaviti terorističnim skupinam v Siriji (BBC 2015).

Nov krog pogovorov, ki so se jih tokrat udeležili predstavniki 20 globalnih in regionalnih sil¹³¹ in je potekal novembra, je prinesel mirovni načrt za Sirijo. Podporna skupina za Sirijo je

¹³¹ Med njimi predstavniki ZN, EU, Arabske lige, ZDA, Rusije, Kitajske, Francije, Turčije, Islamske republike Iran, Savdske Arabije, Velike Britanije, Nemčije, Iraka, Italije, Jordanije, Libanona, Omana, Katarja, Egipta in Združenih Arabskih Emiratov (United Nations 2015b).

predstavila časovnico politične tranzicije. Proces bi vodil posebni odposlanec Staffan de Mistura, v šestih mesecih naj bi vzpostavili prehodno vlado, v 18 pa organizirali volitve. Politični proces bi morali voditi Sirijci, ki naj bi tudi odločili o prihodnosti svoje države. Formalna pogajanja med sirsko vlado in opozicijskimi silami so bila načrtovana za januar 2016 (Rocha, Julio in Machry 2016, 86; Svet za človekove pravice 2016, 9. odst.).

Soglasno sprejetje Resolucije VS ZN 2254 (2015)¹³² v decembru je predstavljalo uspešen zaključek obeh krogov pogajanj na Dunaju. Resolucija je odražala strinjanje stalnih članic VS ZN o pogojih za politično rešitev, kot so bili izraženi v Dunajski deklaraciji (EEAS 2015) in izjavi mednarodne podporne skupine za Sirijo. VS ZN je pozval tudi k vrsti ukrepov za krepitev zaupanja med sprtimi stranmi, vključno z nemotenim dostopom humanitarne pomoči in izpustitvi zapornikov. Resolucija 2254 (2015) je bila prva resolucija, ki se je osredotočila izključno na politično rešitev sirske krize (United Nations 2015c).

Februarja 2016 so bila pod okriljem ZN zagnana nova mirovna pogajanja, tokrat v Ženevi. Pogajanj se je udeležil skoraj isti nabor držav članic kot dunajskih pogovorov, s tem da so bili tokrat prisotni tudi predstavniki sirske vlade in predstavniki opozicijskih sil, združeni v Visoki pogajalski odbor (*High Negotiations Committee* – HNC)¹³³ (Rocha, Julio in Machry 2016, 87). Mirovna pogajanja so zaradi različnih poudarkov vladnih in opozicijskih sil stagnirala, nasledilo pa jih je nekaj bilateralnih srečanj med ZDA in Rusijo. Državi sta se dogovorili za prekinitev sovražnosti v Skupni izjavi o prenehanju sovražnosti v Siriji in sprejeli pogoje za prenehanje sovražnosti, ki bi začeli veljati 27. februarja 2016 (Wintour 2016). VS ZN je v Resoluciji 2268 (2016)¹³⁴ potrdil načrt Rusije in ZDA ter ga pozdravil kot korak proti trajnemu premirju. Vendar pa so ruske in sirske sile nadaljevale z napadi nad številnimi opozicijskimi skupinami.

Ponovna prekinitev sovražnosti je bila pod vodstvom ZDA in Rusije v okviru mednarodne podporne skupine za Sirijo izpogajana septembra 2016, vendar je po zračnem napadu na konvoj pomoči ZN, v katerem je bilo ubitih vsaj 20 ljudi, propadla (Svet za človekove pravice 2017c, 9. odst.; Human Rights Watch 2017). Kolapsu sporazuma je sledila intenzivna sirska in ruska

¹³² Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2254 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2015. Sprejeta 18. decembra.

¹³³ Kot pojasnjujejo Rocha, Julio in Machry (2016, 87), so bila pogajanja zamaknjena za en mesec – namesto 1. januarja so se začela 1. februarja – zaradi nezmožnosti odločitve, kdo bo priznan kot sirska opozicija. HNC je nato tvorilo 34 opozicijskih skupin. ZN v HNC niso sprejeli tistih opozicijskih skupin, ki so pogosto označene kot teroristične, npr. IS in al-Nusra Front. Vključene pa so bile nekatere skupine, kot npr. Ahrar al-Sham in Jaysh al-Islam, ki jih Rusija in Iran označujeta kot teroristične. Nadalje Kurdi, ki imajo pomembno vlogo v boju proti IS, niso bili vključeni v koalicijo opozicijskih skupin (prav tam).

¹³⁴ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2268 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2016. Sprejeta 26. februarja.

zračna kampanja nad vzhodnim Alepom ter nadaljevanje napadov s strani oboroženih skupin. Oktobra srečanje Rusije, ZDA in vplivnih regionalnih sil ponovno ni uspelo obnoviti dogovora (Svet za človekove pravice 2017c, 9. odst.). Posebni odposlanec de Mistura je pozival k zaustavitvi spopadov in dostopu humanitarne pomoči na oblegana območja (Svet za človekove pravice 2017c, 10. odst.).

SČP je 21. oktobra 2016 naslovil hude kršitve temeljnih človekovih pravic v Alepu¹³⁵ in sprejel resolucijo, ki poziva vse sprte strani k spoštovanju obveznosti, izhajajočih iz mednarodnega humanitarnega prava in mednarodnega prava človekovih pravic, poziva k zaustavitvi zračnih napadov, zahteva sodelovanje oblasti, potrjuje potrebo po humanitarni pomoči, poudarja potrebo po odgovornosti in pooblašča Preiskovalno komisijo za Sirijo (*Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*),¹³⁶ da izvede celovito in neodvisno preiskavo o dogodkih v Alepu, identificira storilce domnevnih kršitev in zlorab in poroča SČP najpozneje marca 2017 (Resolucija SČP S-25/1 2016;¹³⁷ Human Rights Watch 2017). V poročilu je Preiskovalna komisija za Sirijo obsodila vojne zločine, ki jih izvajajo vse strani v konfliktu ter izpostavila nadaljevanje humanitarnih problemov, kot so prisilna preselitve, slabi življenjski pogoji in strah prebivalstva pred novimi napadi, kljub evakuaciji vzhodnega Alepa s strani vladnih sil decembra 2016¹³⁸ (Svet za človekove pravice 2017c).

Ponovno zajetje vzhodnega dela Alepa s strani provladnih sil decembra 2016 je vplivalo na dinamiko konflikta. 29. decembra 2016 je bilo pod posredništvom Rusije in Turčije sklenjeno premirje (S/2016/1133 2016), ki je uspešno zmanjšalo nivo nasilja. Določalo je, da oborožene opozicijske skupine in vladne sile¹³⁹ prenehajo napade z vsem orožjem in zračnimi silami, da se vzdržijo osvajanja ozemelj, ki so okupirana s strani drugih skupin, ter da uporabljajo

¹³⁵ Hude kršitve in poslabšanje humanitarne situacije sta naslovila že predlog resolucije VS ZN S/2016/846 (2016), ki je zahteval takojšnjo prekinitev sovražnosti, neoviran humanitarni dostop in – predvsem s strani sirskih oblasti - implementacijo dosedanjih resolucij VS ZN ter predlog resolucije VS ZN S/2016/1026 (2016), ki je zahteval prekinitev napadov vseh strani na Alep v roku 24 ur za obdobje enega tedna ter nemuden varen dostop do vseh območij za humanitarno pomoč. Rusija, Kitajska in Venezuela so glasovale proti predlogu, zaradi pogajanj med ZDA in Rusijo, ki so bila v teku in so obravnavala prekinitev nasilja v Alepu. Premirje, vsiljeno s strani VS ZN, bi namreč borce lahko omogočilo, da okrepijo svoje pozicije in tako podaljšalo konflikt (United Nations 2016).

¹³⁶ Neodvisna mednarodna preiskovalna komisija za Sirijo je bila ustanovljena 22. avgusta 2011 s strani SČP, z mandatom za preiskavo vseh domnevnih kršitev mednarodnega prava človekovih pravic v Sirski arabski republiki od marca 2011 (OHCHR 2017n).

¹³⁷ Resolucija Sveta Združenih narodov za človekove pravice št. S-25/1 o slabšanju stanja človekovih pravic v Sirski arabski republiki in nedavnih razmerah v Alepu. 2016. Sprejeta 21. oktobra.

¹³⁸ VS ZN je v Resoluciji 2328 (2016) zaradi poslabšanja humanitarnih razmer v Alepu soglasno zaprosil ZN in ostale relevantne institucije, da izvedejo neposreden in nevtralen nadzor ter zagotovijo napotitev ustreznega osebja. Nadalje je od vseh strani v konfliktu zahteval nemuden in neoviran dostop nadzora nad evakuacijo in zaščito civilistov po celotni državi (Resolucija VS ZN 2328 2016).

¹³⁹ Teroristične skupine, kot jih določa VS ZN, niso bile vključene v premirje (S/2016/1133 2016).

sorazmerno povračilno silo le v namene samoobrambe (S/2016/1133 2016). VS ZN je v Resoluciji 2336 (2016)¹⁴⁰ pozdravil prizadevanja Rusije in Turčije za zaustavitev nasilja v Siriji in zagon političnega procesa ter se seznanil z dokumenti, ki določajo pogoje državnega premirja v Siriji.

V času pisanja magistrske naloge, aprila 2017, je mednarodno skupnost kljub premirju močno pretresel domnevni napad s kemičnim orožjem na Kan Sejkun v Siriji, v katerem je umrlo več kot 80 ljudi (BBC 2017b). Zahod krivdo pripisuje sirskega režimu, Rusija pa upornikom. Le nekaj dni po napadu so se ZDA odzvale in po ukazu predsednika Trumpa na sirske vojaško letališče izstrelile 59 manevrskih raket tomahawk (RTV Slovenija 2017). Gre za prvi načrtni in neposredni napad ZDA na sirske sile od začetka vojne pred šestimi leti (BBC 2017c). Sirski predsednik al-Asad je prepričan, da gre pri napadu za konstrukt Zahoda, ki bi upravičil izvršitev teh raketnih napadov na vladno letalsko oporišče. Zatrnil je tudi, da sirski režim napada s kemičnim orožjem ni mogel izvesti, saj je celoten kemični arsenal predal že leta 2013 (BBC 2017b). VS ZN je v zvezi z napadom obravnaval predlog resolucije S/2017/315 (2017), vložen s strani ZDA, Velike Britanije in Francije, ki je obsodil uporabo kemičnega orožja in od al-Asada zahteval, da njegov režim sodeluje pri preiskavi tega napada. Rusija je zaradi nasprotovanja, da za napad ni dovolj dokazov o odgovornosti al-Asadovega režima, uporabila pravico do veta, Kitajska pa se je glasovanja vzdržala (United Nations 2017b).¹⁴¹

4.2.2 Učinkovitost varstva človekovih pravic v Siriji

Več kot šestletna sirska kriza še zdaleč ne popušča, ponavljajoči se neuspehi reševanja pa pričajo o kompleksnosti sirskega konflikta in pomanjkljivosti mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic. Sirska vlada, ki še vedno odločno zavrača kakršno koli tuje vmešavanje v notranje zadeve države, in oborožene opozicijske skupine so v preteklem letu nadaljevale s kršitvami resolucij VS ZN ter izvrševale množična grozodejstva, Sirijo pa še

¹⁴⁰ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2336 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2016. Sprejeta 31. decembra.

¹⁴¹ Proti resoluciji je glasovala tudi Bolivija, vzdržala pa sta se še Kazahstan in Etiopija (United Nations 2017b). Rusija in Kitajska sta že februarja 2017 vložili veto na predlog resolucije S/2017/172 (2017), ki so ga pripravile Francija, Velika Britanija in ZDA ter je predvideval uvedbo sankcij za tiste akterje (subjekte in posameznike), ki jih je OPCW identificiral, da so (bili) vključeni v proizvodnjo ali uporabo kemičnega orožja v Siriji (United Nations 2017c). Po mnenju ruskega predstavnika se je mehanizem OPCW za identifikacijo krivcev skliceval na sumljive vire, osnutek resolucije pa je videl kot politično motivirano besedilo s ciljem obtožiti sirske vlado za uporabo kemičnega orožja in začeti s spremembo režima (S/PV.7893 2017, 6–8). Kitajski predstavnik je uporabo veta obrazložil s trditvijo, da so preiskave o uporabi kemičnega orožja še v teku in da je za takšne zaključke še prezgodaj (S/PV.7893 2017, 9–10). Proti predlogu je glasovala tudi Bolivija, Egipt, Etiopija in Kazahstan pa so se glasovanja vzdržali (S/PV.7893 2017, 4).

vedno izčrpavajo tudi borci IS, ki nadaljujejo z arbitrarnimi usmrtitvami, ugrabitvami in s spolnim zaslužjevanjem (Human Rights Watch 2017). Konflikt ogroža mir in stabilnost celotne bližnjevzhodne regije ter ima uničujoče posledice za sosednje države (Adams 2015, 3), mednarodna skupnost, zastopana s strani držav članic VS ZN, pa se do danes ni bila zmožna dogovoriti o interventnih ukrepih za zaustavitev prelivanja krvi.

Odgovornost zaščititi (RtoP), globalna zaveza, sprejeta na vrhu ZN leta 2005, je bila v središču mednarodne razprave o odzivu na množična grozodejstva v Siriji.¹⁴² Onstran primarne odgovornosti sirskih oblasti, da zaustavijo hude kršitve človekovih pravic lastnega prebivalstva, tako odgovornost zaščititi pripada VS ZN, ki mu je mandat za to odgovornost ter varovanje mednarodnega miru in varnosti podelilo 193 držav članic ZN (Adams 2015, 3). Vendar pa je VS ZN, zaradi nestrinjanja o vzroku krize, načinih razrešitve, razmerju med načeloma suverenosti in odgovornosti zaščititi, strateških interesov in specifične regionalne dinamike, paraliziran (Weiss in dr. 2017, 112).

V središču razprav o možnih odzivih na sirski konflikt v VS ZN so načela spoštovanja suverenosti, ozemeljske celovitosti in neodvisnosti držav, ki so v nasprotju z interventno naravo tretjega stebra RtoP posredovanj s strani mednarodne skupnosti (Zifcak 2012, 86). Naslavljanje sirske krize v VS ZN je jasno odrazilo razdeljenost držav članic glede dileme med spoštovanjem suverenosti Sirije in posredovanjem v njene notranje zadeve z namenom zaustavitve množičnih grozodejstev. Tudi resolucije VS ZN održajo iskanje ravnotežja med dvema načeloma (prav tam).

Članice VS ZN so sicer večkrat obsodile množična grozodejstva, zahtevale takojšnjo zaustavitev nasilja ter razmere v Siriji označile kot ogrožujoče za mednarodni mir in varnost (Adams 2015, 10; Resolucija VS ZN 2043 2012; 2118 2013; 2139 2014; 2254 2015; 2268 2016), vendar med njimi že od samega začetka konflikta prihaja do razlik v prepričanju, kakšne ukrepe bi VS ZN moral sprejeti. Zahodne države se zavzemajo za zaščito sirskega prebivalstva ter so prepričane, da mora sirski režim prenehati s kršitvami človekovih pravic in se odzvati na

¹⁴² Že kmalu po sprejetju te doktrine je bila mednarodna skupnost leta 2011 soočena z možnostjo, da zaradi spopadov med vladnimi in uporniškinimi silami v Libiji pride do velikega števila civilnih žrtev. VS ZN se je moral soočiti z dilemo, ali avtorizira posredovanje, da prepreči potencialno humanitarno katastrofo, in odločil se je, da v skladu z novo doktrino kot del sankcij odobri posredovanje sil NATO (Zifcak 2012, 59). Tako se je v primeru Libije VS ZN prvič skliceval na RtoP pri sprejemanju prisilnih vojaških ukrepov nad državo, ki ne samo da ni uspela zaščititi svojega prebivalstva pred hudimi kršitvami človekovih pravic, temveč je v njih tudi sodelovala (Adams 2015, 10). Pred tem je VS ZN sprejel le štiri resolucije, ki so omenjale RtoP, in sicer dve tematski resoluciji o zaščiti civilistov ter dve v zvezi s krizo v Demokratični republiki Kongo in Darfurju. Do aprila 2017 je bilo s sklicevanjem na RtoP sprejetih 58 resolucij VS ZN in predsedniških izjav, med njimi resolucije v zvezi s krizami v Siriji, Somaliji, Demokratični republiki Kongo, Sudanu, Južnem Sudanu in Liberiji (Global Centre for the Responsibility to Protect 2017).

legitimne zahteve prebivalstva po reformi, odgovorni za zločine pa morajo zanje tudi pravno odgovarjati. Z izjemo Rusije in Kitajske so se v zadnjih letih konflikta vse ostale države članice strinjale, da so za reševanje konflikta potrebne mednarodna diplomacija in multilateralne sankcije, namenjene končanju množičnih grozodejstev (Zifcak 2012, 74; Adams 2015, 11; Human Rights Watch 2017).

Rusija in Kitajska na drugi strani poudarjata, da mora VS ZN ostati zavezan suverenosti, načelu nevmešavanja v notranje zadeve, neodvisnosti in ozemeljski celovitosti. Posledično strogo zagovarjata, da gre za notranje zadeve Sirije ter da mora rešitev krize potekati v okviru notranjega sirijskega političnega procesa, mednarodna skupnost pa lahko na Sirijo vrši le politični pritisk s ciljem pripeljati sprte strani za pogajalsko mizo. Vmešavanje mednarodne skupnosti bi namreč lahko izzvalo neželeno regionalno nestabilnost (Zifcak 2012, 77–78 in 87; Thakur 2014, 41).¹⁴³ Poleg tega se je Rusija pri uporabi veta še posebej sklicevala na branjenje suverene države pred zahodnimi posredovalci, ki naj bi želeli pod pretvezo RtoP uresničevati svoje strateške interese (Lavrov 2012; Adams 2015, 14), tako Rusija kot tudi Kitajska pa sta zahodne države obtožili, da preko resolucij želijo doseči spremembo režima v Siriji (Zifcak 2012, 83).¹⁴⁴

Te različne pozicije držav so se odrazile v uporabi pravice do veta na mnoge predlagane ukrepe in tako povzročile nezmožnost uspešne zaustavitve zločinov proti človečnosti in vojnih zločinov. Razen cilja poraziti IS mednarodna skupnost ni dosegla nobenega drugega sporazuma o tem, kako zaščititi civiliste, končati grozodejstva in poiskati rešitev za sirsko državljansko vojno (Adams 2015, 14). Kljub več kot 20 sprejetim resolucijam v zvezi s konfliktom v Siriji (Security Council Report 2017a) ter obsodbam vladnih in opozicijskih sistematičnih kršitev človekovih pravic, zločinov proti človečnosti in vojnih zločinov, VS ZN zaradi političnih delitev in interesov držav ni mogel sprejeti nobene ostrejšje odločitve (Adams 2015, 3; Weiss in dr. 2017, 111–112). Rusija in Kitajska sta v procesu naslavljanja in reševanja krize v Siriji večkrat grozili z vetom in ga tudi uporabili¹⁴⁵ ter s tem blokirali odziv na množična grozodejstva v Siriji. Vsak veto je okrepil nekaznovanost in spodbudil širitev vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti (prav tam).

¹⁴³ Npr. S/PV.6756 (2012, 8); S/PV.7180 (2014, 12–14).

¹⁴⁴ Npr. S/PV.6711 (2012, 9–10); S/PV.7893 (2017, 6–8). Nezaupanje v humanitarne namene ključnih zahodnih velesil, s strani ne le Rusije in Kitajske, temveč velikokrat tudi Brazilije, Indije in ostalih držav v razvoju, po mnenju Evansa (2014, 20) izhaja iz preteklega večkratnega izkoriščanja posredovanj in preseganja mandata zaščititi civiliste v konfliktu.

¹⁴⁵ Rusija je med letoma 2011 in 2017 pravico do veta uporabila osemkrat (Predlog resolucije VS ZN S/2011/612; S/2012/77; S/2012/538; S/2014/348; S/2016/846; S/2016/1026; S/2017/172; S/2017/315), Kitajska pa šestkrat (Predlog resolucije VS ZN S/2011/612; S/2012/77; S/2012/538; S/2014/348; S/2016/1026; S/2017/172).

Razprava o Siriji je odstrla tudi zanemaren problem v zvezi s pristopom VS ZN k načelu RtoP, in sicer odsotnost meril za presojanje ustreznosti posredovanja po tretjem stebru RtoP (Zifcak 2012, 88). Na eni strani se razprave osredotočajo na spoštovanje suverenosti, na drugi pa na preprečevanje grozodejstev. Pravno zavezujočih kriterijev za odobritev posredovanja ni, kar pomeni, da je ukrepanje povsem odvisno od okoliščin, od primera do primera ter od politične konfiguracije do politične konfiguracije (prav tam).

Bolj kot nedorečenost načela RtoP, pa so po mnenju Weissa (2014b, 35) in Glanvilla (2014, 45–46) na neodzivnost mednarodne skupnosti na hude kršitve človekovih pravic v Siriji vplivali geopolitični, gmotni materialni in strateški interesi. Tudi Zifcak (2012, 84–91) interesom pripisuje ključno vlogo, in sicer meni, da ravno zaradi nasprotujočih si interesov držav prihaja do razdeljenosti držav v VS ZN. Države so namreč na področjih, kjer so imele skupni interes, kot je npr. boj proti IS, odločitve sprejemale soglasno (Resolucija 2249 2015), tam kjer so se interesi razlikovali, pa je prihajalo do nasprotovanj in blokad.

Nacionalni interesi tako igrajo pomembno vlogo v odvrčanju VS ZN od odobritve posredovanja v Siriji. Bolj tesne vezi kot imajo posamezne države članice z al-Asadovim režimom, manj verjetno je, da bodo podpirale zunanje posredovanje v to državo (Zifcak 2012, 90). Rusija, glavni nasprotnik kakršne koli neposredne vpletenosti mednarodne skupnosti v konflikt v Siriji, katere stališče izhaja iz t. i. *realpolitike* (Evans 2014, 20), se je sicer pri nasprotovanju sklicevala na načela ZN, a Zifcak (2012, 90–91) pravi, da ni težko zaznati njenih pomembnih političnih, gospodarskih in strateških interesov ter naložb v Siriji. V sklopu več kot 40-letnih vezi med državama je Sirija eden izmed glavnih uvoznikov ruskega orožja in vojaške opreme (Zifcak 2012, 91; Adams 2015, 14–15),¹⁴⁶ na sirske ozemlje je strateško postavljena ruska mornarska baza, edina zunaj nekdanje Sovjetske zveze, poleg tega pa ima Rusija v Siriji ogromno gospodarskih naložb, predvsem v zvezi s pridobivanjem zemeljskega plina (prav tam). Po mnenju Adamsa (2015, 15) se ruski politični vrh boji tudi, da bi lahko porast vpliva oboroženih opozicijskih sil in islamskih skrajnežev v Siriji nadalje destabiliziral severni Kavkaz in povzročil širitev teh skupin tudi na ta ozemlja. Tako ni presenetljivo, da Rusija ne želi menjave al-Asadovega režima, pravica do veta v VS pa ji daje dovoljšnjo politično moč, da to menjavo preprečuje (Zifcak 2012, 91; Adams 2015, 14–15).

¹⁴⁶ Tekom konflikta je Rusija tudi zalagala sirske oborožene sile z dodatnimi deli, s strelivom in težkim orožjem, potrebnim za vojno vladnih sil proti mestom in vasem pod nadzorom opozicijskih sil, vladi je pomagala boriti se proti upornikom ter tako neprestano nudila podporo al-Asadovemu režimu (Adams 2015, 14; Svet za človekove pravice 2017c, 13. in 14. odst.).

Kitajska, ki je prav tako večkrat uporabila pravico do veta, po mnenju Adamsa (2015, 14) nima močnih nacionalnih interesov v Siriji, temveč to stališče odraža solidarnost z Rusijo. Diplomatska stališča kitajskih predstavnikov namreč niso bila obstruktivna ali nasprotujoča, temveč prej previdna. To je tudi skladno s tradicionalno zavezanostjo Kitajske k politiki nevmešavanja v notranje zadeve držav (prav tam). Adams (2015, 20) nadalje izpostavlja, da je rusko in kitajsko nasprotovanje ukrepanju mednarodne skupnosti v Siriji povezano s konfliktom med P2 (stalnima članicama VS ZN Kitajsko in Rusijo) ter P3 (stalnimi članicami VS ZN ZDA, Veliko Britanijo in Francijo) na več področjih in v več situacijah, od Sudana do prihodnosti mirovnih operacij ZN.

Vendar pa Rusija in Kitajska nista edini, ki k reševanju konflikta v Siriji pristopata preko svojih strateških interesov. Ameriški znatni gospodarski, politični in strateški interesi v Izraelu predstavljajo nasproten primer. V interesu ZDA je zagotoviti stabilnost Izraela, spremembe politične konfiguracije v regiji pa so priložnost za uresničitev tega cilja. Poleg tega bi padec al-Asada pripomogel k nazadovanju iranskega vpliva v regiji (Zifcak 2012, 91). Tako je jasno, da je v bližnjevzhodni regiji Sirija strateškega pomena, kar Libija ni bila, zaradi česar je učinkovitost varstva človekovih pravic sirskega prebivalstva toliko bolj podvržena zasledovanju nacionalnih interesov. Mednarodne politične delitve imajo za reševanje konflikta v Siriji usodne posledice, saj VS ZN doslej ni uspel izpolniti svoje osnovne funkcije, varovanje mednarodnega miru in varnosti, prav tako pa ni udejanil svoje odgovornosti zaščititi sirsko prebivalstvo (Adams 2015, 10).

Carment in Landry (2014, 52–53) dodajata, da je imela ključno vlogo pri odzivu na državljansko vojno v Siriji tudi regionalna dinamika. Da bi ZN lahko odločno in legitimno ukrepali, potrebujejo ne le podporo petih stalnih držav članic, temveč tudi podporo regionalnih organizacij. Vendar pa so države v regiji razdeljene glede sirskega konflikta,¹⁴⁷ poleg tega pa je položaj Sirije specifičen (Zifcak 2012, 86; Carment in Landry 2014, 52–53). Sirija je imela namreč do izbruha konflikta v regiji močan položaj, tudi po začetku protestov pa je bila al-Asadova vlada s strani sosednjih držav razumljena kot močna in stabilna. Bližnjevzhodne države so Sirijo štejele kot pomembno trgovinsko partnerico, vplivno politično silo in mnogokrat tudi kot bistveno strateško zaveznico, kar je imelo za posledico oklevanje Arabske lige pri sprejemu ukrepov, še vedno pa vpliva na odvrčanje obsodb in ukrepov s strani VS ZN, zlasti

¹⁴⁷ Na eni strani na primer Iran in Libanon podpirata načelo neposredovanja in al-Asadov režim, na drugi strani pa Savdska Arabija in Katar pomagata pri urjenju in oboroževanju uporniških skupin (Carment in Landry 2014, 52). Večina držav članic Arabske lige sicer podpira upornike (prav tam).

zaradi tistih članic, ki imajo v regiji neposredne vojaške in gospodarske interese (Zifcak 2012, 86).

Nenazadnje na (ne)uspešnost reševanja sirskega konflikta in varstva človekovih pravic vpliva tudi odsotnost odgovornosti za množična grozodejstva. Kljub obsežnemu korpusu mednarodnega prava ter jasnim določilom, kaj je dovoljeno in kaj ne, sprte strani še vedno nekaznovano kršijo mednarodno humanitarno pravo in pravo človekovih pravic (OCHA 2017). Mednarodno pravo namreč ne vsebuje prepotrebnih sankcij in mehanizmov, ki bi učinkovito preprečevali ali zaustavili hude kršitve človekovih pravic. Preiskovalna komisija je sicer objavila števila poročila, v katerih je dokumentirala izvršitelje teh zločinov, a ti do danes ostajajo nekaznovani (Adams 2015, 19).¹⁴⁸ Odsotnost odgovornosti za grozodejstva ne more prinesiti miru in pravičnosti, saj je nekaznovanost dodatno opogumila tiste, ki na obeh straneh ostajajo nepripravljeni sprejeti sporazumno rešitev sirskega spora (Evans 2014, 19; Adams 2015, 19). Sirija tako trenutno ostaja najbolj grozovit primer množičnih grozodejstev, razseljenosti prebivalstva in humanitarne katastrofe (Adams 2015, 5).

Pomembno pa je izpostaviti, da so posamezne države in regionalne organizacije ukrepale v skladu s svojo odgovornostjo zaščititi (Adams 2015, 11). Arabska liga, EU, Turčija in mnoge druge države so pozivale k zaustavitvi kršitev človekovih pravic, javno obsodile zločne sirske vlade in diplomatsko izolirale sirski režim. Že do leta 2012 je več kot 49 držav uvedlo bilateralne sankcije proti Siriji, več kot 14 pa jih je zaprlo svoja veleposlaništva v Damasku (prav tam). Nadalje so države, tudi preko mehkih sankcij, obsodile vojaško vpletenost držav v sirski konflikt (Sengupta 2016b).¹⁴⁹

Kljub razdeljenosti VS ZN so si drugi organi ZN prav tako prizadevali za uresničitev odgovornosti zaščititi. GS ZN¹⁵⁰ je večkrat obsodila nasilje in kršitve človekovih pravic v Siriji, pozvala k politični tranziciji (Security Council Report 2017b), izrazila obžalovanje nad neuspehom VS ZN, da ukrepa (Resolucija GS ZN 66/253 2012)¹⁵¹ ter ga pozvala k sprejetju

¹⁴⁸ Predlog Resolucije VS ZN S/2014/348 (2014), ki bi sirski konflikt podvrgel preiskavi ICC, je bil, kljub temu da ga je vložilo 65 držav članic in podprlo več kot 100 mednarodnih nevladnih organizacij, zavrnjen zaradi veta Rusije in Kitajske (S/PV.7180 2014).

¹⁴⁹ Oktobra 2016 je na primer Rusija, predvsem zaradi svoje vojaške vpletenosti v sirsko državljansko vojno, izgubila sedež v SČP, po tem ko ji ni uspelo zagotoviti dovolj glasov članic ZN za ponovno izvolitev. Številne organizacije s področja človekovih pravic in humanitarne pomoči, vključno s Human Rights Watch, so pozivale države članice ZN, da od Rusije zahtevajo odgovornost za njeno vključenost v morebitne vojne zločine (Sengupta 2016b; Human Rights Watch 2017).

¹⁵⁰ Proti resolucijam GS ZN, ki so zadevale situacijo v Siriji, ni nikoli glasovalo več kot 15 držav od skupno 193 držav članic (Security Council Report 2017b).

¹⁵¹ *Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 66/253 o situaciji v Sirski arabski republiki*. 2012. Sprejeta 7. avgusta.

ustreznih ukrepov za odpravo kršitev človekovih pravic v Siriji (Resolucija GS ZN 68/253 2012; 68/182 2014).¹⁵² Decembra 2016 je ustanovila tudi mednarodni, nepristranski in neodvisen mehanizem za pomoč pri preiskavi in pregonu tistih, ki so odgovorni za najhujše zločine v okviru mednarodnega prava, zagrešene v Siriji od marca 2011 (Resolucija GS ZN 71/248 2016).¹⁵³ Generalni sekretar ZN je v več kot 60 poročilih naslovil sirsko krizo, opozoril na hude kršitve človekovih pravic ter mednarodno skupnost in vpletene sirske strani pozval k prenehanju sovražnosti (Security Council Report 2017c). Neodvisna mednarodna preiskovalna komisija, ki jo je ustanovil SČP avgusta 2011, je izdala dvanajst poročil o situaciji v Siriji, v katerih je dokumentirala hude kršitve človekovih pravic (OHCHR 2017o),¹⁵⁴ SČP (npr. Resolucija S-16/1 2011; S-18/1 2011; 20/22 2012; 24/22 2013; 26/23 2014; 27/16 2014; 29/16 2015; 30/10 2015; 32/25 2016; 33/30 2016 in S-25/1) pa je neprestano obsojal hude in sistematične kršitve človekovih pravic ter pozival pristojne organe ZN, da primerno ukrepajo in jih zaustavijo (Security Council Report 2017č).¹⁵⁵ Vendar pa ti organi in institucije nimajo izvršilne moči, temveč lahko le opozarjajo na kršitve in pozivajo k ukrepanju.

Neuspešno reševanje sirskega konflikta je, tako kot reševanje kosovskega vprašanja, izpostavilo kar nekaj dejavnikov, ki vplivajo na (ne)učinkovitost in selektivnost mednarodnega varstva človekovih pravic, med drugim vpliv politične volje, zasledovanje lastnih interesov, državocentričnost mednarodne skupnosti, pravico veta stalnih članic VS ZN, sklicevanje na načeli suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav, pomanjkanje jasne in pravno zavezujoče definicije odgovornosti mednarodne skupnosti za zaščito človekovih pravic ter tudi pomanjkanje sankcij in izvršnih mehanizmov.

5 ZAKLJUČKI

Z ozirom na več kot šest let trajajoč konflikt v Siriji, v katerem je življenje izgubilo preko 470.000 oseb, znotraj države in po svetu pa je razseljenih več kot deset milijonov sirskih državljanov (Human Rights Watch 2017; OCHA 2017), je jasno, da je varstvo prebivalcev pred

¹⁵² Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 68/182 o stanju človekovih pravic v Sirski arabski republiki. 2014. Sprejeta 30. januarja.

¹⁵³ Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 71/248 o mednarodnem, nepristranskem in neodvisnem mehanizmu za pomoč pri preiskavi in pregonu tistih, ki so odgovorni za najhujše zločine, kot jih definira mednarodno pravo, storjene v Sirski arabski republiki od leta 2011. 2016. Sprejeta 19. decembra.

¹⁵⁴ Že v poročilu iz leta 2011 je zapisala, da je sirska vlada odgovorna za zločine proti človečnosti (Svet za človekove pravice 2011).

¹⁵⁵ Rusija in Kitajska sta resolucijam SČP (npr. Resolucija 27/16 2014; 29/16 2015; 30/10 2015 in 32/25 2016) večkrat nasprotovali in glasovali tudi proti njihovem sprejem (Zifcak 2012, 80; Security Council Report 2017b).

množičnimi grozodejstvi neuspešno ter da se v letih med konfliktoma na Kosovu in v Siriji, kljub razvoju RtoP, v praksi varstvo temeljnih človekovih pravic ni znatno izboljšalo. Sirska vlada ne samo, da ni bila zmožna zaščititi lastnih prebivalcev pred vojnimi hudodelstvi in hudodelstvi zoper človeštvo, temveč v njih celo sodeluje, mednarodna skupnost pa v svoji odgovornosti zaščititi ni enotna. V primeru Kosova je bilo varstvo človekovih pravic, v smislu zaustavitve množičnih grozodejstev, sicer uspešno, sporen pa ostaja način reševanja konflikta in varstva pravic. ZN so (bili) pri varstvu človekovih pravic v obeh primerih ohromljeni, predvsem zaradi nasprotovanj med stalnimi članicami VS ZN, večkratni neuspeh mednarodne skupnosti (ZN) zaščititi in pomagati civilistom pa je jasno pokazal pomanjkljivosti mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic.

Magistrsko delo je vodilo raziskovalno vprašanje, *kako je mogoče pojasniti (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti – bodisi posameznih držav, skupin držav ali mednarodnih vladnih institucij – pri varstvu človekovih pravic v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih državljanov pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko ohranjanje vere v človekove pravice pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države*. Delo pokaže, da državocentričnost mednarodnega sistema in posledično mednarodnega režima za varstvo človekovih pravic otežuje implementacijo odgovornosti zaščititi s strani mednarodne skupnosti. Hkrati se v takšnem sistemu brez naddržavne avtoritete, pravno zavezujočih mednarodnopravnih določil o odgovornosti zaščititi ter učinkovitih nadzornih in izvršnih mehanizmov države lahko glede na svoje nacionalne ali zavezniške interese sklicujejo ali na suverenost ali pa na varstvo človekovih pravic kot temelj mednarodnopravnega sistema. Je pa državocentričnost odraz tega, da se države ne želijo odpovedati delu svoje suverenosti in odločanja prenesti na naddržavno institucijo. Ti dejavniki tudi omogočajo državam v enaki situaciji sklicevanje na nasprotujoče si mednarodnopravne norme, na različne percepcije suverenosti ter na različno razumevanje odgovornosti zaščititi.

Tako vidimo, da so dejavniki, ki pojasnjujejo neučinkovito varstvo človekovih pravic močno prepleteni in soodvisni. Na njih je zato potrebno gledati kot na sistem dejavnikov, ki v interakciji vpliva na in omogoča (ne)odgovorno ravnanje mednarodne skupnosti v primerih, ko država ni zmožna, ne želi ali ni pripravljena zaščititi svojih prebivalcev pred hudimi kršitvami človekovih pravic in ko zaščita temeljnih človekovih pravic pomeni nujnost posredovanja v notranje zadeve druge države.

Naloga je pokazala, da so imeli na (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic v primerih Kosova in Sirije vpliv vsi navedeni dejavniki, ki pa so se med seboj prepletali skozi različna

časovna obdobja konflikta in različno intenzivno. Pri zaustavljanju hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic še vedno prihaja do napetosti med univerzalnim varstvom človekovih pravic ter načeli suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav. Posredovanje mednarodne skupnosti v notranje zadeve neke države, četudi z namenom zaustavitve množičnih grozodejstev, so v primerih reševanja konflikta na Kosovu in v Siriji nekatere države videle kot poseg v suverenost. Kar nekaj držav, predvsem tistih, ki imajo v mednarodni skupnosti priznan poseben status, tj. pravico do veta, in posledično večjo moč, se je sklicevalo na primat načela suverenosti kot ščit pred morebitnim posredovanjem mednarodne skupnosti. Predvsem sta to počeli Rusija in Kitajska, ki sta bili mnenja, da tako kosovsko kot sirske vprašanje spadata v notranje zadeve teh dveh držav. Kitajska je v VS ZN sicer že tradicionalno zavezana k politiki nevmešavanja v notranje zadeve držav, Rusija pa se o nasprotovanju posredovanju odloča od primera do primera. Naslavljanje sirske krize v VS ZN je tudi jasno odrazilo razdeljenost držav članic glede dileme med odgovornostjo zaščititi in spoštovanjem suverenosti Sirije.

Napetost med načelom suverenosti in varstvom človekovih pravic svojo podlago najde tudi v mednarodnopravnih normah, tako suverenost držav kot človekove pravice spadajo med temeljna načela sodobne mednarodne skupnosti in so posledično zaščitene z mednarodnim pravom. Same po sebi si te norme niso nasprotujoče, vendar se situacija spremeni, kadar zaustavitev množičnih grozodejstev zahteva posredovanje mednarodne skupnosti v notranje zadeve neke države, saj sočasno uresničevanje teh norm ni mogoče. Tako so se pri reševanju kosovskega in sirskega konflikta zahodne države, ki so bile v prid posredovanju, sklicevale predvsem na mednarodno pravo človekovih pravic in v primeru Sirije na načelo RtoP, medtem ko sta se Rusija in Kitajska sklicevali predvsem na načela suverenosti, nevmešavanja v notranje zadeve držav in prepovedi uporabe sile, zapisana v 2(4). in 2(7). členu UL ZN ter Deklaraciji sedmih načel.

Na neuspešnost varstva človekovih pravic je nadalje vplivalo dejstvo, da so norme o odgovornosti zaščititi s strani mednarodne skupnosti večinoma pravno nezavezujoče. Pri sprejemanju zavezujočih dokumentov so države večkrat pokazale, da do humanitarnega posredovanja ostajajo skeptične in ga razumejo kot vdor v suverenost, pravna moč ključnih mednarodnih dokumentov o načelu 'odgovornosti zaščititi' pa tako ostaja šibka. Pravna nezavezujočnost norm kaže predvsem na nepripravljenost držav, da bi te norme obravnavale in jih razumele resneje, kar je najverjetneje odraz pomanjkljivega ponotranjanja norm in zasledovanja lastnih državnih interesov.

Razprava o Siriji je odstrla ta problem, saj je odsotnost pravno zavezujočih kriterijev za odobritev posredovanja omogočila, da se o reševanju konflikta in varstvu človekovih pravic odloča na podlagi percepcij in interesov držav. Odraz odpora do sprejemanja zavezujočih dokumentov pa se je pokazal pri reševanju kosovskega vprašanja, ko je GS ZN sprejela več resolucij o hudih kršitvah človekovih pravic in pozivov k zaustavitvi teh kršitev, kot jih je sprejel VS ZN, ki ima primarno dolžnost varovati mednarodni mir in varnost. To gre pripisati temu, da so resolucije GS ZN v nasprotju z resolucijami VS ZN pravno nezavezujoče narave in razen političnega sporočila nimajo nobenega pravnega učinka. To pomeni, da državam ne nalagajo pravnih obveznosti, zaradi česar jih bolj pripravljene sprejeti kot resolucije VS ZN.

K neučinkovitemu varstvu so prispevali tudi pomanjkanje, šibkost in neučinkovitost nadzornih in izvršilnih mehanizmov ter sankcij. Organi za varstvo človekovih pravic nimajo pristojnosti in moči, potrebne za uveljavljanje ali izvrševanje svojih resolucij, sklepov in priporočil. V primeru množičnih grozodejstev, ki jih neka država ne zmore ali ne želi zaustaviti, tako sistem ZN zaradi pomanjkanja izvršne moči ne more storiti dosti, da bi prisilil državo, da se drži svojih mednarodnopravnih obveznosti, ter da bi omogočil humanitarno posredovanje v to državo. V primeru (ne)ukrepanja na Kosovu in v Siriji se je pokazalo, da so GS ZN, SČP in generalni sekretar ZN lahko le pozivali sprte strani k prenehanju hudih in sistematičnih kršitev človekovih pravic, predlagali rešitve in podajali priporočila VS ZN o ukrepanju, niso pa imeli na voljo konkretnih mehanizmov in sankcij za zagotovitev spoštovanja človekovih pravic. Seveda gre pri pozivanju za pomembne prispevke k reševanju humanitarne krize, ki ustvarjajo pritisk na države v VS ZN, vendar je bilo upoštevanje njihovih predlogov in pozivov prepuščeno državam samim. Poleg tega zaradi odsotnosti odgovornosti za zagrešitev grozodejstev izvršitelji množičnih zločinov v Siriji še vedno niso kaznovani, takšna nekaznovanost pa dodatno opogumlja obe strani v sporu, da nadaljujeta s svojimi nasilnimi praksami. Edini organ, ki je pooblaščen, da uvede sankcije v primeru množičnih grozodejstev, je trenutno VS ZN, ki je bil tako v primeru Kosova kot tudi Sirije ohromljen, predvsem zaradi nasprotovanj med stalnimi državami članicami VS ZN.

Nasprotovanje med zahodnimi državami ter Rusijo in Kitajsko ni temeljilo le na različnih prepričanjih o odnosu med suverenostjo držav in varstvom temeljnih človekovih pravic, temveč tudi na zasledovanju strateških interesov držav v obeh regijah. Tekom reševanja sirskega konflikta sta Rusija in Kitajska večkrat obsodili zahodne države, da želijo pod pretvezo RtoP uresničevati svoje strateške interese v regiji, povezane predvsem z Izraelom in Iranom, ZDA pa so neprestano opozarjale Rusijo, da zaradi lastnih političnih, gospodarskih in strateških

interesov v Siriji podpira al-Asadov režim. Konflikt v Siriji je osvetlil, da RtoP odziv ni nikoli avtomatski, o tem, ali bo do ukrepanja s strani mednarodne skupnosti dejansko prišlo, od primera do primera odločajo politični interesi. Pri naslavljanju ukrepov za zaustavitev etničnega čiščenja na Kosovu pa so države, glede na svoje interese, celo različno razumele iste resolucije, se na podlagi svoje interpretacije sklicevale na (ne)legalnost posredovanja in se brez avtorizacije VS ZN odločile za posredovanje. Človekove pravice so tako mnogokrat le sredstvo za zasledovanje lastnih interesov.

Magistrsko delo je pokazalo, da so nacionalni interesi onemogočali večjo vlogo ZN pri reševanju kosovske in sirske krize ter da je v veliki meri od (ne)obstoja politične volje držav, ki izhaja predvsem iz (ne)posredne vpletenosti interesov držav, odvisno, ali bo prišlo do odziva na množična grozodejstva, ali bo odziv primeren in ali bo pravočasen. Tako je na primer na Kosovu zaradi močnih interesov ZDA, kljub nasprotovanju Rusije in Kitajske in posledični blokadi VS ZN, prišlo do unilateralnega posredovanja s strani ZDA in njenih zaveznic v zvezi NATO. Na drugi strani v primeru Sirije do posredovanja (še) ni prišlo, čeprav zahodne države neprestano poudarjajo nujnost le-tega. Pri reševanju konflikta v Siriji so nasprotovanja med državami o primernem odzivu tako močna in interesi držav tako različni, da množična grozodejstva izvršena s strani al-Asada in opozicijskih sil niso uspela pripeljati držav članic VS ZN do konsenza. Šele delovanje IS, ki ga obsojajo tako sprte strani kot države članice ZN, je spodbudilo države v ZN, da so začele delovati. Ukrepanje mednarodne skupnosti v primerih množičnih grozodejstev je torej podvrženo nacionalnim interesom in politični volji držav, neuspeh mednarodne skupnosti pri preprečevanju in zaustavljanju množičnih kršitev temeljnih človekovih pravic pa mnogokrat izhaja iz pomanjkanja politične volje držav in mednarodnih institucij, da bi izpolnile svoje obveznosti.

(Ne)obstoj interesov posameznih držav, predvsem tistih, ki imajo večjo moč in vpliv, lahko usmerja delovanje držav in ZN, saj v mednarodni skupnosti nad državami ne obstaja nobena avtoriteta, ki bi to preprečila. Države so namreč tiste, na katerih v celoti sloni varstvo človekovih pravic v primerih množičnih grozodejstev. VS ZN, glavni porok varstva človekovih pravic, ki edini lahko odobri ukrepe na hude in sistematčne kršitve človekovih pravic, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost, je skupek držav in je tako podvržen interesom držav, interesom zavezništev in mednarodnemu političnemu okolju. Nadalje je naloga pokazala, da učinkovito varstvo človekovih pravic otežuje še neenakost držav članic VS ZN, saj ima pet stalnih članic pravico do veta, ki je v preteklosti že mnogokrat vplivala na neodziv mednarodne skupnosti v primerih množičnih grozodejstev. Uporaba veta izhaja, paradoksalno, na eni strani

iz zasledovanja lastnih interesov držav, na drugi pa iz strahu pred izkoriščanjem posredovanja v namene zasledovanja lastnih interesov, zaradi česar je delovanje VS ZN posledično selektivno in nedosledno. V primerih Sirije in Kosova se je pokazalo, da je bilo odločanje o zaustavitvi množičnih grozodejstev odvisno od volje teh držav, zaradi grožnje z uporabo veta ali same uporabe veta pa je bila avtorizacija posredovanja s strani VS ZN nemogoča. Rusija in Kitajska sta namreč s sklicevanjem na suverenost in nevmešavanje v notranje zadeve držav ne le grozili z uporabo veta, temveč ga pri reševanju sirskega konflikta tudi večkrat uporabili ter tako blokirali odziv ZN. Na drugi strani so zahodne države zagovarjale nujnost posredovanja in pomen le-tega za mednarodni mir in varnost, v primeru Kosova pa so tudi nelegalno posredovale brez odobritve VS ZN.

Magistrsko delo je tako pokazalo, da je neuspeh mednarodne skupnosti (ZN) zaščititi in pomagati civilistom v primerih množičnih grozodejstev posledica kompleksnih in medsebojno prepletenih dejavnikov, ki vplivajo na neučinkovito varstvo človekovih pravic. Poleg obravnavanih ključnih dejavnikov na (ne)učinkovitost varstva človekovih pravic seveda vplivajo še mnogi drugi. Tako ostaja odprt prostor za nadaljnje raziskovanje in prispevke k izboljšanju varstva človekovih pravic. Predvsem pa je na poti do učinkovitega varstva človekovih pravic pomembno, da se vsi akterji mednarodne skupnosti – tako države, mednarodne vladne in nevladne organizacije, kot tudi posamezniki, zavemo, da je varstvo človekovih pravic, ki poteka le na papirju, za žrtve množičnih grozodejstev in njihove bližnje brezpomensko ter da brez skupne zaveze k spoštovanju človekovih pravic le-to ne bo učinkovito. V ta namen bo potrebno postaviti humanitarno etiko pred politiko moči ter univerzalne vrednote pred hipokrizijo in strateške interese močnih držav.

6 LITERATURA

Abbott, W. Kenneth. 1999. International Relations Theory, International Law, and the Regime Governing Atrocities in Internal Conflicts. *American Journal of International Law* 93 (2): 361–379.

--- 2007. Enriching Rational Choice Institutionalism for the Study of International Law. *University of Illinois Law Review* 2008 (1): 5–46.

Abraham, Meghna. 2007. Building the New Human Rights Council: Outcome and analysis of the institution-building year. *Dialogue on Globalization, Occasional Papers*. Friedrich-Ebert-Stiftung: Ženeva. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/genf/04769.pdf> (29. oktober 2016).

Action Group for Syria. 2012. Final Communiqué. 30. junij 2012. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/dh/infocus/Syria/FinalCommuniqueActionGroupforSyria.pdf> (13. april 2017).

Adams, Simon. 2015. Failure to protect: Syria and the UN Security Council. *Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series* 5. Dostopno prek: http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf (17. april 2017).

Afriška listina človekovih pravic in pravic ljudstev - *African Charter on Human and Peoples' Rights*, sprejeta 27. junija 1981, v veljavi od 21. oktobra 1986. Dostopno prek: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/> (16. april 2016).

Al-Haj, Abu Ayman. 2013. Principle of the State's Sovereignty and the Phenomenon of Humanitarian Intervention Under Current International Law. *Canadian Social Science* 9 (1): 116–134.

Al Jazeera. 2016. Gambia withdraws from International Criminal Court. 26. oktober. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/2016/10/gambia-withdraws-international-criminal-court-161026041436188.html> (29. april 2017).

Ameriška konvencija o človekovih pravicah - *American Convention on Human Rights*, sprejeta 21. novembra 1969, v veljavi od 18. julija 1978. Dostopno prek: http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm (16. april 2016).

Amnesty International. 2016. *Amnesty International Report 2015/16: The State of the World's Human Rights*. London: Amnesty International Ltd. Dostopno prek: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2016/02/annual-report-201516/> (2. april 2016).

Anderson-Gold, Sharon. 2001. *Cosmopolitanism and Human Rights*. Cardiff: University of Wales.

Andreopoulos, George, Zehra F. Kabasakal Arat in Peter Juviler, ur. 2006. *Non-State Actors in the Human Rights Universe*. Bloomfield, CT: Kumarian.

Amman, Kofi. 2000. »We the Peoples«: *The Role of the UN in the 21st Century*. New York: United Nations. Dostopno prek: http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf (20. februar 2017).

Arabska listina človekovih pravic - *Arab Charter on Human Rights*, sprejeta 22. maja 2004, v veljavi od 15. marca 2008. Dostopno prek: <https://www1.umn.edu/humanrts/instreet/loas2005.html> (16. april 2016).

Araujo, Father Robert. 2000. Sovereignty, Human Rights, and Self-Determination: The Meaning of International Law. *Fordham International Law Journal* 24 (5): 1477–1532.

Ayoob, Mohammed. 2002. Humanitarian Intervention and State Sovereignty. *The International Journal of Human Rights* 6 (1): 81–102.

Badescu, G. Cristina. 2009. The Responsibility to Protect: Embracing Sovereignty and Human Rights. V *Negotiating Sovereignty and Human Rights: Actors and Issues in Contemporary Human Rights Politics*, ur. Noha Shawki in Michaelene Cox, 81–98. Farnham in Burlington: Ashgate Publishing Limited.

Bassiouni, M. Cherif. 2007. Crimes Against Humanity. V *Crimes of War: What the Public Should Know*, druga izdaja, ur. Roy Gutman, David Rieff in Anthony Dworkin, 135–136. London in New York: W. W. Norton & Company.

BBC. 2014. What is the Geneva II conference on Syria? 22. januar. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24628442> (13. april 2017).

--- 2015. Syria conflict: World powers to intensify quest for peace. 30. oktober. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34673535> (13. april 2017).

--- 2017a. Syria profile – Timeline. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995> (11. april 2017).

--- 2017b. Syria chemical attack 'fabricated' – Assad. 13. april. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-39588876> (15. april 2017).

--- 2017c. Syria war: Why was Shayrat airbase bombed? 7. april. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-39531045> (15. april 2017).

Bellamy, J. Alex. 2009. *Responsibility to Protect*. Cambridge: Polity Press.

Benko, Vladimir. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.

- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Binder, David. 1992. Bush warns Serbs not to widen war. *The New York Times*, 28. december. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1992/12/28/world/bush-warns-serbs-not-to-widen-war.html> (2. april 2017).
- Black, Ian. 2014. UN Syria envoy Lakhdar Brahimi resigns after failure of Geneva talks. *The Guardian*, 13. maj. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/13/un-syria-envoy-lakhdar-brahimi-resigns> (19. april 2017).
- Brglez, Milan. 2012. Predavanja pri predmetu Politika mednarodnega prava. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brems Knudsen, Tonny. 1999. *Humanitarian Intervention and International Society: Contemporary Manifestations of an Explosive Doctrine*. Ph.D Dissertation. Aarhus: Department of Political Science, University of Aarhus.
- Bull, Hedley. 1977/2002. *Anarchical Society: : A Study of Order in World Politics*, tretja izdaja. New York : Columbia University Press.
- Byers, Michael in Simon Chesterman. 2008. Changing the rules about rules? Unilateral humanitarian intervention and the future of international law. V *Human Rights: Critical Concepts in Political Science; Volume III*, ur. Richard Falk, Hilal Elver in Lisa Hajjar, 400–416. Oxon: Routledge.
- Cardenas, Sonia. 2009. Sovereignty Transformed? The Role of National Human Rights Institutions. V *Negotiating Sovereignty and Human Rights: Actors and Issues in Contemporary Human Rights Politics*, ur. Noha Shawki in Michaelene Cox, 27–40. Farnham in Burlington: Ashgate Publishing Limited.
- Carment, David in Joe Landry. 2014. R2P in Syria: Regional Dimensions. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 50–54. Bristol: E-International Relations.
- Cerar, Miro. 1996. *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Cerar, Miro. 2002. Narava in pomen človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 17–29. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni Inštitut.
- Cerar, Miro, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, ur. 2002. *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.
- Chayes, Abram in Antonia Handler Chayes. 1995. *The New Sovereignty: Compliance With International Regulatory Agreements*. Cambridge: Harvard University Press.

Clément, Sofia. 1997. Conflict Prevention in the Balkans: Case Studies of the Kosovo and the FYR of Macedonia. *Chaillot Papers* 30. France: Institute for Security Studies of Western European Union. Dostopno prek: <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/conflict-prevention-in-the-balkans-case-studies-of-kosovo-and-the-fyr-of-macedonia/> (2. april 2017).

Clunan, L. Anne. 2009. Redefining Sovereignty: Humanitarianism's Challenge to Sovereign Immunity. V *Negotiating Sovereignty and Human Rights: Actors and Issues in Contemporary Human Rights Politics*, ur. Noha Shawki in Michaelene Cox, 7–25. Farnham in Burlington: Ashgate Publishing Limited.

CNN. 1999. Transcript: Clinton addresses nation on Yugoslavia strike, 24. marec. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1999/03/25/clinton.transcript/> (3. april 2017).

Cohen, Roberta in Francis Mading Deng. 1998. *Masses in Flight: The Global Crisis of Internal Displacement*. Washington: Brookings Institution Press.

Cohen, Roger. 2007. Ethnic Cleansing. V *Crimes of War: What the Public Should Know*, druga izdaja, ur. Roy Gutman, David Rieff in Anthony Dworkin, 175–177. London in New York: W. W. Norton & Company.

Cooper, Helene, Michael R. Gordon in Neil MacFarquhar. 2015. Russians Strike Targets in Syria, but Not ISIS Areas. *The New York Times*, 30. september. Dostopno prek: <https://www.nytimes.com/2015/10/01/world/europe/russia-airstrikes-syria.html> (1. maj 2017).

Cox, Michael. 2007. Od hladne vojne do vojne proti terorju. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 165–202. Ljubljana: FDV.

Cumming-Bruce, Nick. 2013. Israel Skips U.N. Review on Rights, a New Move. *The New York Times*, 29. januar. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2013/01/30/world/europe/israel-to-boycott-un-human-rights-review.html> (30. april 2017).

Černivec, Vanja. 2008. Vloga Organizacije združenih narodov pri reševanju kosovskega vprašanja. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/cernivec-vloga_organizacije.pdf (6. april 2017).

Četrta ženevska konvencija za zaščito civilnih oseb med vojno - *Geneva Convention (IV) on Civilians*. 1949. Sprejeta 12. avgusta v Ženevi. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AE2D398352C5B028C12563CD002D6B5C&action=openDocument> (1. november 2016).

Dag Hammarskjöld Library. 2017. UN Documentation: Human Rights. Dostopno prek: <http://research.un.org/en/docs/humanrights/charter> (29. april 2017).

Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami - *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, sprejeta 24. oktobra 1970, kot priloga resolucije Generalne skupščine ZN 2625/XXV. Dostopno prek: <http://www.pf.uni-lj.si/media/deklaracija.sedmih.nacel.pdf> (4. maj 2016).

DeLaet, L. Debra. 2006. *The Global Struggle for Human Rights: Universal Principles in World Politics*. Canada: Thomson Wadsworth.

Deng, M. Francis, Sadikiel Kimaro, Terence Lyons, Donald Rotchild in Willim I. Zartmman. 1996. *Sovereignty as Responsibility: Conflict Management in Africa*. Washington, DC: The Brookings Institution.

Dersso, A. Solomon. 2011. The role and place of human rights in the mandate and works of the Peace and Security Council of the AU: An appraisal. *Netherlands International Law Review* LVIII: 77–101. Dostopno prek: <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=81fea6db-0c56-4f47-9fa6-f696c88bc081%40sessionmgr106&vid=0&hid=112> (11. junij 2016).

--- 2017. South Africa's future in the ICC is still uncertain. *Al Jazeera*, 13. marec. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/03/south-africa-future-icc-uncertain-170313122508594.html> (28. april 2017).

Dokument Združenih narodov S/1998/991. 1998. Sporazum o misiji preverjanja na Kosovu med NATO in ZRJ, podpisan 15. oktobra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1998/991 (3. april 2017).

Dokument Združenih narodov S/1998/978. 1998. Sporazum o misiji preverjanja na Kosovu med OVSE in ZRJ, podpisan 16. oktobra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1998/978 (3. april 2017).

Dokument Združenih narodov S/1999/328. 1999. Osnutek resolucije o zaustavitvi uporabe sile nad ZRJ, obravnavan 26. marca. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20S/1999/328 (3. april 2017).

Domagala, Arkadiusz. 2004. Humanitarian Intervention: The Utopia of Just War? The NATO intervention in Kosovo and the restraints of Humanitarian Intervention. *SEI Working Paper* No. 76. Brighton: Sussex European Institute. Dostopno prek:

<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-76.pdf&site=266> (4. april 2017).

Donnelly, Jack. 2000. *Realism and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

--- 2003. *Universal Human Rights in Theory and Practice*, 2. izdaja. Ithaca, London: Cornell University Press.

--- 2006. The Virtues of legalization. V *The Legalization of Human Rights: Multidisciplinary perspectives on human rights and human rights law*, ur. Saladin Meckled-Garcia in Basak Cali, 67–80. London in New York: Routledge.

--- 2013. *International Human Rights*. ZDA: Westview Press.

Doyle, W. Michael. 1996. Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. V *Debating the Democratic Peace*, ur. Michael Brown, Sean M. Lynn-Jones in Steven E. Miller, 3–57. Cambridge: The MIT Press.

Druga ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev, bolnikov in brodolomcev oboroženih sil na morju - *Geneva Convention (II) on Wounded, Sick and Shipwrecked of Armed Forces at Sea*. 1949. Sprejeta 12. avgusta v Ženevi. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=2F5AA9B07AB61934C12563CD002D6B25&action=openDocument> (1. november 2016).

Dunajska deklaracija in akcijski načrt– *Vienna Declaration and Programme of Action*, sprejeta 25. junija 1993 na Svetovni konferenci o človekovih pravicah. Dostopna prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> (2. april 2016).

Dunne, Tim in Brian C. Schmidt. 2007. Realizem. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, tretja izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 205–236. Ljubljana: FDV.

EEAS – European External Action Service. 2015. Final declaration on the results of the Syria Talks in Vienna as agreed by participants. 30. oktober. Dostopno prek: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5960_en (13. april 2017).

Etzioni, Amitai. 2006. *Sovereignty as Responsibility*. Orbis 50 (1): 71–85. Dostopno prek: <https://www.gwu.edu/~ccps/etzioni/documents/A347a-SoverigntyasResponsibility-orbis.pdf> (19. april 2016).

European Commission. 2017. European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en (1. maj 2017).

European Parliament. 2012. Mainstreaming Human and Minority Rights in the EU Enlargement with the Western Balkans. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/457114/EXPO-DROI_ET\(2012\)457114_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/457114/EXPO-DROI_ET(2012)457114_EN.pdf) (1. maj 2017).

--- 2017. The Enlargement of the Union. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.1.html (1. maj 2017).

Evans, Gareth. 2014. The Consequences of Non-Intervention in Syria: Does the Responsibility to Protect Have a Future? V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 18–25. Bristol: E-International Relations.

Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja – *European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, sprejeta 26. novembra 1987 v Strasbourgu, v veljavi od 1. februarja 1989. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/168007a67f> (16. april 2016).

Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic – *European Convention on the Exercise of Children's Rights*, sprejeta 25. januarja 1996 v Strasbourgu, v veljavi od 1. julija 2000. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/168007cdaf> (16. april 2016).

Evropska socialna listina – *European Social Charter*, sprejeta (revidirana) 3. maja 1996 v Strasbourgu, v veljavi od 1. julija 1991. Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cf93> (16. april 2016).

Falk, Richard. 2006. Humanitarian Intervention after Kosovo. V *Human Rights and Conflict: Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie Mertus in Jeffrey W. Helsing, 185–216. Washington: United States Institute of Peace Press.

--- 2008. Humanitarian Intervention: Imperatives and Problematics. V *Human Rights: Critical Concepts in Political Science; Volume III*, ur. Richard Falk, Hilal Elver in Lisa Hajjar, 311–329. Oxon: Routledge.

Falk, Richard, Hilal Elver in Lisa Hajjar. 2008. Introduction. V *Human Rights: Critical Concepts in Political Science; Volume III*, ur. Richard Falk, Hilal Elver in Lisa Hajjar, 1–11. Oxon: Routledge.

Farer, J. Tom. 2008. Humanitarian Intervention Before and After 9/11. V *Human Rights: Critical Concepts in Political Science; Volume III*, ur. Richard Falk, Hilal Elver in Lisa Hajjar, 330–62. Oxon: Routledge.

Feil, R. Scott. 1998. *Preventing Genocide: How The Early Use Of Force Might Have Succeeded In Rwanda*. New York: Carnegie Corporation.

Finnemore, Martha. 1996. *National Interests in International Society*. Ithaca: Cornell University.

Forsythe, P. David. 1989. *Human Rights and World Politics*, 2nd edition. Lincoln: University of Nebraska Press.

Franck, M. Thomas. 1988. Legitimacy in the International System. *The American Journal of International Law* 82: 705–759.

--- 1992. The Emerging Right to Democratic Governance. *The American Journal of International Law* 86 (1): 46–91.

--- 1995. *Fairness in International Law and Institutions*. Oxford: Clarendon Press.

--- 1999. Sidelined in Kosovo? *Foreign Affairs* 78 (4): 116–122.

Freedman, Rosa. 2014. *Human Rights Protection: Ought the United Nations to have an increasing or diminishing role?* Cicero Foundation Great Debate Paper no. 14/06. Dostopno prek:

http://www.cicerofoundation.org/lectures/Rosa_Freedman_Human_Rights_Protection.pdf (4. maj 2016).

Gilpin, Robert. 2001. *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton: Princeton University Press.

Glanville, Luke. 2012. The Responsibility to Protect Beyond Borders. *Human Rights Law Review* 12 (1): 1–32.

--- 2014. Syria Teaches Us Little about Questions of Military Intervention. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 44–48. Bristol: E-International Relations.

Global Centre for the Responsibility to Protect. 2017. UN Security Council Resolutions Referencing R2P. Dostopno prek: <http://www.globalr2p.org/resources/335> (21. april 2017).

Goldsmith, L. Jack in Eric A. Posner. 2005. *The Limits of International Law*. New York: Oxford University Press, Inc.

Grieco, M. Joseph. 1988. Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism. *International Organization* 42 (3): 485–507.

Gross, Leo. 1948. The Peace of Westphalia, 1648–1948. *American Journal of International Law* 42 (1): 20–41.

Guzman, T. Andrew. 2002. A Compliance-Based Theory of International Law. *California Law Review* 90 (6): 1823–1888.

Helsinška sklepna listina – *Conference on Security and Co-Operation in Europe Final Act*, podpisana 1. avgusta 1975 v Helsinkih na konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi. Dostopno prek: <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true> (28. april 2017).

Henkin, Louis. 1968. *How Nations Behave: Law and Foreign Policy*. London: Pall Mall Press.

Herring, Eric. 2000. From Rambouillet to the Kosovo accords: NATO'S war against Serbia and its aftermath. *The International Journal of Human Rights* 4 (3-4): 224–245.

Howard-Hassmann, E. Rhoda. 2011. *Working paper no. 63: Human Security: Undermining Human Rights?* Dostopno prek: <http://www.du.edu/korbel/hrhw/workingpapers/2011/63-hassmann-2011.pdf> (13. junij 2016).

Hugher, Bryn. 2004. Political Violence and Democracy: Do Societal Identity Threats Matter? The Security and Politics of Identity. Refereed paper presented to the Australasian Political Studies Association Conference University of Adelaide. Dostopno prek: https://www.adelaide.edu.au/apsa/docs_papers/Others/Hughes.pdf (12. februar 2017).

Human Rights Watch. 2012. *World Report 2012: Syria: Events of 2011*. Dostopno prek: <https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/syria> (1. maj 2017).

--- 2015. *World Report 2015: Events of 2014*. Dostopno prek: https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/wr2015_web.pdf (19. junij 2016).

--- 2016. *Burundi: ICC Withdrawal Major Loss to Victims*. 27. oktober. Dostopno prek: <https://www.hrw.org/news/2016/10/27/burundi-icc-withdrawal-major-loss-victims> (29. April 2017).

--- 2017. *World report 2017: Syria: Events of 2016*. Dostopno prek: <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/syria> (10. april 2017).

Human Security Report Project. 2011. *Human Security Report 2009/2010: The Causes of Peace and the Shrinking Costs of War*. New York: Oxford University Press.

--- 2013. *Human Security Report 2013: The Decline in Global Violence: Evidence, Explanation and Contest*. Vancouver: Human Security Press. Dostopno prek:

http://www.hsrgroup.org/docs/Publications/HSR2013/HSRP_Report_2013_140226_Web.pdf
(19. junij 2016).

Ibrahim, M. Youssef. 1998. U.N. Measure Skirts Outright Threat of Force Against Milosevic. *The New York Times*, 25. oktober. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1998/10/25/world/un-measure-skirts-outright-threat-of-force-against-milosevic.html> (3. april 2017).

ICRC - International Committee of the Red Cross. 2016a. Geneva Conventions of 1949 and Additional Protocols, and their Commentaries. Dostopno prek: <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreaties1949.xsp> (20. junij 2016).

--- 2016b. Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/585?OpenDocument> (1. november 2016).

ICRtoP – International Coalition for the Responsibility to Protect. 2016. Key developments on the Responsibility to Protect at the United Nations from 2005-2014. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/the-un-and-rtop> (13. junij 2016).

IJRC – International Justice Resource Centre. 2013. Reflecting on the Vienna Declaration 20 Years Later. Dostopno prek: <http://www.ijrcenter.org/2013/07/01/reflecting-on-the-vienna-declaration-20-years-later/> (5. november 2016).

--- 2017a. Special Procedures of the UN Human Rights Council. Dostopno prek: <http://www.ijrcenter.org/un-special-procedures/> (30. april 2017).

--- 2017b. Overview of the Human Rights Framework. Dostopno prek: <http://www.ijrcenter.org/ihr-reading-room/overview-of-the-human-rights-framework/> (29. april 2017).

ICISS – International Commission on Intervention and State Sovereignty. 2001a. *The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*. Ottawa: International Development Research Centre. Dostopno prek: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> (17. april 2016).

--- 2001b. *The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Supplementary Volume*. Ottawa: International Development Research Centre. Dostopno prek: <http://www.bits.de/NRANEU/docs/ICISS1201supplement.pdf> (17. april 2016).

Jentleson, W. Bruce. 2000. *Coercive Prevention: Normative, Political and Policy Dilemmas*. Washington: United States Institute of Peace. Dostopno prek: <http://www.usip.org/sites/default/files/pwks35.pdf> (6. oktober 2016).

Joseph, Sarah in Joanna Kyriakakis. 2010. The United Nations and human rights. V *Research Handbook on International Human Rights Law*, ur. Sarah Joseph in Adam McBeth, 1–35. Cheltenham, UK in Northampton, USA: Edward Elgar.

Joyner, H. Daniel. 2002. The Kosovo Intervention: Legal Analysis and a More Persuasive Paradigm. *European Journal of International Law* 13 (3): 597–619.

Jütersonke, Oliver. 2010. *Morgenthau, Law and Realism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kayaoglu, Turan. 2010. Westphalian Eurocentrism in International Relations Theory. *International Studies Review* 12: 193–217.

Keith, Camp Linda. 1999. The United Nations International Covenant on Civil and Political Rights: Does It Make A Difference in Human Rights Behavior? *Journal of Peace Research* 36 (1): 95–118.

Keohane, O. Robert. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press.

--- 1988. International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly* 32: 379–396.

Koh, Hongju Harold. 1999. How Is International Human Rights Law Enforced? *Indiana Law Journal* 74 (4): 1397–1417.

Končno poročilo strokovne komisije, ustanovljene na podlagi Resolucije VS ZN 780 (1992), S/1994/674 - *Final report of The Commission of Experts established pursuant to Security Council Resolution 780 (1992)*, S/1994/674. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/674 (10. junij 2016).

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida – *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. 1948. Sprejeta s strani Generalne skupščine Združenih narodov 9. decembra 1948, v veljavi od 12. januarja 1951. Dostopno prek: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2078/volume-78-I-1021-English.pdf> (10. junij 2016).

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin - *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, sprejeta 4. novembra 1950, v veljavi od 1. februarja 1998. Dostopno prek: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (16. april 2016).

Kopač, Barbara. 2014. Legitimnost in legalnost delovanja mednarodnih organizacij v humanitarnih intervencijah. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_kopac-barbara.pdf (4. april 2017).

Kratochwil, V. Friedrich. 1989. *Rules, Norms, and Decisions on the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.

Landman, Todd. 2005. *Protecting Human Rights: A Comparative Study*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Lauren, Paul Gordon. 2003. *The Evolution of International Human Rights: visions seen*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Lavrov, V. Sergey. 2012. *Statement by H.E. Mr. Sergey V. Lavrov, Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation, at the 67th Session of the UN General Assembly*. New York, 28. september. Dostopno prek: https://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/67/RU_en.pdf (23. april 2017).

Legal Information Institute 2016. Jus Cogens. Dostopno prek: https://www.law.cornell.edu/wex/jus_cogens (7. maj 2016).

Listina temeljnih pravic v Evropski uniji – *Charter of Fundamental Rights of the European Union*, razglašena 7. decembra 2000, v veljavi od 1. decembra 2009. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (16. april 2016).

Loughlin, Martin. 2016. The Erosion of Sovereignty. *Netherlands Journal of Legal Philosophy* (45) 2: 57–81.

Luensmann, Valerie. 2014. The Impact of the ICISS Report on State Sovereignty. *E-International Relations Students*, 18. januar. Dostopno prek: <http://www.e-ir.info/2014/01/18/the-impact-of-the-iciss-report-on-state-sovereignty/> (23. april 2016).

Maiese, Michelle. 2004. Human Rights Protection. *Beyond Intractability*, ed. Guy Burgess in Heidi Burgess. Conflict Information Consortium, University of Colorado, Boulder. Dostopno prek: <http://www.beyondintractability.org/essay/human-rights-protect> (2. april 2016).

Majcen, Sonja. 2006. Suverenost v procesu globalizacije. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Majcen-Sonja.PDF> (19. april 2016).

Maoz, Zeev in Bruce M. Russett. 1993. Normative and Structural Causes of Democratic Peace, 1946-1986. *American Political Science Review* 87 (3): 624–638.

McGrew, Anthony. 2007. Globalizacija in globalna politika. V *Globalizacija svetovne politike: Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 21–50. Ljubljana: FDV.

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah – *International Covenant on Civil and Political Rights*, sprejet 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 185–221. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni Inštitut.

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah – *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, sprejet 16. decembra 1966, v veljavi od 3. januarja 1976. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 163–83. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni Inštitut.

Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo – *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. 1993. Ustanovljeno 25. maja 1993 z resolucijo Varnostnega sveta 827. Dostopno prek: http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (10. junij 2016).

Mednarodno kazensko sodišče za Ruando – *International Criminal Tribunal for Rwanda*. 1994. Ustanovljeno 8. novembra 1994 z resolucijo Varnostnega sveta 955. Dostopno prek: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf (10. junij 2016).

Megla, Samuel. 2013. Etični izzivi univerzalnosti človekovih pravic in kulturni relativizem. Magistrsko delo. Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije. Dostopno prek: <http://www.fds.si/attachments/article/392/Samuel%20Megla.pdf> (3. november 2016).

Mertus, A. Julie. 2005. *The United Nations and Human Rights: A Guide for a New Era*. New York: Routledge.

Mertus, A. Julie in Jeffrey W. Helsing. 2006. Introduction: Exploring the Intersection between Human Rights and Conflict. V *Human Rights and Conflict: Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie Mertus and Jeffrey W. Helsing, 3–20. Washington: United States Institute of Peace Press.

Miller, David. 2006. The Responsibility to Protect Human Rights. Memo for the Workshop on Global Governance, Princeton University, 16.–18. februar. Dostopno prek: https://www.princeton.edu/~pcglobal/conferences/normative/papers/Session6_Miller.pdf (28. april 2016).

Mingst, A. Karen in Ivan M. Arreguin-Toft. 2017. *Essentials of International Relations*, 7. izdaja. London in New York: W. W. Norton & Company.

Moravcsik, Andrew. 1997. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization* 51 (4): 513–553.

--- 2000. The Origins of Human Rights Regimes: Democratic Delegation in Postwar Europe. *International Organization* 54 (2): 217–252.

Morgenthau, Hans. 1948. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: McGraw-Hill.

Mrdaković, Nenad. 2009. Doktrina odgovornosti zaščititi in njeno uveljavljanje v mednarodnem pravu. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta. Dostopno prek: http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/mrdakovic-doktrina_odgovornosti.pdf (5. julij 2015).

Murray, W. Robert. 2014. Rationality and R2P: Unfriendly Bedfellows. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 66–71. Bristol: E-International Relations.

Nanda, P. Ved. 2007. The Protection of Human Rights under International Law: Will the U.N. Human Rights Council and the Emerging New Norm “Responsibility to Protect” Make a Difference? *Denver Journal of International Law and Policy* (35) 3/4: 353–378.

NATO. 1998. Transcript of the Press Conference by Secretary General, Dr. Javier Solana. 13. oktober. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/speech/1998/s981013b.htm> (3. april 2017).

--- 1999. Press Statement by Dr. Javier Solana, NATO Secretary General following the Commencement of Air Operations, 24. marec. Dostopno prek: <http://nato.int/docu/pr/1999/p99-041e.htm> (3. april 2017).

Neodvisna mednarodna komisija za Kosovo - *The Independent International Commission On Kosovo*. 2000. The Kosovo Report. Dostopno prek: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/6D26FF88119644CFC1256989005CD392-thekosovoreport.pdf> (2. april 2017).

Nieto-Navia, Rafael. 2001. *International Peremptory Norms (Jus Cogens) And International Humanitarian Law*. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/WritingColombiaEng.pdf> (6. maj 2016).

Nye, S. Joseph. 2008. *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*, 4th Edition. London: Longman.

Oberleitner, Gerd. 2007. *Global Human Rights Institutions: Between Remedy and Ritual*. Cambridge: Polity Press.

--- 2012. Does enforcement matter? V *The Cambridge Companion to Human Rights Law*, ur. Conor Gearty in Costas Douzinas, 249–268. Cambridge: Cambridge University Press.

OCHA - United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. 2017. Syrian Arab Republic. Dostopno prek: <http://www.unocha.org/syria> (10. april 2017).

OHCHR - Office of the High Commissioner for Human Rights. 2017a. What are human rights? Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx> (28. april 2017).

--- 2017b. Human Rights Council Complaint Procedure. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ComplaintProcedure/Pages/HRCComplaintProcedureIndex.aspx> (28. april 2017).

--- 2017c. Country Mandates. Dostopno prek: http://spinternet.ohchr.org/_Layouts/SpecialProceduresInternet/ViewAllCountryMandates.aspx (30. april 2017).

--- 2017č. Thematic Mandates. Dostopno prek: http://spinternet.ohchr.org/_Layouts/SpecialProceduresInternet/ViewAllCountryMandates.aspx?Type=TM (30. april 2017).

--- 2017d. Status of Ratification: Interactive Dashboard. Dostopno prek: <http://indicators.ohchr.org/> (28. april 2017).

--- 2017e. Human Rights Committee. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017f. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Dostopno prek: <http://ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017g. Committee on the Elimination of Racial Discrimination. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CERD/Pages/CERDIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017h. Committee on the Elimination of the Discrimination Against Women. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Introduction.aspx> (28. april 2017).

--- 2017i. Committee Against Torture. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/CATIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017j. Committee on Migrant Workers. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CMW/Pages/CMWIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017k. Committee on Enforced Disappearances. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CED/Pages/CEDIntro.aspx> (28. april 2017).

--- 2017l. Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/CRPDIndex.aspx> (28. april 2017).

--- 2017m. The United Nations Prize in the Field of Human Rights. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/HRPrizeListofpreviousrecipients.aspx> (28. april 2017).

--- 2017n. Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/IndependentInternationalCommission.aspx> (6. september 2017).

--- 2017o. Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: Documentation. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/Documentation.aspx> (28. april 2017).

OPCW – Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons. 2016. OPCW-United Nations Joint Investigative Mechanism Reports on Chemical Weapons Use in the Syrian Arab Republic, 11. november. Dostopno prek: https://www.opcw.org/fileadmin/OPCW/EC/83/en/ec83dec05_e_.pdf (10. april 2017).

OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe. 2017. Dayton Peace Agreement. Dostopno prek: <http://www.osce.org/bih/126173> (2. april 2017).

Osiander, Andreas. 2001. Sovereignty, International Relations, and the Westphalian Myth. *International Organization* 55 (2): 251–287.

Pattison, James. 2014. The Case for Criteria: Moving R2P Forward after the Arab Spring. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 26–32. Bristol: E-International Relations.

Petracca, P. Mark. 1991. The Rational Choice Approach to Politics: A Challenge to Democratic Theory. *The Review of Politics* 53 (3): 289–319.

Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne: 1991 – 2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Poročilo generalnega sekretarja ZN v skladu z resolucijo GS ZN 53/35, A/54/549: Padeč Srebrenice – *Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35: A/54/549: The fall of Srebrenica*. 1999. Sprejeto 15. novembra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/54/549 (6. oktober 2016).

Poročilo generalnega sekretarja ZN A/59/2005: V večji svobodi: na poti k razvoju, varnosti in človekovim pravicam za vse – *Report of the Secretary-General: In larger freedom: towards*

development, security and human rights for all. 2005. Sprejeto 21. marca. Dostopno prek: <https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/followupreport.pdf> (29. april 2017).

Portela, Clara. 2000. Humanitarian Intervention, NATO and International Law?: Can the Institution of Humanitarian Intervention Justify Unauthorised Action. *BITS Research Report* 00.4. Berlin: Berlin Information-center for Transatlantic Security. Dostopno prek: <http://www.bits.de/public/pdf/tr00-4.pdf> (4. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2011/612 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2011. Zavrnjen 4. oktobra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2011/612 (15. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2012/77 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2012. Zavrnjen 4. februarja. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20S2012%2077.pdf> (14. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2012/538 o Bližnjem vzhodu. 2012. Zavrnjen 12. julija. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/538 (11. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2014/348 o situaciji na Bližnjem vzhodu (Sirija). 2014. Zavrnjen 22. maja. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/348 (15. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2016/846 o Bližnjem vzhodu. 2016. Zavrnjen 8. oktobra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/846 (15. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2016/1026 o Bližnjem vzhodu. 2016. Zavrnjen 5. decembra. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/1026 (15. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2017/172 o Bližnjem vzhodu. 2017. Zavrnjen 28. februarja. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/172 (15. april 2017).

Predlog resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/2017/315 o Bližnjem vzhodu. 2017. Zavrnjen 12. aprila. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/315 (15. april 2017).

Primer o uporabi Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (Bosna in Hercegovina proti Srbiji in Črni gori) – *Case Concerning Application Of The Convention On*

The Prevention And Punishment Of The Crime Of Genocide (Bosnia And Herzegovina V. Serbia And Montenegro). 2007. Meddržavno sodišče, 26. februar. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf> (6. maj 2016).

Prva ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev in bolnikov oboroženih sil v vojni - *Geneva Convention (I) on Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*. 1949. Sprejeta 12. avgusta v Ženevi. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=4825657B0C7E6BF0C12563CD002D6B0B&action=openDocument> (1. november 2016).

Putin, Vladimir. 2013. A Plea for Caution From Russia. *The New York Times*, 11. september. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html> (11. april 2017).

Rădulețu, Sebastian. 2012. Defending Human Rights From Its Contemporary Main Critics. V *Revue des Sciences Politiques* 36: 106–112. Dostopno prek: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=f8e97e00-7e1f-4c7b-a1a5-201bc5a93119%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4113> (5. julij 2015).

Ratner, R. Steven. 2007. War Crimes, Categories of. V *Crimes of War: What the Public Should Know*, druga izdaja, ur. Roy Gutman, David Rieff in Anthony Dworkin, 420–422. London in New York: W. W. Norton & Company.

Raustiala, Kal in Anne-Marie Slaughter. 2002. International Law, International Relations and Compliance. V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 538–557. United States: Sage Publications Ltd.

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 48/141 o Visokem komisarju za promocijo in zaščito vseh človekovih pravic. 1993. Sprejeta 20. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r141.htm> (29. oktober 2016).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 49/204 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1994. Sprejeta 23. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r204.htm> (6. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 50/190 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1995. Sprejeta 22. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/50/a50r190.htm> (6. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 52/139 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1998. Sprejeta 12. decembra. Dostopno prek: <http://www.un.org/ga/documents/gares52/res52139.htm> (6. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 53/164 o stanju človekovih pravic na Kosovu. 1999. Sprejeta 25. februarja. Dostopno prek: <http://www.refworld.org/pd/fid/3b00f52e8.pdf> (6. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 60/1 o poročilu svetovnega vrha Združenih narodov 2005. 2005. Sprejeta 24. oktobra. Dostopno prek: <http://www.ifrc.org/docs/idrl/I520EN.pdf> (23. april 2016).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 60/251 o Svetu za človekove pravice. 2006. Sprejeta 3. aprila. Dostopno prek: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_En.pdf (18. junij 2016).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 66/253 o situaciji v Sirski arabski republiki. 2012. Sprejeta 7. avgusta. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_66_253_b.pdf (21. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 68/182 o stanju človekovih pravic v Sirski arabski republiki. 2014. Sprejeta 30. januarja. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_68_182.pdf (21. april 2017).

Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 71/248 o mednarodnem, nepristranskem in neodvisnem mehanizmu za pomoč pri preiskavi in pregonu tistih, ki so odgovorni za najhujše zločine, kot jih definira mednarodno pravo, storjene v Sirski arabski republiki od leta 2011. 2016. Sprejeta 19. decembra. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_71_248.pdf (21. april 2017).

Resolucija Sveta Združenih narodov za človekove pravice št. S-16/1 o trenutni situaciji človekovih pravic v Sirski arabski republiki. 2011. Sprejeta 29. aprila. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/SY/HRC-RES-S-16-1.pdf> (18. april 2017).

Resolucija Sveta Združenih narodov za človekove pravice št. S-25/1 o poslabšanju stanja človekovih pravic v Sirski arabski republiki in nedavnih razmerah v Alepu. 2016. Sprejeta 21. oktobra. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/238/14/PDF/G1623814.pdf?OpenElement> (12. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 875 o situaciji na Haitiju. 1993. Sprejeta 16. oktobra. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/560/55/PDF/N9356055.pdf?OpenElement> (29. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1022 o opustitvi ukrepov, uvedenih z ali potrjenih v resolucijah Varnostnega sveta v zvezi s stanjem v nekdanji Jugoslaviji. 1995. Sprejeta 22. novembra. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/368/65/PDF/N9536865.pdf?OpenElement> (6. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1160 o pismih Velike Britanije (S/1998/223) in Združenih držav Amerik (S/1998/272). 1998. Sprejeta 31. marca. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090/23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement> (3. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1199 o situaciji na Kosovu. 1998. Sprejeta 23. septembra. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/279/96/PDF/N9827996.pdf?OpenElement> (3. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1203 o situaciji na Kosovu. 1998. Sprejeta 24. oktobra. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement> (3. april 2017).

Resolucije Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1239 o resolucijah Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1160, št. 1199 in št. 1203. 1999. Sprejeta 14. maja. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/143/75/PDF/N9914375.pdf?OpenElement> (3. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1244 o situaciji na Kosovu. 1999. Sprejeta 10. junija. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244\(1999\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244(1999)) (4. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 1674 o zaščiti civilistov v oboroženem spopadu. 2006. Sprejeta 28. junija. Dostopno prek: <http://www.refworld.org/docid/4459bed60.html> (13. junij 2016).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2042 o Bližnjem vzhodu. 2012. Sprejeta 14. aprila. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SRES%202042.pdf> (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2043 o vzpostavitvi opazovalne misije v Siriji. 2012. Sprejeta 21. aprila. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SRES%202043.pdf> (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2059 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2012. Sprejeta 20. julija. Dostopno prek:

<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SRES%202059.pdf> (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2118 o Bližnjem vzhodu. 2013. Sprejeta 27. septembra. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2118\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2118(2013)) (11. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2139 o situaciji na Bližnjem vzhodu – Siriji. 2014. Sprejeta 22. februarja. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139%20(2014)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2165 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2014. Sprejeta 14. julija. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165%20(2014)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2170 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2014. Sprejeta 15. avgusta. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170%20(2014)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2178 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2014. Sprejeta 24. septembra. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20(2014)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2191 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2014. Sprejeta 17. decembra. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2191%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2191%20(2014)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2199 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2015. Sprejeta 12. februarja. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2199%20\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2199%20(2015)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2209 o situaciji na Bližnjem vzhodu. 2015. Sprejeta 6. marca. Dostopno prek: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2209%20\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2209%20(2015)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2235 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2015. Sprejeta 7. avgusta. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2235\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2235(2015)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2249 o grožnjah mednarodnemu miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja. 2015. Sprejeta 20. novembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2249\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2249(2015)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2254 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2015. Sprejeta 18. decembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254(2015)) (12. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2258 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2015. Sprejeta 22. decembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2258(2015)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2268 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 26. februarja. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2268\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2268(2016)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2314 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 31. oktobra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2314\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2314(2016)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2319 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 17. novembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2319\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2319(2016)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2328 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 19. decembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2328\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2328(2016)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2332 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 21. decembra. Dostopno prek:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2332\(2016\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2332(2016)) (14. april 2017).

Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. 2336 o situaciji na Bližnjem vzhodu.
2016. Sprejeta 31. decembra. Dostopno prek:
<http://www.un.org/press/en/2016/sc12663.doc.htm> (15. april 2017).

Reus-Smit, Christian. 2003. Politics and International Legal Obligations. *European Journal of International Relations* 9 (4): 591–625.

Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča – *Roma Statute of the International Criminal Court*. 1998. Sestavljen v Rimu 17. julija 1998, v veljavi od 1. julija 2002. Dostopno prek: https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf (10. junij 2016).

Rizman, Rudi. 1997. *Izzivi sodobne družbe: sociološki komentarji*. Ljubljana: Liberalna Akademija.

Rocha, Douglas de Quadros, Isabela Souza Julio in Patricia Graeff Machry. 2016. The Peace Talks on the Syrian Conflict: Main Developments and Differences Between the Vienna (2015) and Geneva III (2016) Meetings. *Boletim de Conjuntura Nerint* 1(1): 1–95.

Rodley, S. Nigel in Basak Cali. 2007. Kosovo Revisited: Humanitarian Intervention on the Fault Lines of International Law. *Human Rights Law Review* 7 (2): 275–297.

Rogel, Carole. 2003. Kosovo: Where It All Began. *International Journal of Politics, Culture, and Society* 17 (1): 167–182.

RT. 2013. Syrian Kurds ask for own delegation at Geneva peace talks. 20. december. Dostopno prek: <https://www.rt.com/news/kurds-syria-sovereignty-delegation-534/> (13. april 2017).

RTV Slovenija 2017. ZDA po napadu na Al Asadove sile "pripravljene storiti več." 7. april. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/svet/zda-po-napadu-na-al-asadove-sile-pripravljene-storiti-vec/419222> (15. april 2017).

Russett, Bruce. 1993. *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

S/2012/71 – Letter dated 24 January 2012 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council. 2012. 24. januar. Dostopno prek: <https://ahlabauer.files.wordpress.com/2012/02/s-2012-71.pdf> (14. april 2017).

S/2016/1133 – Letter dated 29 December 2016 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations and the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the President of the Security Council. 2016. 29. december. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/1133 (15. april 2017).

S/PV.3293 – United Nations Security Council 3293th meeting, 16. oktober. 1993. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3293 (29. april 2017).

S/PV.3930 – United Nations Security Council 3930th meeting, 23. september. 1998. Dostopno prek: http://dag.un.org/bitstream/handle/11176/47145/S_PV.3930-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y (3. april 2017).

S/PV.3937 – United Nations Security Council 3937th meeting, 24. oktober. 1998. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3937 (3. april 2017).

S/PV.3988 – United Nations Security Council 3988th meeting, 24. marec. 1999. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20S/PV.3988 (3. april 2017).

S/PV.4011 – United Nations Security Council 4011th Meeting, 10. junij. 1999. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/kos%20SPV4011.pdf> (6. april 2017).

S/PV.5519 - United Nations Security Council 5519th meeting, 31. avgust. 2006. Dostopno prek: <https://www.ilsa.org/jessup/jessup09/basicmats/rsc1706.pdf> (3. november 2016).

S/PV.6216 - United Nations Security Council 6216th meeting, 11. november. 2009. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/8%20-morning.pdf> (3. november 2016).

S/PV.6711 – United Nations Security Council 6711th meeting, 4. februar. 2012. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20SPV%206711.pdf> (14. april 2017).

S/PV.6810 - United Nations Security Council 6810th meeting, 19. april. 2012. Dostopno prek: http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/17350/S_PV.6810-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y (14. april 2017).

S/PV.6756 – United Nations Security Council 6756th meeting, 21. april. 2012. Dostopno prek: http://dag.un.org/bitstream/handle/11176/16871/S_PV.6756-EN.pdf?sequence=3&isAllowed=y (14. april 2017).

S/PV.7180 - United Nations Security Council 7180th meeting, 22. maj. 2014. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7180 (15. april 2017).

S/PV.7216 – United Nations Security Council 7216th meeting, 14. julij. 2014. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7216 (14. april 2017).

S/PV.7893 – United Nations Security Council 7893th meeting, 28. februar. 2017. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7893 (15. april 2017).

Said, A. Abdul. 1978. *Human Rights and World Order*. New York: Praeger.

Scheipers, Sybille. 2009. *Negotiating Sovereignty and Human Rights: International Society and the International Criminal Court*. Manchester: Manchester University Press.

Security Council Report. 2017a. UN Documents for Syria: Security Council Resolutions. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/search.php?IncludeBlogs=10&limit=15&tag=%22Security%20Council%20Resolutions%22+AND+%22Syria%22&ctype=Syria&rtype=Security%20Council%20Resolutions&cbtype=syria> (18. april 2017).

--- 2017b. UN Documents for Syria: General Assembly Documents. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/search.php?IncludeBlogs=10&limit=15&tag=%22General%20Assembly%20Documents%22+AND+%22Syria%22&ctype=Syria&rtype=General%20Assembly%20Documents&cbtype=syria> (21. april 2017).

--- 2017c. UN Documents for Syria: Secretary-General's Reports. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/search.php?ctype=Syria&rtype=Secretary-General%27s%20Reports&cbtype=syria&search=%22Secretary-General%27s%20Reports%22%20AND%20%22Syria%22&__mode=tag&IncludeBlogs=10&limit=15&page=2 (21. april 2017).

--- 2017č. UN Documents for Syria: Human Rights Council Documents. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/search.php?ctype=Syria&rtype=Human%20Rights%20Council%20Documents&cbtype=syria&search=%22Human%20Rights%20Council%20Documents%22%20AND%20%22Syria%22&__mode=tag&IncludeBlogs=10&limit=15&page=1 (19. april 2017).

Sengupta, Somini. 2016a. As 3 African Nations Vow to Exit, International Court Faces Its Own Trial. *The New York Times*, 26. oktober. Dostopno prek: <https://www.nytimes.com/2016/10/27/world/africa/africa-international-criminal-court.html> (29. april 2017).

--- 2016b. Russia Loses Seat on U.N. Human Rights Council. *The New York Times*, 28. oktober. Dostopno prek: https://www.nytimes.com/2016/10/29/world/russia-loses-seat-on-un-human-rights-council.html?_r=0 (27. april 2017).

Shelton, L. Dinah. 2010. Introduction. V *Commitment and Compliance: The Role of Non-Binding Norms in the International Legal System*, ur. Dinah L. Shelton, 1–18. Dostopno prek: http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1228&context=faculty_publications (19. oktober 2016).

Skalerič, Ana. 2008. Suverenost in multilateralna diplomacija. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Skaleric-Ana.PDF> (19. april 2016).

Slaughter, Anne-Marie. 1995. International Law in a World of Liberal States. *European Journal of International Law* 6: 503–538.

Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Sprejeta in razglašena s strani Generalne skupščine Združenih narodov. 217 A (III), 10. december. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/splosna-deklaracija-clovekovih-pravic/> (10. februar 2014).

Splošni okvirni sporazum za mir v Bosni in Hercegovini. 1995. Parafrin 21. novembra 1995 v Daytonu in podpisan 14. decembra 1995 v Parizu. Dostopno prek: <http://www.osce.org/bih/126173?download=true> (2. april 2017).

Steiner, J. Henry, Philip Alston in Ryan Goodman, ur. 2008. *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*. Oxford: Oxford University Press.

Straus, Scott. 2008. Darfur and the Genocide Debate. V *Human Rights: Critical Concepts in Political Science; Volume III*, ur. Richard Falk, Hilal Elver in Lisa Hajjar, 303–310. Oxon: Routledge.

Svet za človekove pravice. 2011. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: A/HRC/S-17/2/Add.1*. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/SY/A.HRC.S-17.2.Add.1_en.pdf (18. april 2017).

--- 2013. *National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21: Israel: A/HRC/WG.6/17/ISR/1*. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/182/71/PDF/G1318271.pdf?OpenElement> (30. april 2017).

--- 2016. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: A/HRC/31/68*. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A-HRC-31-68.pdf> (10. april 2017).

--- 2017a. UNMIK Facts and Figures. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/facts.shtml> (6. april 2017).

--- 2017b. *Facts and figures with regard to the special procedures in 2016: A/HRC/34/34/Add.1.* Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/022/05/PDF/G1702205.pdf?OpenElement> (30. april 2017).

--- 2017c. *Report on the twenty-third annual meeting of special rapporteurs/representatives, independent experts and chairpersons of working groups of the special procedures of the Human Rights Council (Geneva, 6 to 10 June 2016), including updated information on special procedures.* Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/021/99/PDF/G1702199.pdf?OpenElement> (30. april 2017).

--- 2017c. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic: A/HRC/34/64.* Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/026/63/PDF/G1702663.pdf?OpenElement> (13. april 2017).

Šabič, Zlatko. 1999. Institucionalizacija mednarodne skupnosti od sedemnajstega stoletja do druge svetovne vojne. *Časopis za kritiko znanosti* 27 (197): 15–32. Dostopno prek: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-H0YHTR3D/?query=%27keywords%3DOrganizacija%27&pageSize=25&frelation=%C4%8> Casopis+za+kritiko+znanosti (29. april 2017).

Šabič, Zlatko in Petra Roter. 2002. OZN in ohranjanje mednarodnega miru in varnosti: razvoj varstva človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 31–48. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni Inštitut.

Teschke, Benno. 2002. Theorizing the Westphalian System of States: International Relations from Absolutism to Capitalism. *European Journal of International Relations* 8 (1): 5–48.

--- 2003. *The Myth of 1648: Class, Geopolitics and the Making of Modern International Relations.* London, New York: Verso.

Thakur, Ramesh. 2006. *The United Nations, Peace and Security.* New York: Cambridge University Press.

--- 2014. Syria and the Responsibility to Protect. V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 38–42. Bristol: E-International Relations.

Tharoor, Ishaan. 2015. The U.N. veto is a problem that won't go away. *The Washington Post*, 2. oktober. Dostopno prek: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/10/02/the-u-n-veto-is-a-problem-that-wont-go-away/> (5. november 2016).

The Case of the S.S. »Lotus«. 1927 PCIJ series A, No. 10, 7. september. Dostopno prek: http://www.icj-cij.org/pcij/serie_A/A_10/30_Lotus_Arret.pdf (19. oktober 2016).

The New York Times. 1999. Text of British Prime Minister Tony Blair's Statement on Kosovo Bombing, 24. marec. Dostopno prek: <https://partners.nytimes.com/library/world/europe/032499blair-nato-text.html> (3. april 2017).

Thoms, N.T. Oskar in James Ron. 2007. Do Human Rights Violations Cause Internal Conflicts? *Human Rights Quarterly* 29: 674–705.

Tretja ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki - *Geneva Convention (III) on Prisoners of War*. 1949. Sprejeta 12 avgusta v Ženevi. Dostopno prek: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=77CB9983BE01D004C12563CD002D6B3E&action=openDocument> (1. november 2016).

Türk, Danilo. 2002. Predgovor. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. dr. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 11–12. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni Inštitut.

UN Foundation. 2016. The UN Security Council. Dostopno prek: <http://www.unfoundation.org/what-we-do/issues/united-nations/the-un-security-council.html> (17. oktober 2016).

UNHCR. 2017a. Syria Regional Refugee Response – Turkey. Dostopno prek: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224> (6. september 2017).

--- 2017b. Syria Regional Refugee Response – Jordan. Dostopno prek: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=107> (6. september 2017).

--- 2017c Syria Regional Refugee Response – Lebanon. Dostopno prek: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122> (6. september 2017).

UN News Centre. 2012. Kofi Annan resigns as UN-Arab League Joint Special Envoy for Syrian crisis. 2. avgust. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42609#.WOzz-tKLTIU> (11. april 2017).

--- 2014. Ninety-six percent of Syria's declared chemical weapons destroyed – UN-OPCW mission chief. 4. september. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48642#.WO0N3dKLTIU> (11. april 2017).

UN Treaty Collection. 2016. Chapter VI: Human Rights: Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Dostopno prek: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-1&chapter=4&lang=en (20. junij 2016).

United for Human Rights. 2017. Human Rights Organizations. Dostopno prek: <http://www.humanrights.com/voices-for-human-rights/human-rights-organizations/non-governmental.html> (29. april 2017).

United Nations. 1998a. Press release SC/6496: Security Council imposes arms embargo on Federal Republic of Yugoslavia, pending action to resolve Kosovo crisis. 31. marec. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/1998/19980331.SC6496.html> (6. april 2017).

--- 1998b. Press release SG/SM/6613: Secretary-General Reflects on 'Intervention' in Thirty-Fifth Annual Ditchley Foundation Lecture. 26. junij. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/1998/19980626.sgsm6613.html> (2. november 2016).

--- 1999a. Press release SG/SM/6878: Secretary-General calls for unconditional respect for human rights of Kosovo citizens, in statement to North Atlantic Treaty Organization. 28. januar. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/1999/19990128.sgsm6878.html> (6. april 2017).

--- 1999b. Press release SC/6659: Security Council rejects demand for cessation of use of force against Federal Republic of Yugoslavia. 26. marec. Dostopno prek: <https://www.un.org/press/en/1999/19990326.sc6659.html> (3. april 2017).

--- 2011. Meetings coverage SC/10403: Security Council Fails to Adopt Draft Resolution Condemning Syria's Crackdown on Anti-Government Protestors, Owing to Veto by Russian Federation, China. 4. oktober. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2011/sc10403.doc.htm> (15. april 2017).

--- 2012a. Press release SC/10536: Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan. 4. februar. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm> (11. april 2017).

--- 2012b. Secretary-General statements and messages SG/SM/14124: Kofi Annan Appointed Joint Special Envoy of United Nations, League of Arab States on Syrian Crisis. 23. februar. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2012/sgsm14124.doc.htm> (14. april 2017).

--- 2012c. Meetings coverage SC/10618: Security Council Establishes UN Supervision Mission in Syria, with 300 Observers to Monitor Cessation of Violence, Implementation of Special Envoy's Plan. 21. april. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2012/sc10618.doc.htm> (14. april 2017).

--- 2012č. Meetings coverage SC/10714: Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria That Would Have Threatened Sanctions, Due to Negative Votes of China, Russian Federation. 19. julij. Dostopno prek: <https://www.un.org/press/en/2012/sc10714.doc.htm> (11. april 2017).

--- 2015a. Meetings coverage SC/11810: Adopting Resolution 2209 (2015), Security Council Condemns Use of Chlorine Gas as Weapon in Syria. 6. marec. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2015/sc11810.doc.htm> (14. april 2017).

--- 2015b. Statement of the International Syria Support Group Vienna. 14. november. Dostopno prek: <http://www.un.org/undpa/en/Speeches-statements/14112015/syria> (13. april 2017).

--- 2015c. Meetings coverage SC/12171: Security Council Unanimously Adopts Resolution 2254 (2015), Endorsing Road Map for Peace Process in Syria, Setting Timetable for Talks. 18. december. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2015/sc12171.doc.htm> (14. april 2017).

--- 2016. Meetings coverage SC/12609: Security Council Fails to Adopt Draft Resolution to End Attacks on Aleppo as Two Permanent Members Cast Veto. 5. december. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2016/sc12609.doc.htm> (15. april 2017).

--- 2017a. Meetings coverage SC/12791: Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Chemical Weapons Use in Syria, Following Veto by Russian Federation. 12. april. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2017/sc12791.doc.htm> (15. april 2017).

--- 2017b. Meetings coverage SC/12737: Double Veto Prevents Security Council from Adopting Draft Resolution Intended to Impose Sanctions for Use of Chemical Weapons in Syria. 28. februar. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2017/sc12737.doc.htm> (15. april 2017).

United Nations Press Release. 2011. Special Advisers of the United Nations Secretary-General on the Prevention of Genocide, Francis Deng, and on the Responsibility to Protect, Edward Luck, on the situation in Syria, 21. julij. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/OSAPG%20statement%20Syria%2022%20July%202011%20FINAL.pdf> (18. april 2017).

Uppsala Conflict Data Program. 2016. Number of Conflicts. Dostopno prek: <http://ucdp.uu.se/#/encyclopedia> (19. junij 2016).

US Department of State. 1998. Secretary of State Madeleine K. Albright, Press Conference on Kosovo, Brussels, Belgium, October 8. Dostopno prek: <http://secretary.state.gov/www/statements/1998/981008.html> (3. april 2017).

US Department of State. 2017. The Contact Group. Dostopno prek: <https://2001-2009.state.gov/p/eur/ci/kv/c13102.htm> (3. april 2017).

Ustanovna listina Združenih narodov – *Charter of the United Nations*, podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945. Dostopno prek:

[http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/Ustanovna%20listina%20ZN%20\(Ang-Slo\).pdf](http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/Ustanovna%20listina%20ZN%20(Ang-Slo).pdf) (19. april 2017).

Van Walraven in van der Vlugt. 1998. Conflict Prevention and Early Warning in the Political Practice of International Organisations. Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/sites/default/files/19960000_cru_paper.pdf (6. oktober 2016).

Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of International Politics*. USA: Waveland Press, Inc.

Waters, Malcolm. 2001. *Globalization*, 2nd Edition. London, New York: Routledge.

Weiss, G. Thomas. 2014a. The Veto: Problems and Prospects. *E-International Relations*, 27. marec. Dostopno prek: <http://www.e-ir.info/2014/03/27/the-veto-problems-and-prospects/> (5. november 2016).

--- 2014b. After Syria, Whither R2P? V *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*, ur. Robert W. Murray in Alasdair McKay, 34–37. Bristol: E-International Relations.

Weiss, G. Thomas, David P. Forsythe, Roger A. Coate in Kelly-Kate Pease. 2017. *The United Nations and Changing World Politics*, 8. izdaja. Boulder: Westview Press.

Wendt, Alexander. 1992. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2): 391–425.

Whelan, J. Daniel. 2011. *Indivisible Human Rights: A History*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Wieruszewski, Roman. 1993. Case study on the former Yugoslavia: The international mechanisms, their efficiency and failures. V *Monitoring human rights in Europe: comparing international procedures and mechanisms*, ur. Arie Bloed, Liseotte Leicht, Manfred Nowak in Allan Rosas. Dordrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers v sodelovanju z International Helsinki Federation for Human Rights: 285–317.

Wintour, Patrick. 2016. US and Russia agree to enforce new Syria ceasefire. *The Guardian*, 22. februar. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/22/us-and-russia-agree-to-enforce-new-syria-ceasefire> (1. maj 2017).

Wolf, Nataša. 2005. Univerzalnost človekovih pravic in tradicionalna konfucijanska miselnost. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Wolf-Natasa.PDF> (3. november 2016).

Woocher, Lawrence. 2001. Deconstructing »Political Will«: Explaining the Failure to Prevent Deadly Conflict and Mass Atrocities. *The Journal of Public and International Affairs* 12: 179–206.

Youth for Human Rights. 2017. Champions of Human Rights. Dostopno prek: <http://www.youthforhumanrights.org/voices-for-human-rights.html> (29. april 2017).

Združeni narodi. 2004. *A More Secure World: Our Shared Responsibility: Report of the Secretary-General's High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*. New York, United Nations. Dostopno prek: http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf (24. februar 2016).

--- 2014. *Okvir za prepoznavanje grozodejstev: Priročnik za preprečevanje*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Zifcak, Spencer. 2012. The Responsibility to Protect After Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law* 13 (1): 59–93.

PRILOGA A: OPREDELITEV MNOŽIČNIH GROZODEJSTEV

Med množična grozodejstva spadajo genocid, hudodelstva zoper človečnost, vojna hudodelstva in etnično čiščenje (Nanda 2007, 354; Združeni narodi 2014, 1; Weiss in dr. 2017, 172).

Genocid

Genocid je v skladu z 2. členom Konvencije o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (1948) katero koli od navedenih »dejanj, ki se storijo z namenom v celoti ali delno uničiti neko narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino«, in sicer: »a) pobijanje pripadnikov take skupine; b) povzročanje hudih telesnih ali duševnih poškodb pripadnikom takšne skupine; c) naklepno izpostavljanje takšne skupine življenjskim razmeram, ki naj privedejo do njenega popolnega ali delnega fizičnega uničenja; d) uvajanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva v skupini; e) prisilno preseljevanje otrok ene skupine v drugo.« Takšna opredelitev genocida je zapisana tudi v 6. členu Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (1998), 4. členu Statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za nekdanjo Jugoslavijo (ICTY) (1993) in 2. členu Statuta Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando (ICTR) (1994).

Hudodelstva zoper človečnost

Hudodelstva zoper človečnost v skladu s 7. členom Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (1998) pomenijo »katero koli od naslednjih dejanj, ki so sestavni del velikega ali sistematičnega napada na civilno prebivalstvo ob vednosti storilca, da gre za tak napad: a) umor; b) iztrebljanje; c) zaslužjevanje; d) deportacija ali prisilna preselitev prebivalstva; e) zapor ali drug strog odvzem prostosti ob kršitvi temeljnih pravil mednarodnega prava; f) mučenje; g) posilstvo, spolno suženjstvo, vsiljena prostitucija, prisilna nosečnost, prisilna sterilizacija ali katera koli druga oblika primerljivo hudega spolnega nasilja; h) preganjanje kakšne prepoznavne skupine ali skupnosti zaradi političnih, rasnih, narodnih, etničnih, kulturnih, verskih razlogov, razlogov, povezanih s spolom, kot je določeno v tretjem odstavku, ali drugih razlogov, ki so po mednarodnem pravu na splošno priznani kot nedopustni, če je takšno preganjanje povezano z drugim dejanjem, navedenim v tem odstavku, ali katerim koli drugim kaznivim dejanjem iz pristojnosti Sodišča; i) prisilno izginotje oseb; j) apartheid; k) druga podobna nečloveška dejanja, ki naklepno povzročajo veliko trpljenje ali hude telesne poškodbe ali okvare duševnega ali telesnega zdravja.« Opredelitev hudodelstev zoper

človečnost najdemo tudi v 5. členu Statuta ICTY (1993) in 3. členu Statuta ICTR (1994), a te opredelitve med seboj niso povsem enake. Vsem različnim opredelitvam pa je skupno to, da (1) se sklicujejo na specifična nasilna dejanja proti osebam, ne glede na to, ali je oseba državljan ali ne, ter ne glede na to, ali so ta dejanja storjena v času vojne ali miru; in da (2) morajo biti ta dejanja produkt preganjanja določene skupine oseb, ne glede na namen preganjanja. Takšna politika se lahko manifestira tudi v široko razširjenem ali sistematičnem ravnanju storilcev, kar ima za posledico izvršitev specifičnih zločinov, ki jih vsebujejo definicije. Hudodelstva zoper človečnost se sicer v delu prekrivajo z genocidom in vojnimi hudodelstvi, vendar pa moramo vedeti, da gre za ločene kategorije (Bassiouni 2007, 136).

Vojna hudodelstva

Noben mednarodnopravni dokument ne vsebuje kodifikacije vseh vojnih hudodelstev oz. vojnih zločinov. Zapisana so v pogodbah s področja mednarodnega humanitarnega prava in mednarodnega kazenskega prava, mogoče pa jih je najti tudi v običajnem mednarodnem pravu (Združeni narodi 2014, 30). Najdemo jih na primer v Ženevskih konvencijah (1949), Dopolnilnem protokolu I (1977), 8. členu Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča (1998), 2. in 3. členu Statuta ICTY (1993) in 4. členu ICTR (1994). Seznami med seboj niso vedno skladni in enaki, na njih je potrebno gledati kot na dopolnjujoče se dokumente. Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča (1998, 8. čl.) med vojna hudodelstva med drugim uvršča naklepno pobijanje; mučenje ali nečloveško ravnanje; naklepno povzročanje velikega trpljenja ali hudih telesnih poškodb ali okvar zdravja; protipravno deportacijo ali premestitev ali protipravno pridržanje; jemanje talcev; naklepne napade na civilno prebivalstvo na splošno ali na posamezne civilne osebe, ki neposredno ne sodelujejo pri sovražnostih; naklepne napade na civilne objekte, to je na objekte, ki niso vojaški cilji; izjavo, da ne bo nikomur prizanešeno; napade na osebno dostojanstvo, še posebej zaničevalno in poniževalno ravnanje; napade na življenje in telo, še posebej umore vseh vrst, pohabljanje, okrutno ravnanje in mučenje; ter posiljevanje, spolno suženjstvo, vsiljeno prostitucijo, prisilno nosečnost ali prisilno sterilizacijo. Vsaka od štirih Ženevskih konvencij (1977) vsebuje svoj seznam vojnih hudodelstev, skupni pa so jim namerno ubijanje, mučenje in nečloveško ravnanje; naklepno povzročanje hudega trpljenja ali resnih telesnih in zdravstvenih poškodb; obsežno uničevanje in prilaščanje premoženja, neupravičljivo z vojaškimi potrebami in nezakonito ter samovoljno izvedeno; nameren odvzem pravice do poštenega in rednega sojenja vojnemu ujetniku ali zaščitenemu civilistu; jemanje talcev in tako dalje (Ratner 2007, 420).

Etnično čiščenje

V ključnih mednarodnopravnih dokumentih ne najdemo definicije etničnega čiščenja ali uvrstitve le-tega med samostojna hudodelstva (Cohen 2007, 175). So pa države članice ZN v Sklepnem dokumentu svetovnega vrha ZN (Resolucija GS ZN 60/1 2005, 138. in 139. odst.) navedle, da je potrebno prebivalstvo zaščititi pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost, s čimer so izraz grozodejstva razširile še na etnično čiščenje. V končnem poročilu strokovne komisije, ustanovljene na podlagi Resolucije VS ZN 780 (1992), je ta zapisala, da gre pri etničnem čiščenju za »ustvarjanje etnično homogenega območja z uporabo sile ali ustrahovanjem za izgon pripadnikov določenih skupin z območja.« Gre za »namensko politiko, ki jo oblikuje ena etnična ali verska skupina, da bi civilno prebivalstvo druge etnične ali verske skupine z nasiljem in ustrahovanjem izgnala z določenega območja.« Oblike etničnega čiščenja vključujejo »umore, mučenje, samovoljno prijetje in pridržanje, zunajsodne poboje, posilstva in spolne napade, hude telesne poškodbe civilistov, zapiranje civilnega prebivalstva v gete, prisilno izselitev, preselitev in deportacijo civilnega prebivalstva, načrtne vojaške napade ali grožnje z napadi na civiliste, uporabo civilistov za živi ščit, uničevanje premoženja, ropanje zasebne lastnine, napade na bolnišnice, zdravstveno osebje in kraje z oznako Rdečega križa in Rdečega polmeseca« (Končno poročilo strokovne komisije, ustanovljene na podlagi Resolucije VS ZN 780 - S/1994/674 1994, 129. in 130. odst.).

PRILOGA B: KLJUČNI ELEMENTI REGIONALNEGA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Po drugi svetovni vojni se je pričelo razvijati tudi varstvo človekovih pravic na regionalni ravni, ki pa ni potekalo povsod enako, ne časovno ne vsebinsko. V tistih regijah, kjer so bile države povezane pod okriljem regionalne vladne organizacije, je prišlo do oblikovanja in sprejetja regionalnih dokumentov o varstvu človekovih pravic. Tako so bili na ravni Evrope v okviru Sveta Evrope sprejeti Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1950/1998) in pripadajoči protokoli, Evropska socialna listina (1996/1999) ter nekaj konvencij, ki podrobneje urejajo nekatere človekove pravice (npr. Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (1995/1998), Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (1987/1989), Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (1996/2000) itd.). V okviru Evropske unije je bila sprejeta Listina temeljnih pravic v Evropski uniji (2000). Nadalje je bila v okviru Organizacije ameriških držav sprejeta Ameriška konvencija o človekovih pravicah (1969/1978). V okviru Organizacije afriške enotnosti je bila sprejeta Afriška listina človekovih pravic in pravic ljudstev (1981/1986), v okviru Lige Arabskih držav pa Arabska listina človekovih pravic (1994/2008) (Cerar, Jamnikar in Smrkolj 2002, 449–813). V Aziji do sprejetja regionalnega dokumenta o varstvu človekovih pravic še ni prišlo. Med temi dokumenti obstajajo kar precejšnje vsebinske razlike, predvsem zaradi različnih kulturnih vzorcev in praks, specifičnih interesov in specifičnega pogleda na pomen urejanja varstva človekovih pravic (Roter 2011). Kljub temu pa je vsem regionalnim režimom za varstvo človekovih pravic skupno to, da izražajo s strani držav prepoznan pomen spoštovanja človekovih pravic in vključujejo priznanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin, kot so pravica do življenja, prepoved mučenja, prepoved suženjstva in prisilnega dela, pravica do svobode, prepoved diskriminacije in podobno. V večini dokumentov je tudi zapisano, da v primeru izrednega stanja nekaterih pravic, kot so pravica do življenja, prepoved mučenja in prepoved suženjstva, ni mogoče razveljaviti, s čimer jim je dana univerzalna veljava (Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1950/1998, 15. čl.); Ameriška konvencija o človekovih pravicah (1969/1978, 27. čl.); Afriška listina človekovih pravic in pravic ljudstev 1981/1986; Arabska listina človekovih pravic (2004/2008, 4. čl.)).